

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Г. С. СКОВОРОДИ

***ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ ХХІ СТОЛІТТЯ
ОЧИМА МОЛОДІ***

**МАТЕРІАЛИ
IV Міжвузівської студентської
наукової конференції**

20 травня 2020 року

Харків 2020

УДК 330
ББК 65.0
Т33

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова оргкомітету:

Прокопенко І.Ф. – ректор Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди, академік НАПН України, доктор педагогічних наук, професор

Члени оргкомітету:

Радченко Л.П. – професор кафедри економічної теорії, фінансів і обліку Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди, кандидат економічних наук, доцент

Сідельнікова І.В. – професор кафедри економічної теорії, фінансів і обліку Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди, кандидат економічних наук, доцент

Гуцан Т.Г. – доцент кафедри економічної теорії Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди, кандидат педагогічних наук, доцент

Мельникова О.В. – доцент кафедри економічної теорії, фінансів і обліку Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди, кандидат педагогічних наук, доцент

Власенко Я.В. – член Ради молодих учених Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди, магістрант 1 року навчання

*Затверджено редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди
(протокол № 3 від 15 травня 2020 р.)*

Тенденції та перспективи розвитку економіки XXI століття очима молоді: матеріали IV Міжвузівської студентської наукової конференції (20 травня 2020 р., м. Харків). – Харків: ХНПУ, 2020. – 205 с.

У збірці представлено матеріали IV Міжвузівської студентської наукової конференції, присвяченої Дню науки. Дослідження учасників конференції розкривають актуальні проблеми економічної теорії. Розглядаються питання формування сучасної національної економіки в умовах глобалізації, процеси інноваційного розвитку на мікро- та макрорівнях, проблеми оптимізації фінансово-господарської діяльності суб'єктів підприємництва, теоретичні та практичні аспекти розвитку менеджменту та маркетингу в Україні.

Матеріали подано в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію матеріалів несуть автори та їх наукові керівники.

УДК 330
ББК 65.0

© Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С.Сковороди, 2020

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	7
Катречко А. В. КРЕАТИВНА ЕКОНОМІКА: ПЕРЕВАГИ ВПРОВАДЖЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ	7
Кривенцова В. Г. ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ	11
Сидоренко М. О. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	15
Біловус Р. В. АКТУАЛІЗАЦІЯ МЕТОДИК ОЦІНКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ	17
Ільченко А. Р. ІТ-СТАРТАПИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	23
Крилова К. І. КОМП'ЮТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	28
Репецька Ю. О. УДОСКОНАЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНИ	32
Міжерицький В. А. ОСОБЛИВОСТІ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ	36
Єрмоленко К.-А. В. ВПЛИВ ВИРОБНИЦТВА НА ЕКОЛОГІЮ КРАЇНИ	40
Борисенко В. О. ПРОБЛЕМИ ЗАЙНЯТОСТІ І БЕЗРОБІТТЯ В СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ	44
Ріпчанська К. Р. БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ: ПРИЧИНИ, ВИДИ ТА ОСОБЛИВОСТІ В УМОВАХ СКЛАДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ	47
Таран О. Г. ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОГО НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ ПРАЦІ	51
Чупир Ю. В. ЗОВНІШНЯ МІГРАЦІЯ РОБОЧОЇ СИЛИ ТА ЇЇ НАСЛІДКИ ДЛЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	55
Деркач В. В. АНАЛІЗ ПРИЧИН ТА СУЧАСНИХ НАПРЯМІВ ЗОВНІШНЬОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ УКРАЇНЦІВ	58

Смолякова М. В. ВПЛИВ ДЕМОГРАФІЧНОГО СТАРІННЯ НАЦІЇ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇНИ	62
Шевченко І. Д. ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ЛЮДЕЙ З СЕНСОРНИМИ ПОРУШЕННЯМИ.....	64
Бабак К. В. КОНЦЕПЦІЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ.....	68
Мельников Б. О. СЕГМЕНТУВАННЯ РИНКУ ІНТЕРНЕТ-ОСВІТИ ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ	73
Мясоєдов Я. Р. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ОНЛАЙН-ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ	77
Леонтьєва М. Д. РЕПЕТИТОРСТВО: ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ	83
Бу Ужи, Чжу Цянь КАПІТАЛІЗАЦІЯ ОНЛАЙН-МЕДИЦИНИ В КИТАЕ В УСЛОВИЯХ ЭПИДЕМИИ.....	87
Воропаєва О. В. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ШЕРИНГОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ	94
Сідова Д. Р. РІВНОВАГА ТА ПРОБЛЕМИ ВИНИКНЕННЯ НЕРІВНОВАГИ НА РИНКАХ БЛАГ І ГРОШЕЙ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ.....	98
Поміляйко В. О. ІНФЛЯЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА НАЦІОНАЛЬНУ ЕКОНОМІКУ	102
Хамашта Тоні Габі ПОПИТ, ПРОПОЗИЦІЯ ГРОШЕЙ ТА ЧИННИКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ГРОШОВОГО ОБІГУ В УКРАЇНІ.....	106
Молчанова С. В. РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ УКРАЇНИ НА ІНТЕГРАЦІЙНИХ ЗАСАДАХ.....	110
Смілянська О. О. ОСНОВНІ ОЗНАКИ ФІКТИВНИХ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ	114
Мінасян Т. Л. ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНУ	117
Korobkova S. MODERN FEATURES OF THE NATIONAL ECONOMY OF UKRAINE	120
Яблучанська К. М. УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ.....	122

Резенькова М. С. ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	128
Маршева Є. О. СПІВРОБІТНИЦТВО СОТ ТА УКРАЇНИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	132
Удовиченко Д. О. ДОСЯГНЕННЯ НОБЕЛІВСЬКИХ ЛАУРЕАТІВ З ЕКОНОМІКИ У 2018 , 2019 РОКАХ	137
СЕКЦІЯ 2. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ БІЗНЕСУ ТА ФІНАНСІВ	141
Коваль К. О. ФУНКЦІЇ, РОЛЬ ТА ПРОБЛЕМИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ.....	141
Біліченко В. І. СВІТОВА ПРАКТИКА СПРИЯННЯ МОЛОДІЖНОМУ ІННОВАЦІЙНОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВУ	144
Олійник М. М. ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕПОНИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ.....	148
Власенко Я. В. ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ.....	152
Заскалько О. М. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ	154
Болховецька В. Ю. РОЗВИТОК МАЛОГО БІЗНЕСУ В СКЛАДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ УКРАЇНИ	158
Поливяна А. П. ДЕРЖАВНІ ТА РЕГІОНАЛЬНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ	162
Прокопчук К. С. МАЛИЙ БІЗНЕС: ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИВАННЯ В УКРАЇНІ	166
Гладченко В. О. КОНКУРЕНЦІЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ РИНКОВОГО МЕХАНІЗМУ	170
Андреасян Е. С., Новіков А. О. ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОТОКІВ – ОСНОВА ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ОЦІНКИ ВИТРАТ І РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	172
Копилова Д. А. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛІНГУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ	178

Заболотна О. О. УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПРОДУКТОМ БАНКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА.....	182
Parmenov A.V. FEATURES OF THE DEFINITION OF MARKETING AT THE PRESENT STAGE OF DEVELOPMENT OF NATIONAL ECONOMIES.....	186
Коваленко О. І. ОБГРУНТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МАРКЕТИНГУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ: ІННОВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ.....	188
Краснопольська А. Т. ПІДВИЩЕННЯ МАРКЕТИНГОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ..	194
Наталуха Г. Д. ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ ВИХОДУ ПІДПРИЄМСТВ НА СВІТОВІ РИНКИ.....	198
Макітренко К. О. ЗНИЖКИ ЯК ЗАСІБ СТИМУЛЮВАННЯ СПОЖИВАЧА .	202

СЕКЦІЯ 1. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Катречко Анастасія Владиславівна
ХНПУ імені Г.С.Сковороди
юридичний факультет, спеціальність «Економіка», 1 курс, 51М гр.
Науковий керівник – к.е.н., доц., професор кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Сідельнікова І.В.

КРЕАТИВНА ЕКОНОМІКА: ПЕРЕВАГИ ВПРОВАДЖЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ

Економіка кінця XX століття відзначилась появою креативних індустрій, які належать до так званого четвертого сектору економіки, основними ознаками якого є виробництво і поширення знань й інформації, результатом чого стає створення успішних продуктів, що мають високу споживчу цінність. У результаті цих процесів з'явився такий новий феномен, як креативна економіка. Остання є двигуном інновацій та економічного зростання, адже сучасний економічний розвиток не може відбуватися поза інноваціями, а інновації не можуть з'явитися без креативності. В умовах погіршення кон'юнктури на світових сировинних ринках актуальним завданням для України стає пошук нових факторів економічного зростання, одним з яких є креативність і креативні індустрії. Усе це обумовлює актуальність даної проблеми та доцільність проводити її наукові дослідження.

Вперше обговорення креативної економіки відбулось в 1998 році, коли Міністерством по культурі, засобам інформації та спорту Великобританії була опублікована доповідь «Проектування креативної індустрії», в якому остання визначалась як «індустрія, яка своїм джерелом розвитку має особисту креативність, уміння та таланти, за допомогою яких можна досягнути добробуту та створення нових робочих місць [3].

Безпосередньо саме поняття «креативна економіка» з'явилося у 2000 році в журналі «Business Week» у статті «The 21-st century corporation: The Creative Economy», де мова йде про те, що чекає корпорації в XXI столітті, як вони

будуть адаптуватися до умов нової економіки, де все більшого значення набуває важливість ідей, а основним фактором виробництва стають інтелектуальні ресурси. У 2001 році вийшла книга Джона Хокінса «Креативна економіка», в якій автор описав нові економічні системи, де цінність визначається не традиційними ресурсами (земля чи капітал), а залежить від оригінальності та креативності [4].

Креативні індустрії розглядають як сукупність поглядів, ідей, тенденцій і напрямів сучасного розвитку економіки, що характеризується органічним поєднанням і використанням знань, інформації та творчості (креативності). Класичними прикладами креативних індустрій можуть бути результати діяльності будь-яких категорій персоналу, що отримані з меншими витратами праці, а також матеріальних і фінансових ресурсів.

До креативної економіки відносять наступні групи та підгрупи креативних індустрій:

1) культурна спадщина. До цієї групи належать такі підгрупи: традиційна культура (ремесла, фестивалі тощо) та культурні пам'ятки (музеї, бібліотеки, місця розкопок тощо);

2) мистецтво. Сюди належать підгрупи: образотворче мистецтво (зокрема, скульптура, фотографія) та виконавче мистецтво (драматичне мистецтво, виконання вокальних і музичних творів тощо);

3) медіа. До даної групи належать такі підгрупи: публікації та видавництво (книги, журнали); аудіовізуальні твори (зокрема, фільми, відеоролики, телебачення, радіомовлення); нові медіа (цифровий контент, комп'ютерні та відеоігри тощо);

4) функціональний креатив. До функціонального креативу належать дизайн (архітектура, ювелірні вироби, дитячі іграшки) і креативні послуги (реклама, цифрові й культурні послуги) [2].

Останнє десятиліття демонструє швидкий та ефективний розвиток креативних індустрій, які вписуються в галузі традиційної економіки. За даними ООН, на креативну економіку припадає 3,4% світового ВВП, частка зайнятих у ній досягла 25% населення світу, а темпи зростання вдвічі

перевищують темпи зростання сфери послуг і в чотири рази - сфери промислового виробництва [1].

Існує багато переваг упровадження креативної економіки для України: зменшення рівня безробіття (як демонструє досвід зарубіжних країн, досить велика частка населення зайнята саме у сферах креативної економіки); збільшення частки валового внутрішнього продукту (світовий досвід свідчить, що за умов розвиненої креативної економіки ВВП може збільшитися до 10%); диверсифікація економіки; поліпшення загальної якості життя тощо.

Для забезпечення становлення та розвитку сектору креативних індустрій необхідно сформувати та реалізувати певну концепцію розвитку креативної економіки в Україні, включаючи такі напрями, як розвиток професійної та бізнес-освіти для креативних підприємців, формування сприятливого комунікаційного середовища, майнова підтримка і розвиток інфраструктури, підвищення доступності фінансових ресурсів, консультаційна підтримка творчих індустрій, формування системи моніторингу і оцінки розвитку креативних індустрій, сприяння їхньому просуванню на вітчизняні й міжнародні ринки, формування попиту на унікальні та сучасні культурні продукти, розширення участі місцевих співтовариств у культурному житті міст.

Слушною є пропозиція щодо необхідності заохочувати до креативу ще з дитинства, тобто через галузі освіти створювати програми креативного розвитку молоді, які мають передбачати проведення креативних семінарів, тренінгів у школах та університетах; проведення творчих конкурсів, наприклад, конкурсу на кращу ідею, пропозицію, за заданою темою, а переможцям надавати грант на реалізацію креативної задумки, адже відомо, що у дітей більш активне творче мислення. Проте в Україні на це ще не звертають достатньої уваги. Втім така спрямованість держави позитивно відобразиться на розвитку креативної економіки, адже молодь буде мотивована щодо створення нового на основі власних знань та ідей. За відсутності ж державної підтримки, тобто фінансування, творці будуть від'їжджати за кордон, створювати там підприємства та покращувати творчу економіку вже іншої країни, оскільки не бачитимуть тут умов існування бізнесу.

Для подолання бар'єрів розвитку креативних індустрій в Україні необхідно сприяти виявленню креативного потенціалу та реалізації започаткованих новацій на рівні малого підприємництва. При цьому індивідуальна та колективна ініціатива має бути підтримана виваженою економічною політикою.

Також варто залучати зарубіжних креативних знавців, щоб перейняти їхній досвід, створити спільні інституції, креативні об'єднання. В Україні вже проводяться такі заходи, наприклад, ще у 2015 р. стартувала програма Creative Enterprise Ukraine, яку проводить Британська Рада спільно з британською агенцією з інновацій Nesta у більше ніж 15 країнах світу. Станом на теперішній час проведено вже п'ятнадцять тренінгів у восьми українських містах, проте не слід зупинятися на досягнутому, а постійно шукати нові зв'язки та шляхи креативного розвитку [5].

Отже, за умов зацікавленості та підтримки уряду, розроблення відповідних програм можна створити креативну економіку досить високого рівня, яка забезпечуватиме економічне зростання національної економіки. Тому дуже важливо формувати власний креативний простір і створювати для його розвитку належні умови. Необхідно вести подальші наукові дослідження в цій галузі, які допомогли б віднайти відповідні інструменти та механізми, що зможуть допомогти Україні скористатися перевагами креативної економіки.

Список використаних джерел:

1. Креативний сектор економіки: досвід та напрями розбудови : монографія / С.А.Давимука, Л.І.Федулова; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І.Долішнього НАН України». Львів, 2017. 528 с.
2. Турський І.В. Глобальні та регіональні тренди креативних індустрій та перспективи їх розвитку в Україні // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://elartu.tntu.edu.ua/>
3. Department for Digital, Culture, Media & Sport (1998). Creative Industries Mapping Document 1998. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.gov.uk/government/publications/creative-industries-mappingdocuments-1998>.
4. Хокинс Дж. Креативная экономика. Москва: «Классика-XXI», 2011. 256 с.
5. Чевганова В.Я., Введенська А.В., Заплава О.Ю. Креативна економіка: світовий досвід та уроки для України. *Економіка та суспільство*. 2018. Вип.19. С. 680-688.

Крівенцова Владислава Геннадіївна
ХНПУ імені Г.С.Сковороди,
юридичний факультет, спеціальність «Економіка», 2 курс, 24 група
Науковий керівник – к.е.н., професор кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Радченко Л. П.

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Необхідною умовою вирішення соціально-економічних проблем в національній економіці будь-якої країни є економічне зростання.

На сучасному етапі економічному зростанню в Україні заважає наявність труднощів, які мають як об'єктивний, так і суб'єктивний характер. До них можна віднести: залежність економічного зростання від експорту сировини; неефективність структури економіки країни; політична нестабільність; необхідність визначення обмеженого кола найважливіших пріоритетів економічного та соціального розвитку; вимушена реалізація політики енергозбереження тощо. В останні п'ять років нестабільність соціально-політичної ситуації, прорахунки макроекономічної політики, глобальні виклики, в тому числі світова пандемія у зв'язку з розповсюдженням каронавірусу – 19, загострили внутрішні економічні проблеми та послабили можливості економічного зростання в Україні.

Аналізуючи динаміку економічного розвитку в Україні, слід звернути увагу на те, що на відміну від падіння обсягів виробництва реального ВВП за період 1991-1999 рр., починаючи з 2000 р. в Україні почало відновлюватись економічне зростання. Так, за період 2000 – 2012рр. темпи зростання реального ВВП склали 6,9% в середньому за період, що навіть перевищувало темпи економічного зростання у той період у таких країнах світу, як США – 2,3%, Японія – 1,4%, ЄС – 2,2% [1]. Основними причинами економічного зростання в цей період можна назвати: збільшення завантаження наявних потужностей в економіці, створення сприятливих умов для стимулювання інвестиційної діяльності, зовнішня політика держави, яка сприяла реформуванню економіки.

Також варто відзначити і такі фактори, як підвищення протягом даного періоду внутрішнього попиту на товари і послуги за рахунок збільшення реальних доходів населення, розширення експортних ринків. При цьому додамо, що зростання економіки в цей період в значній мірі було компенсаційним, відтворювальним [4]. Така ситуація в Україні зумовлена низькою технічною озброєністю зайнятого населення, підтвердженням чому є стрімке фізичне і моральне старіння матеріально-технічної бази в усіх сферах народного господарства країни. Той факт, що реальний ВВП країни у 2016 р. був на 40% нижчим, ніж у 1991р., свідчить про накопичення у національному виробництві серйозних проблем [7, с.18]. Починаючи з 2014 р., після революції гідності, ситуація в економіці кардинально не змінилася, хоча з 2016 р. в Україні економічне зростання поступово почало відновлюватись. А погіршення соціально-економічних умов у зв'язку окупацією Криму, військових подій на Сході України, стрімке знецінення національної валюти, потужне розгортання інфляційних процесів призвели до різкого збільшення прошарку населення з низьким рівнем доходів та падіння споживчих витрат населення. Скорочення приватного попиту негативно впливає на розвиток української економіки [7, с. 241].

Проблема його прискорення економічного зростання в Україні сьогодні перетворилася на одну із найактуальніших. За економічними прогнозами, затвердженими урядом на 2020-2022 рр., за першим сценарієм темпи зростання обсягів реального ВВП по роках будуть складати: 2020р. – 3,7 ; 2021 р.- 3,8 ; 2022 – 4,1 , а за другим сценарієм ці темпи можуть бути навіть вищими: 2020 р. – 4,8; 2021 р.- 5,5; 2022 р. – 6,5 [6]. У зв'язку з непередбаченими глобальними викликами (світовою економічною кризою, що розгортається, вірусною пандемією) та загостренням внутрішніх економічних проблем на такі темпи економічного зростання важко розраховувати.

В економічній науці про складність вирішення цієї проблеми свідчать розбіжності в позиціях експертів. Так, одна частина з них вважає, що для досягнення високої економічної динаміки необхідно: збільшити споживчий

попит шляхом пом'якшення фіскальної та монетарної політики [2, с. 5]; друга – угамувати інфляцію, що не дає банкам суттєво збільшити кредитування економіки; третя – започаткувати великі державні інфраструктурні проекти (будівництво доріг, соціального житла, транспортних споруд), які дадуть поштовх розширенню приватного інвестування; четверта – створити вільну від бюрократії та корупції економіку зі сприятливими умовами для розвитку бізнесу (чесним правосуддям, низькими податками, гарантіями інвесторам) [3, с. 24–25].

Нові підходи до оцінки передумов та чинників, що забезпечать економічне зростання країни мають передбачати також те, що отримані результати її ефективності зростатимуть швидше, ніж витрати на нього. Крім того, концепція нової якості економічного зростання держави має базуватись на використанні таких важливих шляхів:

- інтенсифікації процесів розвитку економіки країни за рахунок використання внутрішніх факторів та резервів розвитку регіонів, які одночасно виступають його конкурентними перевагами;
- орієнтації на стимулюючий вплив державного та регіонального рівнів управління; спрямованості на посилення соціальної орієнтованості економічних перетворень і забезпеченні розвитку людського потенціалу.

Підвищення конкурентоспроможності національної економіки потребує створення потужної рушійної сили, яка спрямовувала й підтримувала б нарощування високоефективного експортного потенціалу. Роль цієї рушійної сили має відігравати інноваційно-інвестиційний процес, що тісно поєднується, синхронізується з розвитком інтеграційних і соціальних перетворень. З інвестиційними обмеженнями нерозривно пов'язана і демографічна перешкода подальшого економічного зростання в Україні, що впливає з нинішньої тенденції скорочення чисельності її населення, в тому числі працездатного. Демографічна криза в Україні має два виміри. З одного боку, скорочення всього населення, з іншого — досить швидкий відтік людей з найважливіших економічних регіонів і брак кваліфікованих робітничих кадрів. Фактори, що

стримують економічне зростання в Україні, можна розглядати за часом прояву їх негативних наслідків для національної економіки [8]. В той же час найважливішою проблемою є забезпечення одним з пріоритетних напрямків державної економічної політики досягнення стійких довгострокових темпів зростання на якісно новій інноваційній основі.

Список використаних джерел:

1. Пирог О.В. Стратегічні перспективи економічного розвитку національної економіки України / О.В.Пирог // Бізнес інформ. – 2011. – №11. – С. 33.
2. Рейтинг зарплат в європейських країнах. 01.11.12 URL: <http://www.warandpeace.ru/ru/news/view/74250/> (Дата звернення 12.03.2020).
3. Чинники і тренди економічного зростання в Україні. Колективна монографія. Інститут економіки та прогнозування НАН України. URL: <http://ief.org.ua/docs/mg/302.pdf> (Дата звернення 19.03.2020).
4. Інфляційний звіт / Національний банк України. 2017. Липень. 62 с. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=51889286> (Дата звернення 24.03.2020).
5. Медведев А. Не мелочи жизни. Новое время. 2017. № 19 (148). С. 22–25.
6. Макроекономічний прогноз на 2020-2022 роки. URL: https://mof.gov.ua/uk/macroeconomic_forecast_for_2020-2022-379 (Дата звернення 12.05.2020).
7. Проблеми й тенденції економічного зростання в Україні URL: https://pidruchniki.com/10560412/ekonomika/problemi_tendentsiyi_ekonomichnogo_zrostannya_ukrayini (Дата звернення 28.03.2020).
8. Сімків Л.Є. Якісне економічне зростання в Україні, його оцінка та шляхи забезпечення/ Л.Є.Сімків // Інноваційна економіка. — 2014. — С. 23.

Сидоренко Максим Олексійович
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
юридичний факультет, спеціальність «Економіка», 5 курс, група 51М
Науковий керівник - к.е.н., доцент кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Осьмірко І.В.

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Підвищення ефективності та конкурентоспроможності української економіки в сучасних умовах може лише на підставі застосування інноваційної моделі розвитку.

У глобальному рейтингу інновацій за 2019 рік (Global Innovation Index 2019) Україна в загальному рейтингу, нажаль, опустилася на 47 місце з 43. [1] У підсумку Україна отримала за всіма показниками індекс 37,4 з 100 можливих. У розрізі показників Україна має таку ситуацію: політична та операційна стабільність - 125 місце з 129-ти, ефективність уряду - 95, верховенство права - 107, легкість початку бізнесу - 48, легкість вирішення проблеми неплатоспроможності - 115, освіта - 43, вища освіта - 37, інформаційні та комунікаційні технології - 81, урядові онлайн-послуги - 92, загальна інфраструктура - 95, екологічна стійкість - 120, кредитування - 91, легкість отримання кредитів - 29, кредитування приватного сектора - 86, інвестиції - 115, кваліфіковані працівники - 45, створення знань (патенти, винаходи) - 17 (в цьому розділі за показником корисні моделі за походженням - 1 місце), вплив на знання - 47, поширення знань - 47, нематеріальні активи - 17, креативні товари і послуги - 91, креативність в онлайн - 43.

Виклики, з якими стикається не тільки Україна, а й людство в цілому - зміна клімату, старіння населення і виклики охорони здоров'я, продовольча безпека в глобальному масштабі.

Пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні – це науково, економічно й соціально обґрунтовані та законодавчо визначені напрями інноваційної діяльності, спрямовані на забезпечення потреб суспільства у

високотехнологічній конкурентоспроможній, екологічно чистій продукції, високоякісних послугах та збільшення експортного потенціалу держави.

В інноваційній моделі розвитку найважливішу роль виконує наука [2, с.162]. Сучасний кризовий стан наукової сфери України обумовлено довгостроковим негативним впливом загальноекономічних проблем, пов'язаних зі структурною деформованістю економіки країни, домінуванням в ній низькотехнологічних галузей і укладів, виробництв продукції з низьким рівнем доданої вартості, які об'єктивно малосприйнятливі до сучасних наукових досягнень. Попри наявності зазначених негативних змін, що відбулися, українська наука зберігає ще певні можливості для наукового забезпечення інноваційного розвитку країни.

Вирішення нагальних проблем диктують необхідність випереджаючого розвитку окремих специфічних напрямків наукових досліджень і технологічних розробок, серед яких «екологічно чиста» енергетика, геномна медицина, нові технології в сільському господарстві і т. ін. Одним з ключових напрямів інноваційного розвитку для України є посилення в глобальному масштабі конкурентної боротьби за фактори, що визначають конкурентоспроможність інноваційних систем, в першу чергу, висококваліфікована робоча сила, інвестиції, які залучаються в проекти, нові знання, технології, компетенції, різке підвищення мобільності цих факторів.

Список використаних джерел:

1. <https://ru.slovoidilo.ua/2019/07/25/novost/jekonomika/ukraina-opustilas-rejtinge-innovacionnyx-stran>. 2. Радченко Л.П. Науково-інноваційні чинники розвитку національної економіки в умовах глобалізаційних викликів // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди «Економіка»: Зб. Наук. Пр.. / За заг. редакцією акад. АПН України І.Ф.Прокопенко:– Харків : ХНПУ, 2015. – Вип. 15. – 232 с.

Біловус Роман Володимирович
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
юридичний факультет, спеціальність «Економіка», 5 курс, група 51М
Науковий керівник – професор кафедри економічної теорії фінансів і
обліку, канд. екон. наук, доц. Радченко Л.П.

АКТУАЛІЗАЦІЯ МЕТОДИК ОЦІНКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Відкритість економік та глобалізація економічних відносин актуалізує питання конкурентоспроможності. Міжнародна конкурентоспроможність розглядається в західній економічній науці з середини 80-х рр. ХХ століття [1]. До того ж часу відноситься і створення відповідних інституційних структур як на національному рівні, так і на міжнародному в рамках інтеграційних угруповань.

Конкурентоспроможність національної економіки є найбільш загальним, інтегральним показником ефективності функціонування національного господарства та його суб'єктів. Саме підвищення національної конкурентоспроможності є сучасною парадигмою економічної політики більшості розвинених країн [2-4]. Класичний підхід до розуміння поняття конкурентоспроможності економіки зводиться переважно до концепції порівняльних переваг, за якою конкурентні переваги має та країна, структура витрат якої забезпечує здатність до виробництва товарів з нижчою собівартістю порівняно з іншими товарами та країнами [5].

Сучасний підхід до визначення рівня конкурентоспроможності країн зводиться до трьох основних методик. При першому методі розглядається показник питомої оплати праці, що є функцією таких характеристик як продуктивність праці, заробітна плата і валютний курс. За допомогою цих показників можна апроксимувати і зіставляти національні рівні витрат і цін, визначати зрушення в рівнях конкурентоспроможності країн:

$$ULC = W / Pr, \quad (1)$$

де ULC-питома оплата праці, W-заробітна плата, Pr-продуктивність праці.

Показник питомої оплати праці є універсальним показником конкурентоспроможності, тому що через продуктивність праці він характеризує ефективність виробництва, включаючи капіталоозброєність, технологічний рівень, інтенсивність інноваційного процесу.

Інші оцінки конкурентоспроможності економіки країни використовуються Всесвітнім економічним форумом (ВЕФ) для розрахунку індексу глобальної конкурентоспроможності (GCI). Основний метод, який використовується в проєкті ВЕФ - це міждержавний порівняльний аналіз, побудова зведених індексів на базі статистичної обробки великих масивів інформації по країнам світу [6].

Індекс конкурентоспроможності для кожної з країн розраховується як середньозважене від восьми субіндексів, що представляють вісім основних чинників: відкритість, уряд, фінанси, технологія, інфраструктура, менеджмент, праця, інституційне середовище. Кожен з факторів в свою чергу узагальнює велике число вихідних показників, що характеризують стан у відповідній сфері.

Всього налічується близько 200-х показників. Для розрахунку узагальнюючих субіндексів використовуються кількісні дані національної статистики та експертні бальні оцінки. При цьому для факторів: відкритість, уряд, фінанси, праця - кількісні дані враховуються з вагою $\frac{3}{4}$, експертні оцінки з вагою $\frac{1}{4}$. Для факторів: технологія та інфраструктура - співвідношення ваг обернене. З урахуванням всіх показників, будується «профіль» країни, який можна порівняти з аналогічними «профілями» інших країн. Тобто проводиться детальний аналіз кожної країни з метою виявлення її сильних і слабких сторін, встановлення причин, що гальмують економічне зростання і підвищення конкурентоспроможності.

Інтегровані індикатори конкурентоспроможності національної економіки одночасно є індикаторами економічної безпеки країни. Найбільш важливими з них є: скорочення обсягу ВВП на душу населення, частка обробних галузей в промисловому виробництві, в тому числі

часткамашинобудування, частка нової техніки в продукції машинобудування, обсягінвестицій до ВВП, витрати на НДДКР до ВВП, частка населення з доходами нижчепрожиткового мінімуму, тривалість життя, розрив між доходамивищого і нижчого соціальних верств, рівень безробіття, витрати з обслуговування зовнішнього боргу до ВВП, витрати з обслуговування внутрішньогоборгу до ВВП, доходи бюджету по відношенню до ВВП, дефіцит бюджету по відношенню до ВВП.

Світовий банк оцінює конкурентоспроможність країни за 9-ма критеріями (сума може скласти максимально 100 балів): політичний ризик (повернення грошей); економічні перспективи; зовнішня заборгованість; борг в зв'язку з дефолтом або реструктуризацією боргу; доступ до банківських ресурсів; доступ до ринків капіталу; надання форфейтингових послуг (табл. 1) [7].

Конкурентоспроможність країни розраховується за формулою: Кп (100 балів) = Іп (25) + Іе(25) + Із(10) + Іб(10) + Ік(10) + Іб.р.(5) + Іф(5) + Іфф(5).

Таблиця 1

Методика оцінки конкурентоспроможності країни Світового банку

Показники	Складові елементи	Критерій оцінки	Примітки
1. Політичнийризик, /п	Можливість неплатежів по поставкам продукції (надання послуг) Невиплати за позиками, фінансовими зобов'язаннями, дивідендах Неможливість репатріації вкладених капіталів	max = 25 балів	чим менше ризик, тим вище рейтингова оцінка
2. Економічні перспективи, /е	Прогноз розвитку на даний рік Прогноз на наступний рік	max = 25 балів	
3. Зовнішня заборгованість, /з $З = А + (В \times 10) - (С \times 10)$	Відношення сумарного боргу країни до ВВП, (А) Відношення боргу до суми експорту, (В) Сальдо платіжного балансу за поточними операціями до ВВП	max = 10 балів	чим нижче чисельне значення за формулою, тим вище рейтинг
4. Борг у зв'язку з дефолтом або у зв'язку з реструктуризацією боргу, /д	Виконання (невиконання) фінансових зобов'язань або пролонгація	max = 10 балів	Максимальний бал отримують країни, у яких не було платежів; 0 балів - у кого невиконання

			фінансових зобов'язань або перенесений термін
5. Кредитний рейтинг (рейтинг платоспроможності за кредитними боргами), / к		max = 10 балів	максимум балів найбільш платоспроможним фірмам Оцінка за даними провідних рейтингових фірм світу і Moodys, Standart S Poof's, Fitsh)
6. Доступ до банківських ресурсів, / б	Відношення приватних, довгострокових, негарантованих позик до ВВП	max = 10 балів	Джерело оцінок «Global Development Finance»
7. Доступ до короткострокових фінансових ресурсів, / ф	Можливість отримання ресурсів на ринку капіталу без проблем Можливість отримання ресурсів на ринку капіталу без проблем в 95% випадків Доступ не складає особливих проблем Доступ можливий залежно від ситуації на ринку капіталу Доступ не виключається за визначених умов Доступ взагалі неможливий	max = 5 балів = 4 бали = 3 бали = 2 бали = 1 бал = 0 балів	
8. Доступ до форфейтингових послуг, / ФФ	Доступ не пов'язаний з ризиками	max = 5 балів	Джерела: Morgan Crenfell, Trade Finance, Standard Bank, відділення McKinsy

Альтернативний метод оцінки конкурентоспроможності запропонований Є. Ясіним, який виділив чотири видові групи конкурентоспроможності: 1) зовнішню конкурентоспроможність, 2) внутрішню конкурентоспроможність, 3) конкурентоспроможність за ресурсами, 4) конкурентоспроможність інститутів [8].

Зовнішню конкурентоспроможність Є. Ясін визначає як здатність економіки продавати товари і послуги на світових ринках, наявність в структурі експорту достатньої кількості товарів і послуг, що забезпечує стійкість платоспроможного балансу країни. В рамках даної видової групи можна виділити такий показник конкурентоспроможності як експорт. Він дозволяє визначити попит на вироблені товари на світовому ринку, а також сприяє

залученню в країну грошової маси. Для більш точного виміру зовнішньої конкурентоспроможності національної економіки в світовій практиці застосовується коефіцієнт виявлених порівняльних переваг RCA. Індекс Баласса визначається за формулою:

$$RCA_j = X_{ij} / X_{wj} : \Sigma X_{ij} / \Sigma X_{wj}, \quad (2)$$

де X_{ij} -експорт і-тої країни j-го товару, X_{wj} - світовий експорт j-го товару.

Даний індекс показує, що якщо частка країни у світовому експорті товару j (X_{ij} / X_{wj}) більше, ніж її частка в світовому експорті всіх товарів ($\Sigma X_{ij} / \Sigma X_{wj}$), то $RCA_j \geq 1$ і товар має порівняльну перевагу. Логіка індексу полягає в тому, що попередні і поточні торговельні потоки фактично вказують на сектори спеціалізації країни. Індекс дозволяє визначити конкурентні переваги країни без детального аналізу їх чинників. Але індекс не пояснює, чому існують порівняльні переваги.

Коефіцієнт чистого експорту розраховується за такою формулою:

$$RCA = (X_{ij} - M_{ij}) / (X_{ij} + M_{ij}) \quad (3)$$

де X_{ij} - експорт і-тої країни j-го товару, M_{ij} -імпорт і-тої країни j-го товару.

Якщо значення RCA менше нуля, то це свідчить про порівняльний недолік, а значення більше нуля про порівняльну перевагу.

Внутрішню конкурентоспроможність економіки країни Є. Ясін визначає як «...продаж на внутрішньому ринку при конкуренції з імпортом й іншимивітчизняними товарами, що забезпечують разом з експортом необхіднийрівень зайнятості та доходів населення. Продажі на внутрішньому ринкузабезпечують передумову зовнішньої конкурентоспроможності, але не її гарантії» [8].

В рамках конкурентоспроможності за ресурсами можна виділити три видовіпідгрупи, а саме: природні, трудові та виробничіресурси. Наявність певної кількості даних видів ресурсів єважливим фактором зростання конкурентоспроможності національної економіки.

Таким чином, можна зробити висновок, що фактори конкурентоспроможності сприяють більш якісному і стійкому зростанню

економіки. У зв'язку з цим необхідно відзначити, що чинники конкурентоспроможності національної економіки знайшли своє відображення в працях економічних мислителів задовго до становлення самого терміна конкурентоспроможність. В сучасних економічних умовах особливий інтерес мають як нові чинники конкурентоспроможності, так і зберегли актуальність фактори, виділені класиками економічної думки. Так, наприклад, експорт, який знайшов відображення в ідеї Е. Місселдена про роль позитивного торгового балансу, сьогодні є одним з найбільш важливих факторів підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Як зазначалося вище, він сприяє притоку в країну додаткових доходів і дозволяє країні зайняти певне місце на світовому ринку.

Список використаних джерел:

1. Porter M. E. The Competitive Advantage of Nations. New York : Free Press, 1990.
2. Офіційний сайт Глобальної федерації рад з конкурентоспроможності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://thegfcc.org>.
3. Офіційний сайт Національної ради з конкурентоспроможності (Ірландія) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.competitiveness.ie/>.
4. Офіційний сайт Інституту Стратегії та Конкурентоспроможності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.isc.hbs.edu/>.
5. A Theory of International Trade: Capital, Knowledge, and Economic Structures (Lecture Notes in Economics and Mathematical Systems)/ Wei-Bin Zhang// Publisher: Springer; 1 edition (February 29, 2000).
6. Індекс глобальної конкурентоспроможності [Електронний ресурс]. - [Режим доступу]: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report/>
7. Global Findex // The World Bank. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://datatopics.worldbank.org/>
8. Yasin E., Yakovlev A. Competitive Capacity and Modernization of the Russian Economy. Voprosy Ekonomiki. 2004;(7):4-34// <https://doi.org/10.32609/0042-8736-2004-7-4-34>
9. Misselden, Edward Free Trade: Or, the Meanes to Make Trade Florish. 1622 London: Waterson.

Ільченко Анастасія Русланівна
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
факультет іноземної філології, 2 курс, 25 група
Науковий керівник - к.е.н., доцент кафедри
економічної теорії Зеленько О.О.

ІТ-СТАРТАПИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Застосування креативних підходів до виробництва нових товарів і послуг – необхідна умова розвитку будь-якої економіки, підвищення її конкурентоспроможності. Нові ідеї, генерування яких потребує нестандартності мислення, у сучасних умовах стають підґрунтям для виходу на масштабовану бізнес-модель економічного зростання. У такому контексті широкого поширення у ЗМІ та громадськості набуло поняття «стартап», яке асоціюється з радикально новими трендовими продуктами й технологіями, що створені винахідниками та інженерами-новаторами. З огляду на повсякчасне зростання ролі стартапів у розвитку високотехнологічних галузей, формуванні нових ринкових ніш і навіть цілих ринків у промислово розвинених країнах, актуальним є дослідження їхнього розвитку та функціонування в одній зі швидкозростаючих галузей української економіки – сфері інформаційних технологій.

Стартап часто розглядається як бізнес-ідея цікавого комерційного проекту, що належить невеликій команді однодумців-винахідників, які потребують фінансування. [6] Однак більш уживаним є таке трактування стартапу: «нещодавно створена організація, засновники якої прагнуть утілити в життя кардинально нові рішення, які зазвичай випереджають час». [7] Дохід таких компаній не перетинає межі у \$20 млн, вони рідко мають більше 80 співробітників, працюють на ринку менше трьох років, а в майбутньому планують вихід на світовий ринок. [13]

Фокусуючись на інноваціях, що здатні докорінно змінити звичний спосіб життя, стартапи сприяють технологічному розвитку. Вони, навіть сильніше за

великі компанії, стимулюють науково-технічний прогрес, адже останні схильні до інвестування переважно у вже існуючі технології. Завдяки відсутності багаторівневої бюрократії, у межах стартапу виявляється можливим втілювати ідеї майже миттєво, а високі ставки мотивують працівників робити все, що тільки можна, для досягнення бажаних результатів. Трансформуючи ринок, стартапи формують нові його сегменти, оскільки часто пропонують споживачам унікальний продукт. Таким чином, попит на їхню продукцію часто перевищує попит на товари вже відомих серед покупців компаній, що сприяє розвитку конкуренції та інтенсифікації економічного розвитку.

Згідно з дослідженням «Bryan and Nick Swisher of IDEA Center», саме малі фірми типу стартапів роблять непропорційні до їх розмірів внески в зростання продуктивності та збільшення обсягів виробництва. [11; 12] Зокрема, ІТ-стартапи дозволяють нарощувати обсяги надання послуг як для внутрішнього ринку, так і для високотехнологічного експорту.

Поява та розвиток стартапів стимулюють зниження рівня безробіття, зокрема циклічного, у країні. Професіонали та молоді спеціалісти, навіть студенти до завершення навчання у ВНЗ, мають можливість отримати роботу, яка передбачає непогані кар'єрні перспективи. Отже, стартапи в певній мірі усувають бюрократичні перешкоди для розвитку молоді, підприємців, інвесторів.

Стартапи, також, роблять вагомий внесок у створення позитивного іміджу України в міжнародному товаристві та покращення потенціалу ІТ-галузі. Уже сьогодні вітчизняні ІТ-компанії активно зміцнюють свої позиції в найбільш перспективних технологічних напрямках (Data Science, AR/VR, машинне навчання, штучний інтелект та ін.) і можуть похвалитися великою кількістю успішно реалізованих кейсів. Одним із найбільш відомих є створений трьома українцями стартап «Grammarly», який у жовтні 2019 року був оцінений у понад 1 млрд дол. США, і вже є відомим на весь світ. Нині цей онлайн-сервіс працює на основі штучного інтелекту і здатен аналізувати складні аспекти мови та спілкування. Щоденно кількість користувачів досягає 20 млн, ще 2 тис.

компаній є корпоративними клієнтами. Крім того, за останні 2 роки у стартап було інвестовано \$200 млн, що свідчить про надзвичайну ефективність бізнес-моделі та впроваджених засновниками «Grammarly» технологій. [8]

Серед перспективних українських стартапів окремої уваги заслуговує «Carbominer», у межах якого було розроблено технологію збору вуглекислого газу напряму з атмосфери. «Carbominer» уже має невеликий робочий лабораторний прототип, що переміг у національному фіналі «зелених» ідей. Навесні 2020 року планується випробування новоствореної технології на тепличному комплексі за рахунок попередньо залучених інвестицій. [5]

Не можна також не згадати український стартап «GitLab» – середовище для створення і продакт-менеджменту ІТ-проектів, – в який було інвестовано \$268 млн. Станом на кінець 2019 р. компанію оцінюють у \$2,7 млрд, а кількість корпоративних клієнтів наближається до 10 тис., серед яких «Ticketmaster», «Delta Air Lines», «Charter Communication» та ін. [9]

Перспективним у напрямі інтенсифікації темпів науково-технічного прогресу в Україні на тлі четвертої технологічної революції є стартап під назвою «Ring Ukraine», в який уже інвестували «Qualcomm Ventures», «Virgin Group» та «Amazon Alexa Fund». Останній, до речі, придбав компанію за \$1 млрд. долл. США. Загальний обсяг залучених інвестицій на 2018 р. перевищив \$200 млн. Завдяки одній із розроблених засновниками стартапу технологій – «Ring Spotlight Cams» – можна знайти людину з точністю 98%, навіть якщо є фото лише зі спини. На відміну від існуючих систем відеобезпеки, ця технологія стирає обличчя в кадрі, аналізуючи для ідентифікації 2000 інших параметрів. Перспективність розробок «Ring Ukraine» підтверджується тим, що, по-перше, нині технологія розпізнавання обличчя опинилася під загрозою в розвинених країнах через ризики для персональної безпеки і персональних даних громадян, а по-друге, у розвиток ринку технологій відеоспостереження в останні роки інвестуються колосальні гроші. [10]

Швидкий розвиток вітчизняної ІТ-галузі виявив численні перепони, з якими стикаються українські винахідники. Зокрема, стартапи не мають чіткого

юридичного трактування. [1-4] З метою покращення ситуації державі необхідно уніфікувати численні нормативні акти для створення чітких законодавчих норм, щоб інтегратори ідей та інвестори мали змогу більш швидко і просто орієнтуватися в юридичних аспектах заснування та розвитку стартапів, а також їхнього формування в якості окремої одиниці інтелектуального бізнесу.

Проблемою є брак фінансування ІТ-галузі, що змушує переважну кількість компаній працювати з іноземними замовниками. Як наслідок, внутрішній ринок інформаційних технологій залишається майже нерозвиненим з відповідними наслідками для розвитку національної економіки. Враховуючи зазначене, необхідно створювати інфраструктуру підтримки стартапів, яка передбачатиме, зокрема, систему надання грантів як з боку держави так і з боку приватного капіталу. Наявність такої інфраструктури дозволить збільшити потенціал вітчизняної ІТ-галузі та спрямувати його на розвиток національної економіки.

Таким чином, можна стверджувати, що поява і розвиток вітчизняних стартапів має помітний вплив на розвиток 4-ї технологічної революції в світовій економіці, їх розвиток може забезпечити трансформацію новостворених бізнес-структур як в окремі функціональні економічні одиниці, так і у вузькоспрямовані галузі національної економіки. Однак для ефективної інтеграції ІТ-стартапів у процес розвитку економіки України необхідно розв'язати низку системних проблем нашої країни: забезпечити встановлену юридичну та законодавчу підтримку діяльності стартапів та інвестування в їх розвиток, збільшити обсяги фінансування сектору інформаційних технологій в національній економіці.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про інвестиційну діяльність» : за станом на 18 вер. 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 10. – 357 с. 2. Закон України «Про інноваційну діяльність» : за станом на 04 лип. 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 36. – 266 с. 3. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» : за станом на 15 груд. 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7. – 32 с. 4. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» : за станом на 15 груд. 1993 р. // Відомості

Верховної Ради України. – 1994. – № 7. – 36 с. 5. Как зарабатывать на воздухе : история украинского стартапа Carbominer [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2019/11/11/653413/>

6. Корнух О. В. Стартап як прогресивна форма інноваційного підприємництва / О. В. Корнух, Л. В. Маханько // Інвестиції: практика та досвід. – 2014. – № 23. – С. 26–30. 7. Кулинич О. О. Проблеми визначення доцільності інвестування стартапів для розвитку ІТ-сектору України / О. О. Кулинич // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць; за ред. : М. І. Зверякова. – Одеса : Одеський національний економічний університет, 2015. – Вип. 3. – № 58. – С. 285–291. 8. Мільярд доларів за стартап з Києва : як Grammarly стає «єдинорогом» і чому він не продається [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/01/13/655674/>

9. Украинский стартап GitLab привлек \$268 млн. Оценка – \$2,7 млрд [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ain.ua/2019/09/17/gitlab-privlek-268-mln/> 10. Amazon купил Ring за \$1 млрд : чем занимается стартап и как устроен его украинский офис [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ain.ua/2018/02/28/chto-takoe-ring/> 11. Ritchie, B. & Swisher, N. The Big Small : Startups, the Engine of Innovation [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ideacenter.nd.edu/news-events/news/the-big-small-startups-the-engine-of-innovation> 12. Ritchie, B. & Swisher, N. The Big Small : The Economic Benefits of Startups [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ideacenter.nd.edu/news-events/news/the-big-small-the-economic-benefits-of-startups/> 13. What Is A Startup? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.forbes.com/sites/natalierobehmed/2013/12/16/what-is-a-startup/#4ec20cf74c63>

Крилова Катерина Ігорівна
ХНПУ імені Г. С. Сковороди
факультет мистецтв, 2 курс, 22 група
Науковий керівник – доцент кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Олійник О.В.

КОМП'ЮТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

На сьогоднішній день комп'ютерна техніка проникла в усі сфери життя і діяльності сучасної людини. Завдяки їй люди можуть зберігати величезні масиви інформації та швидко її опрацьовувати. Поширення комп'ютерної техніки відіграло значну роль і в розвитку ринку праці, сприяло появі нових професій та розвитку науки, значно полегшивши проектну та обчислювальну діяльність. У медицині завдяки комп'ютерам можна швидко діагностувати захворювання чи створити віртуальні моделі їх розвитку. Крім того, за допомогою баз даних інформації, створених на основі комп'ютерних технологій, розробляють нові лікарські препарати. Для сучасної людини комп'ютер є ще й засобом спілкування. А для людей з обмеженими можливостями – одним з найважливіших засобів самореалізації. Досвід розвинених країн світу доводить той факт, що найбільш перспективною парадигмою розвитку суспільства виступають так звані високі технології, що інтенсивно використовують найновіші наукові досягнення. Новий технологічний уклад, який розбудовують передові країни світу, забезпечує інтенсивну взаємодію та взаємозбагачення різних технологічних напрямів (мікроелектроніка, нанонаука, інформатика, біотехнологія).

Комп'ютерні технології в Україні є одним з найперспективніших і найвагоміших чинників розвитку національної економіки. Третє місце (попереду тільки металургія і агросектор) за внеском у ВВП країни - це серйозна заявка на те, щоб бути серед державних пріоритетів. Тож потрібен державницький підхід до цієї галузі, усіляка підтримка розробників, зокрема й моральна. Це дасть надію на збереження найкращих і найперспективніших

фахівців. В Україні, за різними експертними оцінками, протягом останніх років спостерігається постійне зростання ринку комп'ютерних засобів (на 15-20 % щорічно). Поступово зростає ринок комп'ютерного обладнання, програмних засобів і різноманітних послуг. В інститутах відділення інформатики НАН України отримано фундаментальні результати світового рівня в теорії побудови нових інтелектуальних ІТ систем, у розробці принципів розумної поведінки кібернетичних пристроїв, у теорії створення складних людино-машинних комплексів. Прикладами найважливіших досліджень в економіці є комплексна технологія економічної безпеки (система «Екобезпека»), моделююча система «Бюджет України», система середньострокового прогнозування основних макроекономічних показників «Прогноз ВВП», комплексна автоматизована система підтримки і супроводу інвестиційного процесу та управління діяльністю державного інвестиційного закладу, система інформаційного супроводу пенсійної реформи в Україні. Важливу роль в розробці ІТ відіграє програмний інструментарій загального призначення. За допомогою систем, які працюють у відповідних програмних середовищах, вдається в десятки разів швидше і з меншими витратами розробити програмне забезпечення важливих ІТ. Науковці Інституту кібернетики на основі імовірісно-статистичного підходу розробили теорію процедур розпізнавання. Створені ефективні методи, які використовувалися для розв'язання різних задач розпізнавання образів і прогнозування в прикладних областях. Зокрема, ці роботи привели до створення експертних систем комп'ютерної селекції та спеціальної ІТ для комп'ютерного матеріалознавства. Вказана експертна система дозволила цілеспрямовано планувати селекційний процес сортів пшениці нового покоління з комплексною стійкістю, скоротити селекційний процес, значно знизити витрати на новий сорт пшениці. Ця система впроваджена в Миронівському інституті пшениці та Інституті захисту рослин.

Теоретичні дослідження лежать в основі сучасних комп'ютерних технологій і знайшли своє практичне застосування в галузі обслуговування споживачів, медичної діагностики, розпізнавання образів, екології, зокрема у

проектуванні гідротехнічних споруд і визначенні запасів підземних вод, вирішенні задач, пов'язаних з оптимальним розміщенням джерел світла у виробничих приміщеннях, проектуванням і експлуатацією комунікаційних ліній тощо. Вони можуть бути корисними в металургії, біології, економіці, лісовому господарстві, картографії, геології, антропології та археології, статистиці та аналізі даних, фізиці, астрономії, хімії, мікробіології, комп'ютерній графіці, теорії інформації і кодуванні, у вирішенні задач штучного інтелекту. Яскравим прикладом проблем, у розв'язанні яких ключову роль відіграють комп'ютерні технології, є прогнозування запасів підземних вод (це важливо не тільки для нас, а й для світу загалом). Дослідження українських вчених підтвердили, що саме математичне моделювання дає можливість зрозуміти процеси руху підземних вод, а залучення надпотужних комп'ютерів - прогнозувати їхні запаси. Не можна переоцінити й застосування математичного моделювання для створення методів середньострокового прогнозування динаміки показників реального, фінансового і соціального секторів регіональної економіки. Це дає змогу прогнозувати не лише показники зведеного бюджету регіону, а й розширені блоки показників реального, фінансового і соціального секторів економіки, які створюють масштабну картину динаміки розвитку регіону на середньострокову перспективу. Сучасний розвиток обчислювальної техніки характеризується наявністю надпотужної елементної бази і надвеликих обсягів пам'яті, загальною доступністю безпроводних широкополосних мереж, використанням високороздільних екранів, розробкою нових людино-комп'ютерних інтерфейсів. Саме побудова нових засобів взаємодії користувача з комп'ютером у способах і формах, звичних для людини, є одним із ключових завдань. Значний інтерес викликає науковий напрям, пов'язаний зі створенням методів передачі інформації за допомогою рухів людини. Його важлива складова - спілкування мовою жестів людей з вадами слуху. Розвиток сучасної науки створив достатні умови для розробки комп'ютерних технологій, які реалізують мову жестів на просторових моделях людини з можливостями точної передачі

рухів людини - носія жестової мови. Це дало змогу подолати психологічний бар'єр сприйняття жестової інформації під час її вивчення та доволі легко й швидко розуміти і запам'ятовувати як сам жест, так і інформацію, яку ним передають. А залучення людей з вадами слуху у виробничі відносини матиме велике соціальне значення.

Науково-технічна співпраця, інтеграція України у світовий науково-технологічний простір є важливим чинником економічного зростання та збагачення науково-технологічного потенціалу держави. Оскільки технопарки, бізнес-інкубатори, інноваційні центри, інноваційне підприємництво забезпечують сьогодні інноваційний шлях економічного розвитку, варто спрямувати зусилля держави на створення цілісної системи технопарків, активізувати інноваційну діяльність в умовах національної економіки. Для цього варто вивчати і поширювати міжнародний досвід розвитку комп'ютерних технологій, сформувати інститути підтримки інноваційного малого та середнього бізнесу, трансферу технологій. Важливе значення має також використання досвіду регіональної політики країн Європейського союзу із впровадження високих технологій в регіонах та створення інноваційних інфраструктур при провідних закладах освіти регіонів, залучення до них студентів і молодих учених. Спільно з ЗВО необхідно запровадити комплексну мережу технопаркових структур для активізації розвитку периферійних територій та створити банки даних науково інноваційного потенціалу регіонів, пріоритетів інноваційної діяльності, трансферу технологій.

Список використаних джерел:

1. Єгорова І. Імплементация высоких технологий в экономику Украины: научная доповідь. Київ, 2016. 166 с. 2. Кривоус В. Зони высоких технологий в системе инновационного развития ЕС та України. URL: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/2804/st_33_18.pdf

Репецька Юлія Олександрівна
ХНПУ імені Г.С.Сковороди
юридичний факультет, спеціальність «Економіка», 1 курс, 51М гр.
Науковий керівник – к.е.н., доц., професор кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Сідельнікова І.В.

УДОСКОНАЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНИ

Аграрна галузь останнім часом стала чи не єдиною складовою національної економіки, що у непростих обставинах продовжує демонструвати стабільне нарощування виробництва й експорту і може бути локомотивом економічного зростання в Україні. Однак для того, щоб аграрний сектор найповніше міг реалізувати власний потенціал, постійно зміцнював конкурентні позиції на внутрішньому та світовому ринках сільськогосподарської продукції, необхідно пришвидшити його перехід на інноваційну модель функціонування і розвитку. Ці питання знайшли відображення у багатьох наукових дослідженнях [1-5]. Однак складність і масштабність процесів надають можливість знаходити все нові аспекти цієї проблеми і продовжувати наукові пошуки.

Як показують дослідження, ефективність інноваційного розвитку аграрного сектора економіки України можлива лише за умови конструктивного консенсусу між найважливішими суб'єктами агробізнесу - державою, великими агрохолдингами, малими формами господарювання, місцевими територіальними громадами, науково-дослідними інститутами, споживачами. Проте держава у сучасних умовах залишається найважливішим інститутом інноваційних перетворень в аграрному секторі. Вона повинна підтримувати інноваційну діяльність через поєднання прямих, опосередкованих та контрольних методів впливу на основі дотримання критеріїв високотехнологічності, економічності, самоокупності й екологічності проєкту, орієнтації на виробництво і використання новітньої техніки та технологій

вітчизняного виробництва, імпортозаміщення й створення нових робочих місць.

Державної підтримки потребують три складові науково-інноваційного процесу: фундаментальні дослідження; прикладні дослідження; новації, що зумовлені змінами потреб споживача. Для цього необхідно: наблизити діяльність наукових закладів безпосередньо до потреб аграрних виробників, сформувати багатоканальні інформаційні бази про найновіші ноу-хау; залучити до наукового виробництва приватні інвестиції; організувати підготовку та перепідготовку кадрів для всіх рівнів інноваційного процесу; зміцнити матеріально-технічну базу наукових установ; забезпечити нормативно-правовий захист вітчизняного ринку наукової продукції. Фінансові форми підтримки інноваційного аграрного підприємництва спрямовані на виробництво нового продукту, конкурентоспроможного на світовому продовольчому ринку. З коштів державного бюджету мають фінансуватися інноваційні видатки на поліпшення земельних угідь, інформаційні послуги, наукові дослідження та практичні їх розробки у критично вагомих для держави галузях.

Сучасною тенденцією інтегрованої підтримки інноваційних процесів у аграрному підприємстві є кластеризація. Кластери становлять собою центри виробничо-територіального об'єднання підприємницьких структур, утворених добровільно, і які існують на базі центрів генерації знань та бізнес-ідей у межах єдиного ланцюжка зі створення нової вартості. Роль і значення кластерних систем у підтримці інноваційного аграрного продукту полягають у наступному: учасники кластера орієнтуються на позитивний кінцевий ефект; уможлиблюється більш ефективний розподіл наукових знань і винаходів, формується більш прогресивна техніко-технологічна політика розподілу; підвищується на основі ефекту синергізму конкурентність вітчизняної аграрної продукції; створюються самодостатні сільські територіальні громади.

Малодослідженими та майже неапробованими на практиці є інноваційні процеси в аграрному середовищі місцевих територіальних громад. Детальний

аналіз дає підстави дійти висновку, що найважливішим аспектом управління інноваціями у цих структурах є виявлення та формування джерел фінансування. Практика західних країн засвідчує ефективність використання венчурного фінансування. Найбільш доцільний спосіб застосування венчурного капіталу - надання інвестором засобів у обмін на частину в майбутньому капіталі товариства або викуп фірми командою зовнішніх інвесторів.

Державних бюджетних коштів для фінансування інноваційної діяльності аграрного сектора економіки України недостатньо, їх буде обмаль і в найближчій, і більш віддаленій перспективі. Тому кошти на інноваційну діяльність необхідно віднаходити у приватних інвесторів. Однак недовіра до суспільних інститутів, наявність корупційних управлінських вертикалей, що використовуються упродовж усіх років трансформаційного періоду, становлять головну перешкоду поживлення інноваційності в аграрній сфері економіки України.

Реалізація курсу на ефективний розвиток аграрного підприємництва передбачає удосконалення інституту управління цими процесами. Механізм управління інноваціями необхідно спрямовувати на оптимізацію розподілу ресурсів у інноваційні проекти, перенесення центру ваги інноваційного управління з етапу виробництва на етап проектування. Головними недоліками сучасного управління аграрними інноваційними процесами виявилися такі: відомчий принцип управління бюджетними ресурсами, що роз'єднує виробничий цикл і не орієнтує на кінцеві результати; непрозорий розподіл бюджетних коштів, спрямованих на інноваційні цілі; високий рівень бюрократизації та корумпованості управлінської системи. Удосконалення механізму управління інноваціями слід вбачати у зміцненні комунікаційних зв'язків між учасниками аграрного бізнесу, формуванні кадрового потенціалу для інноваційної діяльності й розробки національної стратегії розвитку аграрного сектора з обов'язковим залученням до цього процесу спеціалістів у сфері місцевого самоврядування.

Стратегічно важливу форму вдосконалення інституційного механізму управління становить кооперація. Тому до перспективних заходів учені зараховують стимулювання дрібних товаровиробників до об'єднання. Держава може це здійснювати за допомогою таких важелів, як компенсації кооперативом частини вартості окремих послуг; відшкодування частини коштів, необхідних для закупівлі техніки, головно через агролізинг; підтримка організації кооперативних переробних підприємств, створення кооперативного гарантійного фонду; організація кооперативного банку тощо.

Інституційні заходи у сфері організації аграрного інноваційного підприємництва потрібно спрямовувати на підвищення його ефективності. Основним індикатором ефективності інноваційно-інвестиційних заходів є рівень рентабельності, а похідними показниками - продуктивність праці, фондомісткість, фондovіддача інноваційно-технологічних ресурсів, продуктивність земель, досконалі методи управління, виробництво екологічно-чистого продукту.

Список використаних джерел:

1. Ворона А.В. Інноваційна активність підприємств як перспектива розвитку національної економіки України. *Ефективна економіка*. 2020. № 3. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7747>
2. Майовець Я.М. Дослідження ефективності інноваційного розвитку аграрного підприємництва в Україні. *Інноваційна економіка*. 2018. № 1-2. С. 60-69.
3. Николюк О. М. Напрями сприяння інноваційному розвитку сільськогосподарських підприємств. *Економіка України*. 2016. № 10. С. 35-45.
4. Олійник О.В., Сідельнікова І.В. Інноваційна діяльність: особливості розвитку і активізації в аграрному виробництві. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Економіка»*. 2017. Вип.17. С.73-80.
5. Шебаніна О.В., Кормишкін Ю.А. Сучасна парадигма інноваційного розвитку аграрного підприємництва. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2019. Вип. 3. С.4-10.

Міжерицький Владислав Андрійович
ХНПУ імені Г.С.Сковороди,
юридичний факультет, спеціальність «Економіка», 2 курс, 24 група
Науковий керівник – к.е.н., професор кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Радченко Л. П.

ОСОБЛИВОСТІ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Тіньова економіка в Україні є однією з найбільших перешкод розвитку конкурентоспроможності країни, зростання соціальних стандартів життя населення та інтеграції в європейське співтовариство. Вона є відображенням активної криміналізації економічних процесів, високої корумпованості органів державної влади та низької правової і податкової культури юридичних і фізичних осіб. Вирішення цих проблем — серйозний виклик Україні після політичних змін у 2013-2014рр.

Важливим макроекономічним показником є рівень тінізації економіки, який визначається відношенням обсягу ВВП, створеного у тіньовому (неофіційному) секторі економіки, до офіційного обсягу створеного у країні валового внутрішнього продукту.

З проблемами присутності тіньової економіки стикаються майже всі країни світу. В одних її обсяги фіксуються на рівні, що не має значного впливу на економіку, а в інших — є свідченням існування відтворювальної системи тіньових економічних відносин. До другої категорії, на жаль, відноситься Україна. Найвищими темпами тіньова економіка в Україні розвивалася у 1994 - 1998 роках, коли її обсяги сягали 65% офіційного ВВП. В останні роки обсяги тіньової економіки за різними джерелами фіксуються на рівні 20-50% ВВП [1, с.53]. Офіційні дані Держкомстату щодо тіньової економіки в Україні, на думку окремих експертів, є заниженими. Так, відповідно до розрахунків Міністерства економічного розвитку, торгівлі та сільського господарства України обсяг тіньової економіки в Україні у 2010 р. складав 38%, а в 2018 р. він знизився до 30% ВВП [2]. Зазначений показник розраховується різними методами, які враховують розбіжності в таких показниках: між доходами та витратами

населення; динамікою готівки в обігу та обсягами виробництва; використанням електроенергії та обсягами виробництва; динамікою цін факторів виробництва, готової продукції та рентабельністю виробництва [1].

Пріоритетами та основними шляхами детінізації економіки повинні стати: подальша реалізація економічних реформ; детінізація фінансових потоків; легалізація ринку праці [4].

У здійсненні економічних реформ, посиленні ринкового регулювання економіки, проведенні антикорупційних перетворень важливе значення мають наступні напрямки:

1. Впровадження системи регулювання економіки з новою структурою та принципами. Реформування повинні зазнати органи влади та регуляторні акти, які сприяють надмірній бюрократизації. Підвищення ефективності роботи державних органів та покращення законодавчого забезпечення підприємницької діяльності дозволить значно зменшити стимули до тіньової діяльності.
2. Проведення антикорупційної реформи можливе лише за допомогою великої кількості заходів. Найбільші зусилля повинні бути направлені на інституційну реформу та законодавче забезпечення системи спеціалізованих заходів профілактики корупції, а також покарання за корупційні дії.
3. Покращення IT-інфраструктури державного управління — впровадження нових інформаційних систем в державному апараті вбиває корупцію і скорочує цей апарат.
4. Підвищення рівня довіри бізнесу до держави і навпаки можливе при застосуванні стимулів: зменшення кількості перевірок, скорочення часу на проведення реєстрації, отримання ліцензій, сертифікатів та інших документів, створення рівних умов підприємницької діяльності для усіх суб'єктів господарювання.

Детінізація фінансових потоків та здійснення податкової реформи мають бути направлені на забезпечення всім суб'єктам господарювання однакових

умов оподаткування, зменшення податкового навантаження, забезпечення стабільності державних фінансів, що потребує таких змін:

1. Провести податкову амністію на основі прозорості та чіткої процедури, що дозволить підвищити довіру бізнесу до держави та держави до бізнесу та збільшити надходження до державного бюджету;
2. Збільшити роль електронних систем в адмініструванні податків, що дозволить зменшити фізичний контакт податківців з платниками податків і покращить прозорість податкового контролю;
3. Зменшити податкове навантаження та скоротити кількість обов'язкових платежів, що забезпечить рівні умови для всіх платників податків і скоротить стимули до зменшення випадків мінімізації податкових зобов'язань;
4. Реформувати спрощену систему, щоб вона включала лише дійсно малі підприємства, а не була інструментом для тінізації фінансових потоків;
5. Вирішити проблеми заборгованості із повернення ПДВ для підтримки експорту та підвищення довіри бізнесу до держави;
6. Здійснити реформу банківської системи з урахуванням внесення змін до законодавства щодо забезпечення розкриття інформації про кінцевих власників банків та небанківських фінансових установ; підвищення прозорості діяльності Національного банку України щодо рефінансування банків, гнучкого валютного курсоутворення; відмови від націоналізованих банків, що є комерційно життєздатними і можуть бути продані за справедливою вартістю; протидії відпливу вітчизняного капіталу до країн з низьким рівнем податків, розбудови ефективної системи повернення з-за кордону коштів та активів, отриманих злочинним шляхом.

Детінізація ринку праці можлива разом із реформою пенсійної системи. Наявна система пенсійного забезпечення не створює стимулів для детінізації ринку праці: відрахування до пенсійного фонду є надто високими на тлі незадовільної системи пенсійного забезпечення. Основною причиною цього є те, що пенсійна система України значною мірою ґрунтується на радянських

принципах і є неефективною. Наслідком цього є значні видатки з державного бюджету на постійне покриття дефіциту Пенсійного фонду та високі пільги для деяких категорій пенсіонерів на тлі низьких пенсій для більшості пенсіонерів. Для працівників важливим є перерозподіл податкового навантаження між працівником та роботодавцем, зменшення податкового навантаження.

Отже, детінізація економіки України можлива шляхом створення сприятливих умов для легальної економічної діяльності на основі максимального урахування інтересів суб'єктів господарювання, проведення послідовної державної політики, яка б законодавчо гарантувала недоторканність легалізованого капіталу некримінального походження, здійснення цілої низки радикальних політичних, економічних, правових, організаційних та силових заходів національного рівня.

Список використаних джерел:

1. Макроекономіка. Навчальний посібник. Колектив авторів-укладачів: О.Г.Бакланова, О.О.Брагарник, С.О.Даниліна, В.Д.Мужайло та ін./За загальн. ред. д.е.н, проф. М.І.Зверькова. Одеса: 2015, 267с. URL: http://oneu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/12/nr_2015.pdf
2. Тенденції тіньової економіки в Україні у 2018 році.- URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-0e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki>
3. Тіньова економіка: сутність, особливості та шляхи легалізації / За ред. З. С. Варналія. – К.: НІСД, 2006. – 576 с.
4. Тіньова економіка в Україні: масштаби та напрями подолання: аналіт. доп. Т. А. Тищук, Ю. М. Харазішвілі, О. В. Іванов; за заг. ред. Л. Я. Жаліла. – К.: НІСД, 2011. – 96 с.

Єрмоленко Карина-Аеліта Валеріївна
ХНПУ імені Г. С. Сковороди
факультет мистецтв, 2 курс, 2 А група
Науковий керівник – старший викладач
кафедри економічної теорії Ночвіна І. О.

ВПЛИВ ВИРОБНИЦТВА НА ЕКОЛОГІЮ КРАЇНИ

Сучасний етап економічного розвитку характеризується значним загостренням та поглибленням екологічних проблем. Причиною цього є концентрація промислових центрів без урахування екологічних вимог, активізація та інтенсифікація впливу людини на довкілля. Всупереч тому, що в Україні в останні роки рівень виробництва значно скоротився, продовжується процес деградації природно-ресурсного потенціалу. Сировинна спрямованість економіки, відсутність зрушень на користь використання енергозощаджувальних та наукомістких технологій, поглиблює як екологічну так, і економічну кризу, і негативно впливає на конкурентоспроможність національної економіки та якість життя населення.

Промислова політика є важливою складовою стратегії економічного розвитку будь-якої країни й базується на системі відносин між державними органами влади та суб'єктами господарювання, науковими та громадськими організаціями з приводу формування збалансованої, конкурентоспроможної промисловості, основу якої складає високотехнологічне, екологічно орієнтоване та наукомістке виробництво. У країнах з розвиненою економікою розвиток промисловості забезпечується формуванням та реалізацією відповідної промислової політики і є програмованим.

Розв'язання найважливіших проблем економічного реформування і створення сучасної високотехнологічної експортоорієнтованої промисловості потребує збалансованої промислової політики та структурної перебудови економіки України загалом. Нині стає очевидним, що спроби відновити промисловість без формування стратегічних напрямів чи програм розвитку

промисловості, без чіткого формулювання завдань та розроблення актуальних дієвих заходів і механізмів їх реалізації, наразі не мають успіху.

Екологізація оцінюється за обсягами споживання природних ресурсів, кількістю відходів і рівнем їхньої шкоди для довкілля й людини. Недосконалість промислового комплексу не дозволяє повністю переробляти мінеральну сировину. Приблизно 90% повертається в довкілля у вигляді відходів.

В Україні промисловий комплекс за інтенсивністю впливу на довкілля посідає провідне місце, тому і виникає об'єктивна необхідність звернути увагу на екологічний фактор та його роль у здійсненні діяльності окремими економічними суб'єктами в умовах реалізації принципів сталого розвитку національної економіки.

В літературних джерелах виділяють наступні причини загрозливого стану довкілля:

- застарілі технології виробництва та обладнання;
- високий рівень концентрації промислових об'єктів;
- несприятлива структура промислового виробництва з високою концентрацією екологічно небезпечних виробництв;
- відсутність належних природоохоронних систем та низький рівень експлуатації наявних природоохоронних об'єктів;
- відсутність надійного правового та економічного механізмів, які стимулювали б розвиток екологічно безпечних технологій та природоохоронних систем;
- відсутність належного контролю за охороною довкілля.

Згідно з даними Деркомстату щорічні відходи підприємств промислового комплексу становлять близько 700 млн т, з них токсичні – понад 100 млн т. Найвищими рівні забруднення атмосфери є в Донецько-Придніпровському регіоні, зокрема в м. Кривий Ріг та Маріуполь [2].

Слід зауважити, що охорона довкілля і раціональне використання природних ресурсів в Україні потребує першочергового вирішення [1].

Відходи часто відзначаються великою токсичністю, оскільки містять сполуки сірки, миш'яку, сурми, селену, телуру тощо. В ряді випадків токсичними є і залишкові кольорові метали: свинець, цинк, мідь, кадмій, ртуть. Головним забруднювачем атмосфери у виробництві цинку, нікелю та міді є діоксид сірки. Якщо він не утилізується як сировина для виробництва сірчаної кислоти, забруднення атмосфери стає вагомим чинником виникнення в районі виробництва зони екологічного лиха. Великі проблеми створюють і скиди стічних вод: у них спостерігається висока концентрація хлору, при виробництві нікелю – сульфату і хлориду натрію.

За даними фахівців Україна має всі шанси реалізувати концепцію сталого розвитку за умови, якщо пріоритетними інвестиціями у розвиток екологічно-безпечних технологій стануть інвестиції у сферу охорони водних ресурсів (близько 60% загальних інвестицій), сферу охорони атмосфери близько 16%) та сферу охорони надр і раціонального використання земель і збереження заповідного фонду (10-12%). Надзвичайно перспективним вважається використання біопалива, вітрової та сонячної енергії. Для України вважаються реальними цифри 10-50% від загально виробленої енергії, які дасть нетрадиційна енергетика (біогаз, вітрові станції, малі гідроелектростанції) вже у 2020-2025 роках [3].

Розв'язання проблеми екологізації створює позитивний імідж держави на міжнародній арені, забезпечує збалансований розвиток національної економіки та гармонізує її структуру, і як результат – створює перспективи та сприятливе соціо-еколого-економічне середовище для майбутніх поколінь.

Тому, першочерговим завданням українських підприємств, є екологізація виробництва, яка б включала стимулювання екологічної модернізації небезпечних виробництв, що сприятиме сталому розвитку промислового сектора та поліпшенню стану навколишнього середовища; диверсифікацію промисловості шляхом створення нових виробництв з більш глибоким ступенем перероблюваних відходів, розширення номенклатури та асортименту продукції у відповідь на запити наявних та перспективних зовнішніх ринків.

Для України необхідним є здійснення виваженої державної політики щодо екологізації виробництва на основі використання сучасних ресурсозаощаджувальних та екологічно безпечних технологій, а також формування екологічної культури нації, що забезпечить раціональні міжгалузеві структурні зміни й перехід економіки на новий екотехнологічний рівень.

Список використаних джерел:

1. Варламова С. І., Варламова І. С. Екологізація промисловості в Україні: проблеми та перспективи// Ефективна економіка № 1, 2016. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4753> (дата звернення: 19.04.2020).
2. Викиди забруднюючих речовин та парникових газів у атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення. Офіційний сайт Державної служби статистики України.URL: <http://ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 19.04.2020).
3. Білявський Г.О. Роль інноваційного потенціалу екологічної освіти і науки в збалансованому розвитку України. URL: http://eco.com.ua/sites/eco.com.ua/files/lib1/konf/1vze/7_s_1VZE.pdf./ (дата звернення: 19.04.2020).

Борисенко Вікторія Олександрівна
ХНПУ імені Г.С.Сковороди
факультет фізичного виховання і спорту, 2 курс, 23 група
Науковий керівник – к.п.н., доцент кафедри
економічної теорії Гуцан Т.Г.

ПРОБЛЕМИ ЗАЙНЯТОСТІ І БЕЗРОБІТТЯ В СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Проблеми зайнятості й безробіття є одними з найактуальніших економічних проблем сьогодення. В економічній літературі зайнятість визначено як діяльність громадян, яка пов'язана із задоволенням особистих і суспільних потреб та приносить їм дохід у грошовій або іншій формі; безробіття є соціально-економічним явищем, коли певна кількість осіб не може реалізувати своє право на працю та отримання заробітної плати як джерела існування.

Під час вивчення економічної теорії хотілося особливу увагу звернути на ці категорії та зробити їх порівняльний аналіз на прикладі невеликого селища, в якому проживає автор.

Припустимо, що наша конкретна ситуація – це мікромодель загальнодержавної проблеми. За статистикою нашої селищної ради, кількість місцевого населення становить 1905 осіб. З них – 236 мешканців від 0 до 17 років. Людей віком від 60 років – 523 особи, умовно не працюючих, бо деякі все ж таки зайняті. Отже, не можуть працювати, у силу різних причин, 759 мешканців. Кількість осіб віком від 18 до 60 років, тобто теоретично працездатних – 1146. Додаємо приблизну кількість жителів до 70 років (так рекомендує Міжнародна Організація Праці) – отримуємо усього 1300. Це буде кількість працездатного населення нашого селища.

Дійсно працевлаштованих у селищі ми нарахували близько 200 осіб, за кордоном працюють 20. Зайнятих на тимчасових роботах, і не факт, що офіційно працевлаштованих (будівельники, водії, продавці тощо) – 100 осіб.

Студентів – приблизно 50, деякі з них знаходяться на утриманні своїх батьків, але деякі працюють – звичайно, у різних режимах.

Зайнятість – це діяльність осіб, не заборонена законодавством, і пов'язана із задоволенням їх особистих та суспільних потреб з метою одержання доходу (заробітної плати) у грошовій або іншій формі, а також діяльність членів однієї сім'ї, які здійснюють господарську діяльність або працюють у суб'єктів господарювання, заснованих на їх власності, у тому числі безоплатно. Це означає, що зайнятими ми можемо вважати і тих, хто працює по найму, хто веде підсобне господарство, а їх чимало. Припустимо – 130. Рівень зайнятості, таким чином, становить 38%.

Проведемо аналіз на рівні держави. За даними Держкомстату, у IV кварталі 2019 року рівень зайнятості населення віком 15 років і старше становив 51,2%, а серед населення віком 15-70 років – 57,7% [2]. Щодо безробітних, то відповідно до Закону України "Про зайнятість населення" (2013 р., Розділ I, ст. 1), безробітними вважаються особи віком від 15 до 70 років, які через відсутність роботи не мають заробітку або інших передбачених законодавством доходів як джерела існування, готові та здатні приступити до роботи [1]. Наважимося ввести маленьку поправку: візьмемо вік не з 15-ти, а з 17-ти років. І виходить, що майже 800 мешканців нашого селища є безробітними. До речі, офіційно у Центрі зайнятості зареєстровано лише 14 чоловік. Після здійснення розрахунків, рівень безробіття (відношення кількості безробітних до загальної чисельності економічно активного працездатного населення) у нашому селищі становить 62%.

За даними Державної служби статистики, за IV квартал 2019 року рівень безробіття становив 8,6 %: на 41 902 400 жителів працездатних є 17 381 800, а безробітних – 1 486 900, серед них офіційно зареєстрованих – лише 338 тисяч [2].

Виходить, що ми помилялися, вважаючи ситуацію щодо безробіття у нашому селищі такою, що можна співставити із загальною по Україні. Що ж у нас? Цифри невтішні: рівень безробіття у нас у рази більший, ніж загальнодержавний.

Через високий рівень безробіття у селищі спостерігаються негативні наслідки економічного, соціального та етичного характеру. Існує певне соціальне розшарування: зросла чисельність малозабезпечених мешканців, а відсоток так званих за сільськими мірками «забезпечених» осіб, які мають постійну роботу, є незначним. У нашій місцевості людям просто ніде працювати – на території селища діє 5 державних установ з дуже обмеженою кількістю робочих місць і кілька приватних, теж невеликих, підприємств. На жаль, почастишали випадки зловмисних діянь: жити добре хочеться усім.

Безробіття є не тільки економічним і соціальним, а навіть психологічним явищем. Сухі цифри статистики тільки фіксують результати математичних розрахунків. А скільки проблем, турбот, зруйнованих мрій, понівечених доль стоїть за цими показниками! Висновок зроблено на власному прикладі. У нас багато дуже висококласних безробітних спеціалістів, які зараз не працюють, тому що вони не змогли знайти застосування своїм професійним вмінням, або не отримували гідної оплати своєї праці. За останні десятиліття у нас фактично зникли підприємства, що надавали можливість для працевлаштування не одній сотні людей.

Як бачимо, що у нашому селищі безробіття набуло особливо масового характеру. Слід додати, що у сільській місцевості можливостей для подолання цієї проблеми зовсім мало. І як наслідок, спостерігаємо, відтік робочої сили з сільської місцевості з єдиною метою, щоб тільки прогодувати сім'ю. Випускники вишів не повертаються у села, і досить часто погоджуються на будь-яку мало кваліфіковану роботу не за спеціальністю, бо знайти вакансію молодому спеціалісту за дипломом досить важко. Підсилила дану проблему і нечувана епідемія коронавірусу, що різко погіршила економічну ситуацію не тільки в Україні, а й в усьому світі.

Список використаних джерел:

1. Державна служба зайнятості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/statdatacatalog/document?id=350809>
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/rp/sz_br_u/kzbr_m_u2016.htm

Ріпчанська Кристина Русланівна
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
факультет іноземної філології, 2 курс, 25 група
Науковий керівник – к.п.н., доцент кафедри
економічної теорії Гуцан Т.Г.

БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ: ПРИЧИНИ, ВИДИ ТА ОСОБЛИВОСТІ В УМОВАХ СКЛАДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ

Однією з найважливіших проблем сучасної економіки є проблема безробіття. Безробіття – це соціально-економічне явище, пов'язане з перевищенням пропозиції робочої сили щодо попиту на неї і стан зайнятості частини економічно активного населення [1]. В наші дні безробіття все більше стає неодмінним елементом життя суспільства, що робить значний вплив не тільки на соціально-економічну, а й на політичну ситуацію, як в окремій країні, так і в світі в цілому.

Дане явище не обійшло і Україну. Однією з основних соціально-економічних проблем сучасного етапу розвитку вітчизняної економіки і важливою характеристикою конкурентоспроможності на ринку праці є безробіття. Ми це добре відчуваємо, коли бачимо поглиблення бідності та соціальної нестабільності в суспільстві, зростання злочинності, порушення рівноваги з боку попиту і пропозиції, недовикористання суспільних ресурсів.

Безробіття є великою загрозою для національного розвитку і його стабільного функціонування. Воно виступає фактором дестабілізації, коли перевищується кількість людей, бажаючих знайти роботу, над кількістю наявних робочих місць, що відповідають профілю і кваліфікації претендентів на ці місця.

Сучасні економісти розглядають безробіття як природну і невід'ємну частину ринкового господарства. У зв'язку з цим велика увага приділяється аналізу типів безробіття. Критерієм розмежування видів безробіття, як правило, служать причина її виникнення і тривалість [2]:

1. За часом (тривалості): короткочасна (до 6 місяців); тривала (від 6 до 18 місяців); застійна (понад 18 місяців), пов'язану з руйнуванням навичок до праці, а нерідко – з розпадом соціально-психологічних основ особистості.

2. За причинами: фрикційне безробіття (це тимчасова незайнятість при добровільному переході з однієї роботи на іншу); циклічне безробіття (це безробіття, що виникає через економічну кризу в результаті спаду виробництва); структурне безробіття (це неможливість працевлаштування через відмінності в структурі попиту і пропозиції робочої сили певної кваліфікації).

Також говорять про різні форми, в яких безробіття проявляється: відкрите безробіття (це повна втрата роботи і доходів); приховане безробіття (явище, при якому людина офіційно не є безробітним, але не може знайти роботу на повний день); сезонне безробіття (виникає при зміні попиту на працю в залежності від пори року); інституціональне безробіття (виникає через брак актуальної інформації про вакансії і про людей, які шукають роботу); молодіжне безробіття (це нездатність молодих людей, які вперше вийшли на ринок праці, знайти роботу).

Сьогодні найголовнішою проблемою в Україні є пандемія коронавірусу. Пандемія коронавірусу нового типу вже зробила незвично сильний вплив на світову економіку. Пандемія коронавірусу призвела і до зростання безробіття в Україні теж, на сьогоднішній день показник рівня безробіття є найвищим за останні п'ятнадцять років.

За даними прес-служби, станом на 24 квітня 2020 року, кількість безробітних, зареєстрованих у державній службі зайнятості, становить 426,4 тисяч осіб, що на 113 тисяч, або на 36% більше, ніж на цю ж дату минулого року (по станом на 24 квітня 2019 року кількість безробітних становила 313,3 тисячі)[4]. Але насправді кількість безробітних росте з кожним днем, останні дані повідомляють про 2,5-2,8 млн. осіб, всього за час карантину роботу втратили приблизно 1,0-1,3 млн. осіб. За оцінками Торгово-промислової палати України, рівень безробіття сьогодні складає 13,7-15,4% [3].

В середині березня, відчувши реальну загрозу епідемії і розуміючи необхідність рішучих дій, українська влада відправила на карантин практично всю національну економіку. Припинено всі внутрішні і міжнародні пасажирські перевезення, в містах мільйонниках вперше в історії закриті метрополітени, призупинили свою діяльність тисячі підприємств, компаній, багато співробітників переведені на дистанційну роботу або відправлені в неоплачувані відпустки. Тисячі приватних підприємців пішли на вимушений карантин, припинивши торгувати або надавати послуги.

Одним з головних постраждалих від епідемії коронавіруса стала туристична галузь. Україна зараз, як і весь інший світ, відгородилася від прибуття іноземців і поставила на паузу внутрішні пасажирські перевезення. Уряд закрити роботу всіх аеропортів в країні.

У найближчі місяці вітчизняну економіку очікують важкі часи. Але ніхто не скасовує стару істину, що саме за часів кризи відкриваються нові можливості, які в умовах «мирного часу» залишаються недоступними.

Ця криза відкриває суттєві можливості для представників сфери послуг, які виявляються в онлайн-режимі, і компаній, які здійснюють індивідуальну поставку товарів споживачам (наприклад інтернет-магазини та сервіси по доставці їжі та продуктів).

Коронавірус перетворив світ в велику карантинну зону. Amazon, Facebook і Google вже відправили співробітників працювати з дому. Цей приклад наслідують сотні компаній. Коронавірус подарував нам можливість провести наймасштабніший експеримент, що стосується ринку праці. І багато компаній вже тестують модель віддаленої роботи. А світовий тренд, спрямований на фріланс тільки підсилює шанси на успіх. З іншого боку, самі роботодавці починають все більше придивлятися до фрілансерам. А це означає, що якщо до недавніх подій частина роботодавців планувала взяти в штат маркетолога або SMM-фахівця, то тепер вони звертаються до фрілансерам.

Правила змінилися навіть для такої системи, як освіта. Ситуація в світі змусила школи та університети перейти на дистанційну освіту. Але тут

виникають проблеми з вчителями та викладачами, які не звикли до сучасних методів викладання, тому дуже важливо провести спеціальні тренінги для викладачів, щоб максимізувати ефективність онлайн-навчання. На сьогодні багато онлайн-платформ (як Coursera, Udemy) пропонують різноманітні курси для «прокачування». Взагалі можна сказати, що зараз час онлайн курсів та мастер класів. Люди з кожного кутка землі можуть розвиватися та отримувати нові знання, сидячі вдома.

Отже, безробіття – соціально-економічне явища, при якому частина робочої сили не зайнята у виробництві товарів і послуг. До основних причин безробіття належать звільнення за власним бажанням, звільнення з економічних причин, нездатність влаштуватися на роботу після закінчення навчальних закладів та сезонний характер роботи. Зараз в Україні найгостріша проблема – це коронавірус. Деякі економіки вважають, що наслідки нинішньої кризи для бізнесу будуть не менш тих, які відчула на собі Україна в 2009-му. Але падіння в економіці можна зупинити, якщо люди покажуть свою гнучкість та здібності до опанування сучасних технологій.

Список використаних джерел:

1. Корнейчук Б. В. Экономика: Учебник / Б.В. Корнейчук. – М.: Экономист, 2004 – 458 с. 2. Круач Н.В. Макроэкономика / Н. В. Круач. – М.: ИНФА – М, 2005. – 400 с. 3. Кількість безробітних в Україні за час карантину побила 15-річний рекорд – ТПП [Електронний ресурс]. – 2020. – режим доступу до ресурсу: <https://tsn.ua/groshi/kilkist-bezrobitnih-v-ukrayini-za-chas-karantinu-pobila-15-richniy-rekord-tpp-1529592.html>. 4. У Мінекономіки прогнозують збільшення офіційного безробіття [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.rbc.ua/ukr/news/minekonomiki-prognoziruyut-uvelichenie-ofitsialnoy-1587806668.html>.

Таран Олена Германівна
спеціалізована школа № 156, 11-А клас
Науковий керівник - к.п.н., доцент кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Мельникова О.В.

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОГО НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ ПРАЦІ

Гендерна політика в Україні спрямована на досягнення гендерної рівності, але все ще далека в цьому питанні від рівня західної Європи. Питання гендерної рівності неодноразово розглядалися в роботах С. Алексєєва, В. Бабкіна, Г. Бермана, М. Онищенко, Л. Петрової, П. Рабіновича, А. Руднєвої, В. Селіванова, В. Тація, В. Тимошенко, І. Честнова та ін. Актуальним на сьогодні є розгляд причин розриву вкладів чоловіків і жінок в економіку країни та перспективи її розвитку за умов гендерної рівності у сфері праці. Згідно досліджень «VoxUkraine», якщо рівень зайнятості жінок буде дорівнювати рівню зайнятості чоловіків, то ВВП України зросте на 7%. Якщо усі жінки увійдуть до робочої сили, то на 21% [5].

Сьогодні жінки складають абсолютну більшість населення України (53,7%), але лише 20% від складу Верховної Ради; вони мають в середньому більш високий рівень освіти, але контролюють лише 5-10% економічних ресурсів. Україна підписала усі можливі конвенції і пакти про гендерну рівність, але щомісячна зарплата жінок як і раніше в середньому на 22% нижче, ніж у чоловіків, і становить 9935 грн. проти 12718 грн. у чоловіків [3, 4]. При цьому діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування є єдиним видом роботи, де заробітна плата жінок на 3% є вищою за чоловіків. Найменший розрив між зарплатами чоловіків і жінок спостерігається у Чернівецькій області – 13,6%, найбільший – у Донецькій – біля 40% [4].

Аналіз гендерного аспекту ринку праці показав, що рівень зайнятості працездатного населення серед чоловіків у 2019 р. був на 10% вищим, ніж серед жінок (79,2% проти 68,9%). Найвищий рівень зайнятості населення спостерігався у чоловіків віком 30–34 років, а найнижчий – у жінок віком 15–24

років та 60–70 років. Розподіл зайнятого населення свідчить, що зайнятість чоловіків переважає жіноче працевлаштування у всіх вікових групах. Трудова діяльність чоловіків є вищою і у неформальному секторі. Так, у 2019 р. 2057,1 тис. чоловіків та 1403,3 тис. жінок були зайняті неофіційно (відповідно 23,8% та 17,7% до загальної кількості працездатного населення). При цьому у відсотковому вимірі жінки переважали у роботі «на себе» (72,2% проти 67,3%), а чоловіки більше, ніж жінки погоджувалися працювати за наймом (13,9% чоловіків проти 8,9% жінок). Проте у складі безробітних спостерігається більш-менш рівний розподіл (52% жінок та 48% чоловіків) [4].

Рівне представлення чоловіків і жінок щодо зайнятості за професійними групами спостерігається лише серед працівників найпростіших професій (17,3% жінок та 18,7% чоловіків). Майже кожна п'ята жінка була зайнята на посадах професіоналів (22,7%) або у сфері торгівлі та послуг (23,3%). Водночас майже кожний п'ятий зайнятий чоловік був кваліфікованим робітником з інструментом (20,2%) або робітником з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин (17,9%). Домінування зайнятих чоловіків притаманне професійним групам, що належать до робітничих професій, а також законодавцям, вищим державним службовцям, керівникам, менеджерам (управителям). В свою чергу серед професіоналів та фахівців домінують жінки (22,7% та 15,7% жінок проти 13,6% та 7,8% чоловіків) [4].

Основний вплив (а точніше, його відсутність) на економіку становить частина непрацевлаштованих жінок, які займаються неоплачуваною домашньою працею по догляду за дітьми та будинком. Найбільший відсоток домогосподарок проживають у Волинській, Чернігівській та Львівській областях – 12,6%, 11,3% та 10,5% відповідно [5]. У середньому в світі жінки трудяться без оплати 4,4 години, а чоловіки - тільки 1,7 години. При цьому відзначаються суттєві відмінності по країнах. У Норвегії розрив невеликий, жінки працюють без оплати 3,7 години, тоді як чоловіки 3 години. На іншому полюсі, в Єгипті, жінки трудяться без оплати 5,4 години, а чоловіки-лише 35

хвилин. У США жінки працюють безкоштовно 3,8 години, а чоловіки - 2,4 години [1]. Це явище давно соціально прийнято і вважається частиною жіночих обов'язків, хоча за повноцінний робочий день жінка не тільки нічого не отримує, а й крім дитини часто піклується про інших членів сім'ї. Подібний розподіл обов'язків позбавляє економіку значного потенціалу, бо і зараз держава, на жаль, не вживає заходів щодо стимулювання декретної відпустки для чоловіків або якоїсь активної просвітницької політики серед населення.

Гендерна нерівність і дискримінація, обмежили доступ жінок до працевлаштування та отримання доходу, посилили гендерні розриви в сфері зайнятості та кар'єрного зростання, і призвели до горизонтальної та вертикальної професійної гендерної сегрегації на ринку праці. Жінки в основному працюють в традиційно жіночих професійних областях, таких як сфера освіти, охорона здоров'я і соціальне забезпечення, державне управління, адміністративні та допоміжні служби, відповідно, з більш низьким рівнем оплати праці. Внаслідок вертикальної сегрегації, жінки, як правило, займають нижчі посади; а чоловіки переважають на позиціях топ-менеджерів, як в державному, так і в приватному секторах економіки. Жінки виконують більшу частину роботи по догляду за дитиною чи людиною з обмеженими можливостями і по дому, маючи при цьому обмежений контроль над активами і виробничими ресурсами. При цьому, серед основних причин, що стримують жінок від пошуку роботи можна визначити відсутність можливостей догляду за дітьми, незадовільні умови утримання дітей у навчальних закладах, відсутність прийнятних умов праці та дискримінація (з боку членів родини - 13%, з боку роботодавців щодо працевлаштування жінок з маленькими дітьми – 50% та невідповідного віку – 26%) [5].

Причиною такого розподілу професій є соціальне оточення, яке пристосовує жінок і чоловіків до функцій, для виконання яких необхідні різні професійні якості. Традиційна патріархальна модель закріплюється ЗМІ в силу відсутності робочого закону про запобігання дискримінації, а також просувається в освітніх установах, де дітей готують до певної ролі в суспільстві

в залежності від їх статі. Масштабних акцій, лекцій про рівні можливості для дівчаток і хлопчиків в Україні поки проведено не було.

Внаслідок цього нерівномірним є і розподіл абітурієнтів в різних сферах, переважання жінок на гуманітарних і чоловіків - на технічних спеціальностях. Рівному внеску в трудову сферу також заважає так звана "скляна стеля" - умовний бар'єр, який заважає жінкам піднятися кар'єрними сходами в силу причин, не пов'язаних з їх професійними навичками. Безліч жінок в Україні відмовляються повідомляти про випадки дискримінації з боку начальства, пов'язаних зі стереотипами про недоречність жіночого розуму на відповідальних посадах. Проте сьогодні спостерігаються і позитивні зрушення щодо залучення жінок до раніше заборонених професій – так, на початок 2019 р. у Зброєних силах України служить понад 27 тис. жінок, з яких 3,7% є офіцерами, третину міністерств очолюють жінки [3].

Отже, сьогодні більше половини населення штучно обмежені в потенціалі, держава позбавляється великої частини працездатних громадян, в той час як уряд не зацікавлений у зрівнянні можливостей для чоловіків і жінок, тому необхідна активна соціальна політика та пропаганда.

Список використаних джерел:

1. Георгиева К., Алонсо К., Дабла-Норрис Э., Кочхар К. Экономические издержки занижения ценности «женской работы». URL: <https://www.imf.org/ru/News/Articles/2019/10/15/blog-the-economic-cost-of-devaluing-women-work> 2. Горбач Д. На женском дне URL: <https://commons.com.ua/uk/na-zhenskom-dne/> 3. Демократія без жінок неможлива (інтерв'ю Заступниці Голови Верховної Ради України Олени Кондратюк газеті "Голос України"). URL: <https://rada.gov.ua/print/186191.html> 4. Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> 5. Михайлишина Д. Чому українські жінки не працюють і як це впливає на економіку? URL: <https://voxukraine.org/uk/connector/chomu-ukrayinski-zhinki-ne-pratsyuyut-i-yak-tse-vplivaye-na-ekonomiku/>

Чупир Юлія Вячеславівна
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
Факультет іноземної філології, 2 курс, 25 група
Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри
економічної теорії Зеленько О.О.

ЗОВНІШНЯ МІГРАЦІЯ РОБОЧОЇ СИЛИ ТА ЇЇ НАСЛІДКИ ДЛЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Сучасні глобалізаційні процеси, які обумовлюють напрям і характер розвитку світової економіки, характеризуються суттєвою активізацією міжнародної трудової міграції. Структура та обсяги міграційних потоків дедалі дієвіше впливають на стан трудового потенціалу – головної конкурентної переваги у сучасній глобальній економіці. Зовнішня міграція робочої сили призвела до значних проблем на українському ринку праці: кадрові проблеми українських підприємств стають все більш гострими, оскільки Україна демонструє найвищий в Європі коефіцієнт обороту працівників: кожен п'ятий працівник залишає роботу протягом року. [1;с.35]

Міграція - це переміщення людей з одного місця в інше з намірами оселитися, постійно або тимчасово, на новому місці (географічному регіоні). Рух часто відбувається на великі відстані, від однієї країни до іншої. [4]

За напрямками розрізняють такі види міграції: еміграцію та імміграцію. Еміграція — це добровільна або вимушена зміна місця проживання людей, виїзд за межі своєї країни та переселення їх за кордон. Імміграція - це прибуття в країну у встановленому законом порядку іноземців та осіб без громадянства на постійне проживання. [2;с.164]

Однією з головних причин міграції є низький рівень заробітної плати в Україні. Розрив в оплаті праці навіть із сусідніми країнами є досить великим. Наприклад, мінімальна погодинна оплата за некваліфіковану працю в країнах ЄС варіюється від 2,32 до 19,92 євро (72,68 грн до 624,06 грн). В Україні мінімальна погодинна оплата дорівнює 0,79 євро (24,74 грн). [5] Відсутність можливості знайти добре оплачувану роботу в Україні змушує багатьох

українців шукати роботу за кордоном, переважно в таких країнах ЄС, як Польща, Чехія, Румунія, Угорщина, Словаччина, Литва, де українці стали однією з головних груп трудових мігрантів.

На основі аналізу економічної літератури ми можемо визначити як негативні так і позитивні наслідки міграції робочої сили з України. До позитивних наслідків трудової міграції відносять:

- зовнішня трудова міграція дозволяє зняти напруження на національному ринку праці, оскільки частина робочої сили виїжджає працювати за кордон;
- якість життя в сусідніх країнах допомагає трудовим мігрантам розвивати для себе відповідний життєвий рівень та культурні цінності;
- отримання трудовими мігрантами нових знань, умінь, досвіду, що може бути корисним у випадку повернення в країну мігранта;
- гроші, передані українськими трудовими мігрантами з-за кордону своїм родинам, допомагають усунути бідність, покращити економічну безпеку та якість життя їх сімей, збільшують сукупний попит в економіці, покращують стан платіжного балансу, і, в цілому, сприяють економічному розвитку країни. [3]

До негативних наслідків міграції відносять:

- відтік робочої сили. Як наслідок, відбуваються зміни у пропозиції робочої сили на національному ринку праці, які вже призвели до дефіциту певних професій в економіці України;
- проблема «соціального сирітства» (коли діти є "сиротами", хоча їхні батьки живі, але працюють за кордоном), що призводить до соціальної напруги;
- загострення демографічної ситуації в країні, зниження рівня народжуваності у молодих сім'ях;
- зростання цін на товари і послуги на внутрішньому ринку (наприклад житло), за низької купівельної спроможності більшості населення (особливо яскраво це помітно в регіонах із значною кількістю мігрантів);
- збільшення навантаження на пенсійний фонд через необхідність сплачувати пенсії мігрантам, які повертаються в Україну по досягненню пенсійного віку;

• зменшення платників податків та зборів в країні з відповідними негативними наслідками для бюджету країни. [3]

Відтік значної частини робочої сили з України несе певні потенційні загрози для майбутнього економічного зростання в економіці та існування української нації. З метою зменшення зовнішньої трудової міграції та її негативних наслідків для національної економіки, на нашу думку, необхідно проводити системні реформи, які спрямовані на створення нових робочих місць, підвищення продуктивності праці та зростання на цій основі рівня заробітної плати в економіці.

За останнє десятиліття міжнародна трудова міграція значно вплинула на український ринок праці. Цей вплив може мати як позитивні так і негативні наслідки для національної економіки. Зараз перед Україною стоїть завдання зменшити відплив працездатного населення за кордон, що можливо за умови проведення системних економічних, соціальних та політичних реформ в країні.

Список використаних джерел:

1. Варецька О. Соціально економічне підґрунтя трудової міграції населення України / О. Варецька // Україна аспекти праці. 2005. – № 5. – С. 34-40.
2. Філон М. М. Еміграція в Україні, проблеми і шляхи подолання / М. М. Філон, Є. А. Іванчо. // ЮНПУ ім. К.Д. Ушинського. – 2017. – С. 163-166.
3. Andreyev V. THE IMPACT OF UKRAINIAN LABOUR MIGRATION ON LABOUR MARKETS IN UKRAINE AND THE EU (a Case Study of Construction Workers) / V. Andreyev, K. Klymenko, O. Borysov. // Civic Synergy Project. – С. 4. URL: <https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/The-impact-of-Ukrainian-labour-migration-on-labour-markets-in-Ukraine-and-the-EU-a-Case-Study-of-Construction-Workers.pdf> (дата звернення: 24.04.2020)
4. Oush K. INTERNAL LABOR MIGRATION IN UKRAINE: EVIDENCE FROM INDIVIDUAL LEVEL DATA / Kseniia Oush. – Kyiv: Kyiv School of Economics, 2014. – 40 с. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2019/03/Thesis_Oush-1.pdf (дата звернення: 24.04.2020)
5. MIGRATION IN UKRAINE: FACTS AND FIGURES – Kyiv: IOM Mission in Ukraine, 2016. – 31 с. URL: http://iom.org.ua/sites/default/files/ff_eng_10_10_press.pdf (дата звернення: 13.04.2020)

Деркач Владислав Віталійович
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
юридичний факультет, спеціальність «Економіка», 1 курс, гр. 51М
Науковий керівник - к.п.н., доцент кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Мельникова О.В.

АНАЛІЗ ПРИЧИН ТА СУЧАСНИХ НАПРЯМІВ ЗОВНІШНЬОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ УКРАЇНЦІВ

Розвиток процесів глобалізації впливає на ринок робочої сили, що сприяє міжнародній міграції українців. Зовнішня трудова міграція має як позитивні прояви (культурний обмін, поширення освіти та цінностей демократії у світі), так і негативні (трудове рабство та торгівля людьми, зростання соціального сирітства, “відтік мізків” і т.п). Зважаючи на суттєві наслідки міжнародної міграції робочої сили як у світових масштабах, так і в розрізі окремих країн, дослідження процесів зовнішньої міграції залишається в переліку актуальних питань сучасної науки. Країни ЄС проводять активну політику із залучення висококваліфікованих, працездатних та розумних спеціалістів з числа студентів іноземців. Натомість в Україні втрата цих категорій працівників негативно позначається на віковій та освітньо-кваліфікаційній структурі робочої сили, що може гальмувати економічне зростання. [1]

Основними причинами міжнародної трудової міграції з України є:

1) пошук джерел покращення свого економічного становища за рахунок підвищення рівня заробітної плати та додаткових надходжень. Так, середня заробітна плата в Україні у 2019 році становила близько 11000 грн, а за кордоном трудові мігранти з України заробляють в середньому, наприклад, у Польщі - 25500 грн. у Словаччині – 28000 грн., у Чехії – 32900 грн. у Німеччині – 49000 грн, у Ізраїлі – 64700 грн. [5];

2) недостатня кількість робочих місць в країні. Так, в Україні у 2019 році рівень безробіття становив 8,7%. При цьому на 338 тис. зареєстрованих безробітних було запропоновано лише 59 тис. вакансій [2]. У цей же час попит

на українських заробітчан за кордоном становив понад пів мільйона робітничих вакансій [5];

3) пошук кращих умов життя та праці за кордоном. На сьогодні в Україні мінімальна заробітна плата становить 4723 грн, тобто біля 160 євро. І цей один із основних показників соціального стандарту є у рази меншим від країн – реципієнтів основної маси українських мігрантів. Так, у Польщі він становить 503 євро, у Португалії - 677 євро, Іспанії - 858 євро, Великої Британії - 1401 євро, Німеччини - 1498 євро [5];

4) пошук більших перспектив та умов в соціальній сфері, насамперед у медицині, освіті, пенсійному забезпеченні тощо;

5) відсутність можливостей у професійному розвитку та кар'єрного зростання;

6) нестабільність та нестійкість політичної та економічної ситуації в країні;

7) нерентабельні умови ведення бізнесу та широко поширена корупція у всіх сферах суспільного, політичного та економічного життя. Всі подані причини призводять до зростання процесів зовнішньої трудової міграції з України, особливо це стосується молодих кваліфікованих кадрів [7].

За результатами опитування R&B Group, державі не відомо, скільки мешканців країни покинули її назавжди, а скільки працює, періодично повертаючись в Україну. Проте, настрої українців щодо подальшої трудової діяльності невтішні. Так 3% громадян планують працювати за кордоном без повернення на батьківщину. Натомість 9% хочуть поїхати на працю за кордон і повернутися додому. Беручи до уваги населення України в 42,38 млн, то 1,3 млн людей хочуть покинути країну в пошуках кращої долі та майбутнього і не повертатись. Де ще 3,9 млн розглядають трудову міграцію як спосіб заробітку. 80,3% опитаних не бажають виїжджати працювати не при яких умовах, а 7,9% не можуть надати точну відповідь. Лише 8,8% з тих, хто має бажання стати трудовим мігрантом, згодні працювати тільки за своєю спеціальністю. З цього опитування бачимо наступне: потенціал трудової міграції з країни є присутнім

приблизно у кількості 5 млн чоловік працездатного населення, які будуть розвивати інші країни [6].

Серед основних напрямів працевлаштування за кордоном переважає Польща – 507 тис. осіб, на другому місці – Російська Федерація (там працюють біля 345 тис. українців), потім йдуть Італія (235 тис. осіб), Чехія (123 тис. осіб), Німеччина (118 тис. осіб), Іспанія (89 тис. осіб), США (23,5 тис. осіб), Білорусь (22,5 тис. осіб), Португалія (20,3 тис. осіб), Угорщина (17,1 тис. осіб), Ізраїль (13,9 тис. осіб), Фінляндія (13,3 тис. осіб) та ін. [2]. Серед основних вакансій можна відзначити офіціантів, водіїв, пакувальників, будівельників та різноробочих [5]. Наведене ілюструє набуття міжнародною трудовою міграцією глобального характеру.

Аналізуючи структуру зовнішніх трудових мігрантів, треба відзначити, що значну її частину становлять українці віком від 40 до 49 років (26,3%), 18,2% українців віком від 50 до 59 років та більше 14 % молоді також виїжджають працювати за кордон. При цьому жінок серед них є тільки 30%. Серед українських заробітчан, що працюють за кордоном, більшість має професійно-технічну та повну загальну середню освіту [2].

До зовнішньої трудової міграції залучено населення практично всіх регіонів України, особливо Західних областей України, а також із-за бойових дій і Східних областей. Основним контингентом трудової міграції є населення малих міст (33%) і сільської місцевості (58%). Найчисельнішу групу складають безробітні (до 45%) [3]. В такій ситуації відбувається створення більшості ризиків, і кількість працівників-імігрантів в індустріально розвинених країнах буде зберігатися на високому рівні (близько 2 млн. осіб щороку).

На сучасному етапі основними закономірностями розвитку зовнішніх трудових міграцій в Україні є: 1) трудова міграція є основним видом зайнятості для численного контингенту осіб сформованій в структурі робочої сили України; 2) в залежності від якісних характеристик індивідів диференціюється рівень міграційної мобільності; 3) при збільшенні тривалості та частоти поїздок процент повернення імігранта знижується; 4) зайняття українськими

робітниками ніш на відносно менш привабливих ринках праці країн Східної Європи; 5) залежність обсягів трудових міграцій від відстані, ємності ринків праці країн реципієнтів та ментальних особливостей їх населення (виїзд основної частини українських заробітчан до слов'янських країн, з більш високим соціально-економічним розвитком).

Отже, у українських трудових емігрантів з'являється все більше напрямів, способів і причин працевлаштуватись за межами держави. Враховуючи соціально-економічну ситуацію, привабливість України для міграції в порівнянні з іншими країнами, невисока, тому є всі підстави стверджувати, що зовнішня трудова міграція українців буде і в подальшому зростати. Сприятимуть цьому і такі чинники, як можливість самостійного пошуку місця роботи (в країнах, в яких Україна не має візового режиму); використання агенцій туристичного напрямку, щоб як туристи нелегально працювати на території інших країн; використання послуг суб'єктів господарської діяльності для посередництва працевлаштування за межами держави; запрошення іноземними компаніями або підприємцями та збільшення європейськими країнами квот на працевлаштування українців.

Список використаних джерел:

1. Боков В., Любарська А. Сучасні тенденції зовнішньої трудової міграції населення як індикатор для удосконалення соціально-економічної політики України. URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/edu_51/fail/11.pdf. 2. Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> 3. Конечна Й. Йшли на захід... Про міграційні плани українців. Українська трудова міграція у контексті змін сучасного світу. Манускрипт, Львів, - 312 с. 4. Пітюлич М.І. Новітні тенденції розвитку міжнародної трудової міграції та їх наслідки для України/ Науковий вісник Мукачівського державного університету, //УДК 331.556.4 2014 – С.96-100 5. Робота за кордоном: Де українців найчастіше шукають, і які зарплати пропонують. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2020/01/30/40599642/> 6. Трудова міграція Українців. Скільки людей покидає країну URL: <https://112.ua/mnenie/trudovaya-migraciya-ukraincev-skolko-lyudey-pokidaet-stranu-495493.html> 7. Хомутенко Л.І., Гребенюк А.П. Міграційні тенденції в Україні: особливості української трудової міграції URL: http://market-infr.od.ua/journals/2016/2_2016_ukr/8.pdf

Смолякова Марія Валеріївна
ХНПУ імені Г. С. Сковороди
факультет початкового навчання, 2 курс, 22 група
Науковий керівник – старший викладач
кафедри економічної теорії Ночвіна І. О.

ВПЛИВ ДЕМОГРАФІЧНОГО СТАРІННЯ НАЦІЇ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇНИ

В сучасному світі, одним із найважливіших демографічних процесів, який призвів до довгострокових наслідків, у більшості країнах світу є старіння населення.

Старіння населення має великий вплив на економічне зростання та розвиток країни. У зв'язку з постійним збільшенням чисельності людей літнього віку зростають витрати на їх соціальний захист, передусім на пенсійне забезпечення. За результатами досліджень, можна відзначити, що майже п'яту частину ВВП країни становить сукупна частина видатків на матеріальне та медичне обслуговування даної категорії людей. Ще одним негативним фактором цього процесу є старіння робочої сили. Це загрожує уповільненням оновлення знань та ідей, гальмуванням науково-технічного прогресу.

На жаль, Україну теж не оминув цей процес. За даними Держстату частка населення пенсійного віку: станом на 1 грудня 2019 року в Україні проживали майже 16,8% (6248000 млн. осіб) віком 65+. При цьому скорочується частка молоді та осіб працездатного віку (15-64 років) [1].

Виділяють основні причини такого демографічного процесу: збільшення тривалості життя населення; стрімке падіння народжуваності; міграція громадян.

Вже сьогодні можна відзначити значне демографічне навантаження на працездатне населення, яке гальмує підвищення соціальних стандартів та яке вдвічі більше ніж у країнах ЄС. Також, старіння нації може негативно вплинути й на ринок послуг. Причиною цього є те, що пенсіонери рідко ходять до кіно, театрів ресторанів, обумовлене нестачею грошового забезпечення. Це буде

наслідком зменшення мобільності сфери послуг, транспортної сфери та інш. Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) наголошує на тому, що якщо не дати людям старшого віку додаткового стимулу для продовження їх трудової діяльності та не почне зростати продуктивність праці, то економічний розвиток протягом наступних десятиріч сповільниться до 1, 7%. У зв'язку з таким явищем держава має як найшвидше приймати відповідні рішення, програми розвитку та нормативні акти, а не лише переймати досвід європейських країн.

Згідно з національним демографічним прогнозом до 2025 року частка осіб віком понад 60 років становитиме 25% загальної кількості населення, віком 65 років і старше – 18,4 %, у 2030 році – понад 26%, і понад 20% відповідно [2].

Слід зазначити, що демографічне старіння нації має негативний вплив на ринок праці, тому для його покращення необхідно: підвищити рівень життя населення. Однією з основних функцій держави є матеріальне забезпечення рівня життя її громадян. За умови покращення якості життя зросте інтелектуальний рівень та зменшиться рівень захворюваності; збільшити рівень народжуваності в країні; надавати громадянам робочі місця та заохочувати їх повертатися до України.

Отже, проаналізувавши ситуацію ми можемо зробити висновок, що демографічне старіння населення має негативний вплив на економіку країни. Задля поліпшення економічної ситуації в умовах такого явища та запобігання його, на державному рівні необхідно впровадити певні заходи та реформи спрямовані на поліпшення умов життя громадян.

Список використаних джерел:

1.Офіційний сайт Державної служби статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 25.03.2020). 2. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/> (дата звернення: 25.03.2020).

Шевченко Ірина Дмитрівна
ХНПУ імені Г. С. Сковороди
природничий факультет, 2 курс, 23 група
Науковий керівник: старший викладач
кафедри економічної теорії Гура А.О.

ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ЛЮДЕЙ З СЕНСОРНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Проблема працевлаштування сьогодні вважається однією з найгостріших соціально- економічних проблем нашого суспільства. В першу чергу це пов'язано з невідповідністю сучасного ринку праці, ринку освітніх послуг та товарного ринку. Особливо складним і актуальним є питання працевлаштування осіб з обмеженими можливостями. Доцільно виділити такі основні проблеми щодо працевлаштування осіб, які мають сенсорні порушення:

- відсутність державних гарантій щодо забезпечення молодих спеціалістів робочими місцями;
- невиконання вимог законодавства щодо укладання письмового трудового договору з людиною, яка має особливі потреби;
- не достатнє сприяння держави створенню «центрів праці» та забезпечення їх ресурсами для продуктивного функціонування;
- відсутність об'єктивної інформації для роботодавців про працездатність людей з сенсорними порушеннями, хоча такі засади прописані.

Перед тим як взяти на офіційну роботу людину з сенсорними порушеннями роботодавець зобов'язаний:

- 1) вживати додаткових заходів безпеки праці, котрі відповідають специфічним особливостям цієї категорії працівників;
- 2) провести переобладнання технологічного спеціалізованого устаткування, зміну зношеного устаткування на спеціально пристосоване до роботи людей з певною інвалідністю, які прописані в Індивідуальній програмі реабілітації (ІПР), що видає медико-соціальна експертна комісія (МСЕК);

3) визначати види виробництв, цехи, дільниці, перелік професій (спеціальностей), посад, робочих місць, якщо за характером, умовами та режимом праці вони можуть бути використані для працевлаштування людей з інвалідністю, у тому числі на умовах неповного часу та роботи вдома [2, 14];

4) включати створені робочі місця для людей з інвалідністю до колективного договору та щорічно інформувати центри зайнятості та відділення Фонду соціального захисту інвалідів про створення (пристосування) робочих місць згідно ст. 19 Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» [1].

Працевлаштувавши особу з інвалідністю роботодавець звільняється від сплати багатьох податків, що для підприємства є вигідною складовою. Тобто значні кошти залишаються у розпорядженні підприємства. При цьому створити робоче місце для людини з особливими потребами нескладно. Можна застосувати звичайне робоче місце, попередньо провівши інструктаж.

Насамперед треба зрозуміти, що ефективність системи сприяння працевлаштування людей з сенсорними порушеннями в першу чергу забезпечується за рахунок постійного удосконалення концептуального бачення проблем інвалідності, утвердженні нового розуміння сутності та соціальних проявів. Сучасне розуміння базується на поєднанні теоретичних положень соціальної та біологічної концепцій реабілітації, яка передбачає наступні положення:

1) певна вада вродженого характеру, хвороба або травма є причиною ушкодження органів, яке призводить до зниження якості їх функціонування і зумовлює функціональну обмеженість.

2) пошкодження та функціональна неповноцінність стає причиною несприятливої соціальної ситуації для певної особи, що означає для неї переживання проблемності, обмеження або неможливості функціонування в суспільному житті.

3) інвалідність розглядається як результат поєднання обмежених можливостей людини з непристосованим фізичним середовищем та негативним, стереотипним ставленням до неї соціального оточення [2, с. 34].

Поєднання вище сказаного утворює біопсихосоціальну концепцію тлумачення проблем людей з сенсорними порушеннями. По-перше, людина вважається істотою біологічною, яка існує як організм з певною структурою, що виконує чітко окреслені функції. По-друге, людина є індивідуумом, істотою діяльною, що реалізує певні життєві настанови й завдання. По-третє, людина також є членом певної соціальної групи, до якої вона належить і в житті якої бере участь.

Отже, кожна людина функціонує на трьох рівнях. Перший – біологічний (порушення роботи функцій організму залежно від рівня та поширення ушкоджень організму), другий – індивідуальний або особистісний (обмеженість розвитку, активності та діяльності) та третій – суспільний (обмеженість участі в суспільному житті – суспільного функціонування).

Не треба остерігатися офіційно брати на роботу людей з сенсорними порушеннями, варто лише знати і розуміти їх особливості. Так, люди з глибокими порушеннями зору можуть працювати на заводах та фабриках, брати участь у процесах, де не буде задіяний зір, тобто виконувати нескладну механічну роботу, послуговуючись тактильними та слуховими відчуттями. Люди з повною втратою зору мають добре розвинену дрібну моторику. Слабозорі та незрячі люди є кваліфікованими педагогами, юристами, масажистами, спортсменами, реабілітологами, психологами, перекладачами, редакторами. Найчастіше люди з порушенням зору обирають саме інтелектуальні професії. Цьому сприяє винятковий слух та здатність запам'ятовувати велику кількість складної інформації. Також ці люди можуть швидко пригадувати та відтворювати, саме зараз, потрібну інформацію.

Люди з глибоким порушенням слуху можуть працювати на підприємствах з високим рівнем шуму, який шкідливий для людей з нормотиповим слухом. Люди з незначними та глибокими порушеннями слуху прекрасні художники,

дизайнери (одягу, приміщень, ландшафту), WEB-дизайнери, зубні техніки, швачки.

Цікаво, що, тоді як у незрячих людей є провідними аналізаторами слуховий та тактильний, то, натомість, у нечуючих провідний зоровий аналізатор. Люди з порушенням слуху добре розрізняють найдрібніші деталі, мають розвинену комбіновану моторику та, максимально зосереджуючи увагу, виконують будь-яку роботу не відволікаючись на сторонні подразники, що важко дається людям з нормотиповим розвитком.

Слід зазначити, що втрата слуху або зору не означає втрату інтелекту. У більшості людей з порушенням слуху або зору зберігається нормотипова розумова діяльність. Саме цей чинник дозволяє таким людям на рівні зі здоровими людьми функціонувати у суспільстві, соціалізуватися в ньому: здобувати освіту, отримати достойну роботу, самостійно проживати, створювати сім'ї, народжувати і виховувати дітей.

Отже, розв'язання проблем працевлаштування людей з сенсорними порушеннями, на нашу думку, полягає у додатковому ознайомленні українських роботодавців із об'єктивними можливостями людей сенсорними порушеннями.

Список використаних джерел:

1. Працевлаштування молоді з інвалідністю: Навч. посіб. / [Ю.М. Маршавін, Д.Ю. Маршавін, М.В. Судаков, Л.В. Бондарчук; за заг. ред. Ю.М. Маршавіна]. – К. : ІПК ДСЗУ, – 2010. – 184 с. 2. Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12> (дата звернення 02.04.2020).

Бабак Катерина Вікторівна
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
юридичний факультет, спеціальність «Економіка», 5 курс, група 5М
Науковий керівник – к.е.н., завідувач кафедри економічної теорії,
фінансів і обліку Соляр В.В.

КОНЦЕПЦІЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку держави стратегічною метою стає перехід до інноваційної економіки, який забезпечується за рахунок використання економічного потенціалу територій.

Головну частину цього потенціалу становить національне багатство, що виступає джерелом конкурентних переваг. У структурі національного багатства всіх країн світу, згідно з оцінками експертів Світового банку, частка фізичного капіталу (накопичених матеріально-речових фондів) становить в середньому 16% загального багатства, природного капіталу - 20%, людського - 64% (в таких країнах, як Німеччина, Японія, Швеція, питома вага людського капіталу досягає 80%). За розрахунками вітчизняних економістів (М.Міщенко, Я.Жаліло, С.Шумська) в структурі національного багатства України близько половини становить людський капітал [1], проте його питома вага нижче, ніж в розвинених країнах. Слід враховувати і вплив трансформаційних процесів в 1990-і рр. на формування людського капіталу, що супроводжувалося депопуляцією населення, втрата якого як в кількісному, так і в якісному вираженні, стала фактично загрозою національній безпеці.

На практиці доводиться стикатися з неефективним використанням людського капіталу, обумовленим працевлаштуванням населення не за фахом, невідповідністю кваліфікації вимогам робочих місць й іншими аспектами. У зв'язку з цим об'єктивною необхідністю є створення умов для формування і реалізації у трудовій діяльності людського капіталу, що сприяє переходу країни до інноваційного розвитку. В сформованих умовах виникає необхідність розробки і впровадження механізму управління людським капіталом, що

враховує його структуру, взаємозумовленість процесів формування та використання, що дозволяє підвищити інноваційну активність в регіоні.

Теоретико-методологічні основи вивчення впливу людського капіталу на інноваційний розвиток територій закладені у 70-80-х рр. XX ст. в працях Р. Барро, І. Бенхабіба, Р. Лукаса, Р. Нельсона, П. Ромера, Е. Фелпса, М. Шпігеля [2-5].

В даний час інтерес до розробки теоретико-методологічних основ вивчення впливу людського капіталу на соціально-економічні процеси зростає. Незважаючи на різноманіття проблем, які порушуються дослідниками, залишаються дискусійними питання, пов'язані з визначенням поняття «людський капітал», його структурних компонентів, однозначно не визначено і кількісно не оцінений характер впливу людського капіталу на результати економічної діяльності та на інноваційний розвиток територій, залишаються мало дослідженими питання, пов'язані з методологією управління, формуванням і використанням людського капіталу в умовах переходу до інноваційної економіки.

Зміни у визначенні людського капіталу, ускладнення його структури створили передумови для формування різних підходів до вивчення даного поняття.

Відповідно до першого підходу людський капітал визначається як запас, а також сукупність знань, навичок, здібностей, стану здоров'я, мотивації (С. Уолш, Л. Торо, У. Боуен, В. Костюк). В рамках даного підходу дослідники (Дж. С. Уолш, Л. С. Торо й ін.) виділяють такі складові людського капіталу як освіта, кваліфікація, життєвий і трудовий досвід та ін. Аналіз цих компонентів дозволяє сформулювати уявлення про накопичений потенціал особистості, а також його реалізацію [6]. Різниця між визначеннями проявляється в тому, що, в одному випадку, дослідники акцентують увагу на використанні наявних здібностей і навичок для індивідуальних цілей, в іншому - на реалізації громадських інтересів. Слід відзначити, що в рамках першого підходу людський капітал визначається «вузько» як накопичений запас знань і навичок,

таке розуміння сутності даного поняття співвідноситься з теоретичними положеннями першого етапу еволюції змісту людського капіталу (табл. 1).

Таблиця 1

Підходи до визначення поняття «людський капітал» [6]

Підхід	Представники	Визначення поняття «людський капітал»
Людський капітал як запас здібностей, навичок, які використовуються в діяльності	Дж. С. Уолш Л. С. Торо У. Боуен В. Н. Костюк Т. Є. Дрок Ю. П. Бойко	Капіталом є не сама людина, а успадковані і придбані ним здатності до праці, а також освіта і кваліфікація (Дж. С. Уолш). Людський капітал є здатністю індивідуума до виробництва товарів і послуг, його виробничі можливості та знання (Л. С. Торо).
Людський капітал як запас здібностей, знань та інших характеристик, що дозволяють отримувати більш високі доходи в майбутньому	Г. Беккер Т. У. Шульц Ф. Махлуп І. Фішер Е. В. Бобкова Н. А. Майорова С. М. Клімов	Капіталом є все те, що є джерелом майбутніх задовольень, заробітків; будь-який актив - фізичний або людський, що володіє здатністю генерувати потік майбутніх доходів (Т. У. Шульц). Людський капітал – зростаючі інтелектуальні і розумові здібності людини, що роблять його здатним виробляти економічні блага у значному обсязі і кращої якості, отримувати більш високі доходи (Ф. Махлуп).
Людський капітал як сформований внаслідок інвестицій запас здібностей, знань та інших характеристик, дозволяє отримувати більш високий дохід в майбутньому	С. А. Дятлов Е. Д. Циренкова В. Т. Смирнов І. В. Скоблякова І. Т. Корогодін А. Н. Добринін	Сформований в результаті інвестицій накопичений запас знань, здоров'я, мотивації, здібностей, які доцільно використовуються в тій чи іншій сфері суспільного виробництва, сприяють зростанню продуктивності праці і тим самим впливають на зростання доходів людини (С. А. Дятлов). Людський капітал - це економічна категорія, сукупність змістовних здібностей, особистих якостей, що накопичуються за рахунок інвестицій, та використовуються в національному господарстві протягом певного періоду часу з метою отримання доходів у майбутньому (О. Д. Циренкова).
Людський капітал як загально-конкретна форма людської життєдіяльності	М. М. Критський Л. Г. Симкіна О. А. Грішнова Д. П. Богиня	Людський капітал - загально-конкретна форма людської життєдіяльності, що реалізується у результаті історичного руху суспільства до сучасного стану (М. М. Критський). Людський капітал - засноване на економіці часу збагачення життєдіяльності, яке є основою ставлення сучасної інноваційної системи (Л. Г. Симкіна).

Згідно з другим підходом до дослідження поняття (Т. Шульц, Ф. Махлуп, І. Фішер та ін.), людський капітал розглядається як запас здібностей, знань й інших характеристик, що дозволяють отримувати більш високі доходи в майбутньому. Визначення людського капіталу в рамках цього підходу містять як характеристики накопиченого потенціалу особистості, так і показники

економічної ефективності (на індивідуальному рівні - доходи від реалізації здібностей і навичок, на рівні підприємства – отримання конкурентних переваг, збільшення рентабельності продукції, що випускається, зростання прибутку). Незважаючи на те, що дослідниками в рамках другого підходу враховуються економічні характеристики, однак не всі керуються при цьому принципом цілісності (вказується або на можливість отримання доходу в майбутньому в результаті реалізації накопиченого капіталу (Ф.Махлуп, І. Фішер, С.М. Клімов), або інвестиції, які сприяють формуванню людського капіталу (Т. Шульц, Г. Беккер). Визначення людського капіталу в рамках другого підходу співвідносяться з теоретичними положеннями другого етапу еволюції змісту поняття людського капіталу [2-5].

В рамках третього підходу найбільш повно розкривається сутність людського капіталу, оскільки розглядається як формування людського капіталу за рахунок інвестицій в його компоненти, так і віддача від використання людського капіталу (отримання економічного чи соціального ефекту, перший полягає в збільшенні доходів населення, добробуту організацій; другий - в зростанні зайнятості, зниження злочинності. Дослідниками підкреслюється не стільки індивідуальна корисність від реалізації потенціалу особистості, скільки економічний і соціальний ефект для підприємства і для суспільства в цілому. Формулювання людського капіталу в рамках третього етапу співвідносяться з «широким» трактуванням людського капіталу як джерела конкурентної переваги, що відповідає третьому етапу еволюції змісту поняття «людський капітал».

У зв'язку з переходом від експортно-орієнтованого до інноваційного типу економічного розвитку, поширення набув підхід до дослідження людського капіталу з точки зору інноваційної економіки (М.М. Критський, І.В. Ільїнський, Л. Г. Симкіна, О.А.Грішнова, Д.П.Богиня та ін.). Відповідно до нього акцент зроблений на суб'єкті діяльності, його саморозвитку і вдосконаленні, впливі творчих здібностей особистості на інноваційний розвиток

економіки, враховується також і вплив науково-технічної революції на формування і використання людського капіталу [7-9].

Виявлено що, незважаючи на відмінність в трактуваннях поняття «людський капітал», в більшості формулювань можна виділити загальне - «запас знань, умінь і навичок». З огляду на те, що в ряді визначень акцентується увага на аспекти, пов'язані з використанням людського капіталу (збільшення продуктивності праці та зростання доходів), в інших - на його формування (інвестування в освіту та підвищення кваліфікації), кращим є застосування такого підходу до визначення людського капіталу, в якому б бралися до уваги як ті, так і інші аспекти.

Ми приходимо до висновку, що людський капітал актуально розглядається в рамках третього підходу, як сформований в результаті інвестицій і накопичений запас здібностей, навичок, стану здоров'я, рівня культури, доцільно використовуваний в діяльності та сприяє збільшенню індивідуальних доходів, зростанню конкурентоспроможності організації та збільшення добробуту територій.

Список використаних джерел:

1. Пищуліна О. Розвиток людського капіталу: на шляху до якісних реформ / О.Пищуліна, Т.Юрочко, Я.Жаліло, М.Міщенко; Центр Разумкова. – К.: Заповіт. – 2018. – 368 с.
2. Schultz T. Human capital: Policy Issues and Research Opportunities. – In Human Resources. Fiftieth Anniversary Colloquium VI, 1975.
3. Беккер Г. С. Людська поведінка. Економічний підхід. Вибрані твори з економічної теорії / Пер. с англ. - М., 2003. – 672 с.
4. Tnurow L. Jnvestment in Human Capital. - Belmont, 1970. - P. 86.
5. Mincer J. Investment in Human capital and Personal Income Distribution// The Journal of Political Economy, 1958.
6. Близнюк В.В. Людський капітал як фактор економічного розвитку (еволюція методологічних підходів та сучасність)// Економіка і прогнозування. -2005.- №2. – С. 32-37.
7. Грішнова О.А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки. – К.: Тов-во “Знання”, КОО, 2001. – 254 с.
8. Богиня Д.П. Стимули і анти стимули розвитку трудового менталітету в сучасних умовах // Україна: аспекти праці. – 2001. - №3. – с.3-10.
9. Грішнова О.А. Людський розвиток: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2006. – 308 с.

Мельников Богдан Олексійович
Харківський патентно-комп'ютерний коледж
відділення ОКМС, 2 курс, група Е84
Науковий керівник - к.п.н., доцент кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Мельникова О.В.

СЕГМЕНТУВАННЯ РИНКУ ІНТЕРНЕТ-ОСВІТИ ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Останнім часом, особливо в умовах карантинного режиму, встановленого внаслідок пандемії COVID-19, спостерігається швидке зростання ринку інтернет-освіти. Приваблює цей ринок споживачів своєю доступністю, гнучкістю, мобільністю, інтернаціональністю, зручністю отримання компетенцій та ін. Це є можливим завдяки різноманіттю курсів, представлених у мережі Інтернет, які можуть бути класифіковані за різними критеріями, зокрема: 1) за вартістю: безкоштовні, платні і freemium (коли сам процес навчання є безкоштовним, а здача іспиту або отримання сертифіката про пройдений курсі - платною послугою); 2) за часом: fixed time і open schedule. В рамках першої моделі курс доступний тільки в певний період часу, у другому випадку курс доступний завжди; 3) за кількістю слухачів: без обмеження і з обмеженням (зазвичай, не більше 50 слухачів); 4) за процесом навчання: курси без супроводу і курси з супроводом; 5) за ступенем акредитації: кредитні, які офіційно акредитовані та зараховуються при отриманні освітнього рівня (наприклад, University of the People, Интуит); та некредитні, що призначені для отримання додаткової освіти і не ведуть до здобуття наукового ступеня (Prometheus, Khan Academy). Навчальні заклади, що пропонують некредитні курси, роблять акцент на цінності саме навчальної програми, а не престижності документу, що видається по закінченні курсу.

Також ринок інтернет-освіти можна розглядати з боку засобів виробництва. Так, за засобом надання ринок може бути сегментований на *апаратне і програмне забезпечення*. Для апаратного сегменту властива передача інформації через ноутбуки, мобільні телефони, ПК і інші. В Україні сьогодні

66% регулярних онлайн-юзерів використовують смартфон для виходу в інтернет, 40% - ноутбук та 36% стаціонарний комп'ютер [3]. Сегмент програмного забезпечення включає в себе різні рішення для систем управління навчанням, які дозволяють організувати навчати і відстежувати співробітників, студентів, клієнтів і постачальників. Приклади таких програмних рішень включають WorldClass, Courseplay, YuJa і інші. На сьогодні апаратне забезпечення лідирує на ринку інтернет-освіти. У 2017 р. дохід на ньому становив 19,92 млрд. доларів США і, найближчим часом очікується, що він ще зросте на 27,2% CAGR. Проте, дослідники очікують, що провідним сегментом ринку найближчим часом стане програмне забезпечення, збільшившись у майбутньому на 31,2% CAGR [5].

За продуктом надання ринок онлайн освітніх послуг широко класифікується на *контент* (зміст) і *послуги* (мета навчання). Зміст включає в себе науку, торгівлю, управління, мистецтво та інші потоки. Сегмент послуг передбачає початкову і середню додаткову освіту, підготовку до іспитів, онлайн-сертифікати, вищу освіту та мову, випадкове навчання та інші. На сьогодні в Україні найбільшим попитом на навчання онлайн користується вивчення іноземних мов – 43%, 21% користувачів цікавить шкільна програма та підготовка до екзаменів, 12% - курси професійного навчання та 24% - інші запити [4].

За типом навчання ринок інтернет-освіти можна сегментувати на *синхронне навчання* і *асинхронне навчання*. Асинхронне навчання відноситься до онлайн-просторів, де робота підтримується з використанням цифрових платформ, таких як багатопотокові обговорення або електронні листи. При асинхронному навчанні від учасників не потрібно бути доступним під час онлайн-сесій, тоді як синхронне навчання вимагає, щоб користувач був доступний онлайн, і більше схоже на середу навчання «face to face». Це включає в себе відповіді в реальному часі, які дозволяють краще забезпечити ясність. Синхронне навчання набуває все більшої популярності завдяки зростаючому попиту на відео і рішення для потокового навчання. У 2017 р. доходи від

асинхронного навчання були вищими, ніж від синхронного, та становили 16,21 млрд. доларів США. Проте у майбутньому очікується, що синхронне навчання стане провідним сегментом ринку у даній класифікації [1].

Сегментування за кінцевим користувачем на ринку онлайн-освіти включає в себе початкову та середню освіту, вищу освіту, промисловість, фахівців та інші. Онлайн-освіта забезпечує персоналізований досвід навчання, де студенти можуть вчитися в своєму власному темпі. Це робить онлайн-освіту ідеальною альтернативою, де у студентів може бути час для виконання інших обов'язків та завдань повсякденного життя. Саме у галузевому та професійному секторах спостерігається зростання попиту і рентабельності останнім часом. Очікується, його ріст до найвищого показника CAGR - 32,1% і, за оцінками експертів, до 2023 року сягне ринкової вартості - 49,8 млрд. дол. США [2].

Визначені основні сегменти ринку інтернет-освіти в українських реаліях, на жаль, стикаються із певними проблемами ефективного їх функціонування, зокрема:

- нерозвиненістю інформаційної та телекомунікаційної інфраструктури за відповідними європейськими та світовими стандартами;
- неготовністю України до впровадження цифрових платформ, що фіксується в «Індексі готовності до переходу на цифрові платформи» компанії Accenture (недостатні кількість і підготованість користувачів; культура відкритих інновацій; регуляторне середовище; цифрове підприємництво (он-лайн бізнес), технологічна готовність);
- уповільнений процес інтернетизації територій України та доступу до ширококутного Інтернету, повільне впровадження стандартів 4 G та 5 G мобільного Інтернет-зв'язку тощо;
- існування цифрового розриву у суспільстві за регіонами (місто-село);
- відсутністю кореляції та координації дій держави, бізнесу й громадянського суспільства щодо напрямів та заходів цифровізації економіки;
- недостатнє регулювання діяльністю операторів платформ з метою запобігання онлайн-курсівому капіталізму та монополізму;

– неефективністю фінансування заходів національних програм з інформатизації суспільства та непрозорість інформування про стан реалізації заходів «Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України» впродовж 2018-2019 р.р.;

– відсутністю доступних статистичних даних щодо розвитку інформатизації економіки, і, зокрема, інтернет-освіти, оперування недостовірними статистичними даними при розробці заходів стратегічного характеру;

– конфлікт стандартів (протоколів даних та інших параметрів) функціонування цифрових освітніх платформ та блокування на практиці впровадження технології блокчейн;

– розпорошеність та дублювання функцій регулювання сфери інформаційної економіки між органами влади, відставання законодавчого забезпечення від темпів розвитку цифровізації державного управління, бізнесу, освіти та громадянського суспільства;

– дефіцит інвестицій в онлайн-освіту, недостатність програм альтернативного фінансування освітніх проектів у мережі Інтернет;

– тривале ігнорування державою можливостей онлайн-освіти для дистанційного та інклюзивного навчання.

Отже, сьогодні в Україні іде активний розвиток ринку інтернет-освіти, вже сформовані певні сегменти з надання онлайн освітніх послуг, які працюють як на платній, так і безкоштовній основі. Незважаючи на існуючі проблеми запровадження інтернет-навчання, передбачається подальше зростання ринку онлайн-освіти.

Список використаних джерел.

1. 2017 eLearning Predictions: Updated Hype Curve. URL: <https://www.elearninglearning.com/predictions/> 2. Global Online Education Market (2018-2023). URL: <https://www.businesswire.com/news/home/20180226006458/en/Global-Online-Education-Market-2018-2023-Type-Technology> 3. Дубинський І. Проникнення інтернету в Україні. URL: https://inau.ua/sites/default/files/file/1910/dani_ustanovchych_doslidzhen_iii_kvartal_2019_roku.pdf 4. Ринок онлайн освіти в Україні - аналітичний огляд. URL: <https://pro-consulting.ua/ua/pressroom/rynok-onlajn-obrazovaniya-v-ukraine-analiticheskij-obzor>

Мясоєдов Ярослав Романович
Авторська школа Бойко, клас 10 ш
Науковий керівник - к.п.н., доцент кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Мельникова О.В.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ОНЛАЙН-ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

З початку ХХ століття ринок онлайн-освіти стрімко розвивається та розширюється, за цей період в галузі електронного навчання спостерігається зростання на 900% [3]. Враховуючи суттєві переваги онлайн-освіти (зручність, доступність, адаптивність до запитів споживача освітніх послуг, економність, мобільність, інтерактивність та ін.) та ситуацію, яка сьогодні склалася у світі внаслідок вимушеного карантину, можна передбачити й подальше поширення та активне використання інтернет-сервісів в освіті. Сприятиме цьому такі основні тенденції розвитку ринку онлайн-освіти:

– Подальше зростання доходів в індустрії електронної освіти. Очікується, що до 2025 року галузь зросте майже втричі і становитиме 325 мільярдів доларів [3]. Основними причинами такого зростання є:

1) стандартизація освіти. Компанії мають потребу в стандартизації для забезпечення постійної якості в своїх організаціях. Персонал в одному місці повинен бути навчений на тих же матеріалах і таким же чином, що і персонал в іншому місці, особливо щодо питань політики компанії. Стандартизувати практики легко, якщо у вас є один продукт електронного навчання, доступний з будь-якого місця через хмару. Компанії можуть синхронізувати навчання в декількох офісах з центрального вузла, не вдаючись до допомоги різних інструкторів з місцевого регіону для проведення курсів. З електронним навчанням немає ризику, що різні співробітники отримають різні інструкції.

2) обов'язковість участі в електронній освіті та зобов'язання її завершення. Електронне навчання знімає соціальний тиск з навчання і дає можливість людям з певними особистостями отримувати максимальну віддачу від навчання.

3) свобода дій, відсутність страху потерпіти невдачу. Електронне навчання не карає співробітників і не публічно принижує їх, якщо вони не знають відповіді на запитання чи не можуть вирішити проблему. Замість цього воно враховує слабкі сторони і адаптується до потреб учнів. Електронне навчання надає людям безпечне середовище для експериментів з тим, що вони знають, без страху глузувань.

– Збільшення середнього віку споживачів освітніх послуг онлайн, що пояснюється реалізацією ідей «навчання протягом життя»: можливостями осіб за 40 років отримувати знання у психологічно комфортних умовах, постійно самовдосконалюватися та підвищувати власну конкурентоспроможність при реалізації себе на ринку праці.

Мікромагістратура (MicroMasters) на EdX вже зараз дає змогу всім охочим взятися за отримання вченого ступеня та підвищити кваліфікацію – і вік тут не має значення. Цим охоче користуються великі корпорації, навчаючи команду. Культура Life Long Learning міцнішає – у людей виробляється звичка жаги до знань протягом усього життя.

– Зростання попиту на онлайн-освіту серед підприємств та фірм. Так, наприклад, 77% американських компаній у 2017 році використовували онлайн-освіту для своїх працівників. При цьому встановлено, що кожний витрачений долар на освіту співробітників компанії збільшує продуктивність праці робітників на 30 доларів [1].

Уявлення про те, що програма навчання онлайн може привести до триразового збільшення доходу на одного працівника, здається трохи надуманим. Проте, це доведено у ході дослідження понад 2500 фірм Американським товариством з навчання та розвитку: Компанії, що пропонують всебічне навчання за цілою низкою предметів, отримали значно вищі доходи в порівнянні з тими, які цього не зробили. І не тільки доходи були вище. Дані свідчать про те, що, коли роботодавці витрачають 1500 доларів США на одного працівника в рік на навчання, вони досягають збільшення прибутку приблизно на 24% [2]. Крім того, на кожні додаткові 680 доларів, які витрачає компанія,

дохід акціонерів збільшується на 6%. Тому інвестування в капітал знань компанії так само важливо, як і вкладення у фізичний капітал [1]. Традиційно компанії неохоче навчають своїх співробітників. Більшість менеджерів знають, що інвестиції в людей приносять позитивні результати, але мало хто знає про те, що електронне навчання впливає як на чисельник, так і на знаменник розрахунку продуктивності. Електронне навчання є більш ефективним, ніж більшість керівників вважають, в плані збільшення виручки або прибутку на одного співробітника (чисельник), а також є менш витратним, ніж прийнято вважати (знаменник), збільшуючи загальний прибуток на витрачену одиницю. Це може бути легко досягнуто, якщо компанія обере LMS по співвідношенню ціни і якості.

– Домінування мікроосвіти – скорочення тривалості курсів та можливість займатися лише декілька хвилин на добу, що сприятиме ефективності навчання.

За оцінками компанії Deloitte, що займається професійними послугами та дослідженнями, середньостатистичний співробітник повинен присвятити навчанню близько 1% свого часу на тиждень. Це дозволяє працівнику бути в курсі кращих практик і розробок у своїй галузі. 1% робочого тижня зовсім небагато часу – це 24 хвилини на тиждень або 4,8 хвилини в день за умови 5-денного робочого тижня [4]. Організація 5 хвилин тренувань на добу вчителя з учнем була б непрактичною. Але завдяки «мікронавчанню» - компанії тепер можуть використовувати цей підхід. Більш того, мікронавчання може бути навіть більш ефективним, ніж традиційне навчання, тому що люди краще засвоюють безліч маленьких шматочків інформації, ніж кілька великих. Працівнику не складно сісти вранці за робочий стіл, відвідати п'ятихвилинний урок електронного навчання, а потім продовжити роботу.

Дослідники навіть рекомендують створювати відео, тривалість яких не перевищує 6 хвилин, щоб втримати увагу та зацікавленість слухачів онлайн-курсів.

– Модульність освіти – означає, що вона буде розділена на невеликі блоки. Перевага для студента – можливість взяти будь-який блок і пройти його

в будь-якій послідовності. Наприклад, університет в Пакистані, який співпрацює з EdX, пропонує ступінь в Computer Science, але там недостатньо кадрів, які б могли забезпечити повноцінне навчання в цій сфері. Тому студенти проходять в університеті шість курсів цієї програми, а потім беруть додатково 4-місячний курс з EdX для продовження своєї програми (цей курс пропонує університет у Сан-Дієго). Після цього вони отримують ступінь. Такий підхід яскраво демонструє поняття «модульності» в освіті.

– Багатоканальність освіти – освіту в майбутньому можна буде отримати як удома, так і в університетських кампусах. Навіть у ЗВО ви можете скористатися послугами сервісів онлайн-освіти. А далі, отримавши університетську освіту, можете продовжувати навчання в будь-якому напрямку, користуючись послугами цифрових університетів. Так ви зможете отримувати паралельно кілька вчених ступенів.

– Орієнтація на адаптивну онлайн-освіту. Сучасні дані дозволяють передбачити сценарії поведінки користувачів, що сприяє створенню системи навчання, яка є підлаштованою під кожного учня індивідуально та є більш продуктивною.

Інклюзивна освіта в школах та університетах може отримати новий поштовх завдяки онлайн-платформам.

Персоналізація навчання є альтернативою до уніфікованих підходів в освіті, які вимагають від усіх суб'єктів навчання однакових результатів, - індивідуальні психологічні характеристики особистості мають стати основою для персональних освітніх програм, тим підґрунтям, завдяки якому з'явиться мотивація навчання і набудуть нового поштовху у розвитку інтелект, творчість та креативність.

- Створення та поширення інтерактивних підручників, які мають докорінно змінити «традиційні» подання і інтерпретацію навчального матеріалу, лінійна побудова курсів та їх текстове представлення не можуть забезпечити багатовимірність сучасного навчального процесу, яка

підтримується мультимедіа-технологіями (кольорові фото, аудіо- та відеопідтримка, інтерактивна інфографіка тощо);

- Екологічність електронного навчання, бо інтернет-освіта скорочує споживання енергії на 90%, знижує викиди вуглекислого газу більш ніж на 85% та на 80% зменшує витрати на паперові засоби [1]. Тому онлайн-курси є важливою опорою в глобальній боротьбі зі зміною клімату.

Світ потребує нового покоління людей з інтелектуальними та освітніми здібностями, щоб прийняти виклики майбутнього. Скорочення викидів вуглекислого газу є пріоритетом для компаній і навчальних закладів. Зокрема, компаніям необхідно захищати навколишнє середовище, щоб в найближчі десятиліття у них була функціонуюча і багата клієнтська база для покупки своєї продукції. Зміна клімату ставить це під загрозу.

- Інтеграція сільських районів та малих міст і молоді з таких населених пунктів у загальні процеси розвитку освіти, технологій та комунікацій, що сприятиме введенню в дію «соціального ліфту» для талановитої молоді.

- Поява нових спеціальностей та освіти за ними в тих сферах, де бракує літератури та академічних знань, більша гнучкість та відповідність запитам ринку праці.

- Створення науковцями або викладачами Інтернет-бібліотеки інформації про себе та власні досягнення. Дослідники створюватимуть власні освітні курси або демонструватимуть інноваційні розробки, залучаючи однодумців та послідовників, а також додаткові фінансові активи.

- Гейміфікація (впровадження ігрових технологій в неігрові ситуації) як технологія винагород за зроблене може сприяти підвищенню мотивації навчання та поліпшенню його якості. Навчання через відеоігри є унікальною можливістю надати знання про реальний світ через інтерактивне занурення у світ віртуальний.

- Віртуальна реальність або VR з'являються як стимулюючий спосіб пережити та використовувати практичні навички для реального світу. Співробітник може зануритися в реалістичний сценарій як нову форму

навчальної рольової гри з передовим програмним забезпеченням. За прогнозами, програмне забезпечення для віртуальної та доповненої реальності у наступному році досягне 300 млн. доларів США доходу [2].

– Зростання ролі держави в розвитку онлайн-навчання – створення освітньої електронної платформи, ліцензування й акредитація курсів у інтернеті та онлайн-університетів.

Отже, ринок онлайн-освіти і в подальшому буде рости й розвиватися. У найближчі роки він підлаштується під запити людей, народжених в цифрову епоху, спираючись на технологічність, індивідуалізм та інноваційність при формуванні людського капіталу. Ринок інтернет-освіти має усі шанси стати провідним чинником економічного розвитку країни.

Список використаних джерел.

1. Christopher Pappas Top 20 eLearning Statistics For 2019 You Need To Know. URL: <https://elearningindustry.com/top-elearning-statistics-2019>
2. Make Money Creating An Online Education Site. URL: <https://realpassiveincomeideas.com/make-money-online-education-site/>
3. Online learning statistics & infographics 2019-2020. URL: <https://papersowl.com/blog/future-of-online-learning>
4. Кліпа Ю. Підвищення ефективності дистанційної освіти студентів: міжнародний та вітчизняний досвід // Вісник університету банківської справи, № 2(29), 2017. URL: <http://visnuk-archiv.ubs.edu.ua/article/view/120642>

Леонтєва Марія Дмитрівна
ХНПУ імені Г. С. Сковороди
природничий факультет, 2 курс, 22 група
Науковий керівник: старший викладач
кафедри економічної теорії Гура А.О.

РЕПЕТИТОРСТВО: ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднання об'єднаного спільними цінностями і культурою. У системі прав людини право на освіту займає особливе місце. Це право входить в міжнародні стандарти прав людини, що знайшло своє відображення в ст. 53 Конституції України, згідно з якою кожна людина має право на освіту. Освітня діяльність законодавцем визначена як діяльність суб'єкта освітньої діяльності, спрямована на організацію, забезпечення та реалізацію освітнього процесу у формальній або неформальній освіті [1].

В сучасному глобалізованому світі зростає роль неформальної освіти, значним сегментом якої є ринок репетиторства. Під поняттям «репетиторство» найчастіше мається на увазі: підготовка дітей до школи, вступу до навчальних закладів, незалежного тестування, підвищення свого професійного рівня, набуття нових навичок тощо.

Прийнято вважати, що репетиторство – це особиста справа тих, хто викладає, і тих, кому викладають. В даний час репетиторство здійснюється виключно на підставі домовленості, досягнутої між педагогом і замовником, що унеможлиблює виключення того факту, що в процесі надання послуг репетитором може бути завдано збитків тим кого навчають, щодо завдання шкоди може бути як моральним (наприклад, несправдження очікувань замовника по підсумкової атестації), так і матеріальним (неналежне надання послуг), психологічним тощо. Батьки та учні абсолютно не захищені від надання послуг особами, звільненими з освітньої організації за негативними

мотивами, оскільки диплом у людини на руках, і педагогічний стаж він може підтвердити цілком офіційно [2, с.2]. Аргументуючи можливість нанесення матеріальної шкоди, слід зазначити, що іноді батьки фактично заганяють себе в бідність, користуючись послугами репетитора. Так, мінімальна заробітна плата в Україні становить 4723 грн. на місяць, а середня вартість індивідуального заняття становить 200 грн., які проходять мінімум один, а частіше два рази в тиждень. Окрім того репетитори можуть бути з декількох предметів, особливо під час підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання. Тобто сума витрат на місяць складає 1600 грн. мінімум, якщо користуватися послугами репетитора тільки з одного предмету, якщо ж брат два предмети, ця сума може дорівнювати 3200 грн. і більше.

Підтвердженням того, що неофіційне (нелегалізоване) репетиторство завдає матеріальної шкоди замовникам послуг, свідчить і той факт, що батьки, які звернулися до репетитора – індивідуального підприємця, вправі повернути податковий відрахування, а у разі звернення до самоорганізованого репетитора такого права у батьків немає. Ще один важливий аспект репетиторства – це відносини між вчителем і учнем, з яким він займається додатково, в класі. В такому випадку, цьому учневі можуть завищувати оцінки, і дозволяти більше помилок ніж іншим. Також репетиторство призводить до зниження рівня самостійності у вивченні предмета і помилкового очікування батьків і самих учнів щодо можливостей і здібностей учнів. Уміння самостійного освоєння людьми пропонованого матеріалу є однією з основних складових успішного отримання і використання будь-яких знань [3, с.116].

Сьогодні у державі повною мірою відсутній механізм організаційно-правового впливу на такий освітній сектор, як «репетиторство». Репетиторство, як сферу діяльності багатьох вчителів та викладачів, складно контролювати, більшість репетиторів свої доходи не декларують, а не задекларовані доходи — це втрати бюджету. Якщо викладач-репетитор не є підприємцем, але постійно надає репетиторські послуги фізичним особам, то він зобов'язаний включити суму таких доходів до загального річного оподаткованого доходу та подати

податкову декларацію за наслідками звітного податкового року, а також сплатити податок з таких доходів. Доходи від репетиторства відповідно до п. 167.1 ст. 167 Податкового кодексу України оподатковуються податком на доходи фізичних осіб за ставкою 18 відсотків. Також із вказаних доходів утримують військовий збір за ставкою 1,5 відсотка [4].

Водночас аргументом на користь репетиторства деякі експерти відзначають те, що в класах багатьох міських шкіл занадто багато учнів, і навіть дуже досвідчений вчитель, не може приділити час кожному. Репетитор – це індивідуальні заняття з дитиною, тут вже враховується, наскільки дитина знає тему, як швидко вловлює суть, і на основі цього складається індивідуальна програма. Крім того до позитивних аспектів слід додати:

- забезпечення зайнятості населення;
- підвищення доходів населення;
- підвищення середнього рівня освіти в навчальних закладах. Широкий розвиток ринку репетиторських послуг, значною мірою може стимулювати підвищення або підтримання високого рівня освіти в навчальних закладах;
- підвищення ефективності навчання в початковій школі конкуренція між викладачами та, як наслідок, підвищення якості пропонованої послуги та зниження цін на цю послугу;
- можливість індивідуального підходу до учнів, що породжує розробку нових методик викладання [3, с.120].

Оскільки в даний час відсутні стандарти щодо надання послуг репетиторами, цей вид діяльності в цілому вільний від вимог, регламентацій, стандартів і безумовно, від державного контролю. Вищевикладене дозволяє стверджувати, що діяльність з надання додаткових освітніх послуг (репетиторство) повинна підлягати обов'язковому ліцензуванню. Саме ліцензія є офіційним документом, який дозволяє фізичній або юридичній особі займатися тим чи іншим видом діяльності, споживачам дає можливість серед безлічі пропозицій обрати той, який надається на даному ринку цивілізовано. І саме наявність ліцензії в об'єкта зобов'язує державу здійснювати контрольню-

наглядові функції щодо ліцензіата. Зважаючи на специфіку діяльності репетитора і споживачів послуг можна вважати абсолютно неприпустимим залишення без уваги з боку держави повної відсутності контрольно- наглядових повноважень стосовно розглянутої категорії. В цілях реалізації державних гарантій на охорону прав і законних інтересів у сфері освіти, на нашу думку, необхідно:

- законодавчо закріпити поняття «репетитор»;
- встановити, що діяльність репетиторів або підлягає ліцензуванню, або обов'язковій сертифікації;
- створити типовий кодекс правил надання послуг репетиторами, передбачивши заборону на заняття такою діяльністю особами, звільненими з негативних мотивів;
- зобов'язати засновників сайтів-посередників надавати свої послуги після перевірки автентичності документів, що підтверджують кваліфікацію репетиторів.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 26.03.2020).
2. Вицке Р.Е. Предоставление услуг репетиторам: административно-правовой аспект// Евразийская адвокатура . – 2017. – №2 – С. 1-5.
3. Балакина Т. П. Экономика репетиторства: мотивы, стимулы, модели//Экономика образования. – 2012. – №2. – С.115-123. URL: <https://econpapers.repec.org/article/scn017885/14722262.htm> (дата звернення 31.03.2020).
4. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 26.03.2020).

**Бу Ужи,
Чжу Цянь,**

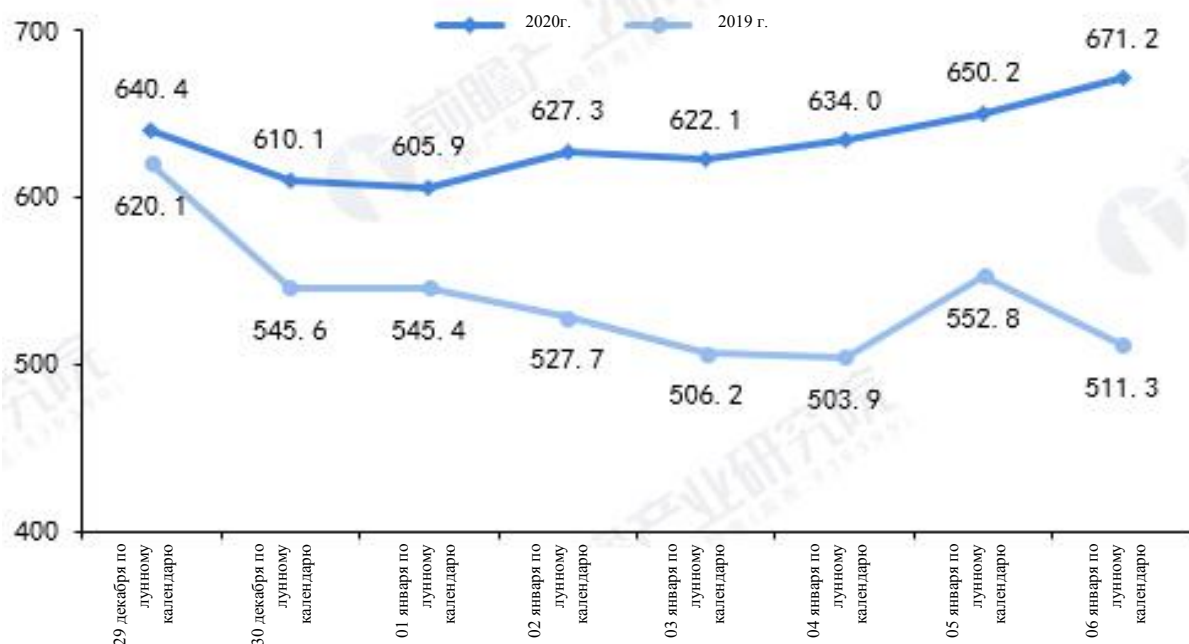
**ХНПУ имени Г.С. Сковороды, юридический факультет
специальность «Экономика», 5 курс, группа 51М**

**Научный руководитель – к.э.н., зав. кафедры экономической теории,
финансов и учета Соляр В.В.**

КАПИТАЛИЗАЦИЯ ОНЛАЙН-МЕДИЦИНЫ В КИТАЕ В УСЛОВИЯХ ЭПИДЕМИИ

Онлайн-здравоохранение в 21 веке по-прежнему является новой концепцией, типичной особенностью которой является рост рынка капитала. После вспышки новой коронарной пневмонии, фирма Baidu запустила канал бесплатных услуг «Спросите у доктора» и объем бесплатных услуг продолжал расширяться от Хубэй по всей стране; компания «Jingdong Health» также впервые разработала платформу для осуществления бесплатных онлайн-консультаций. Вступление таких гигантов на рынок часто является подъемной силой индустрии, и онлайн-медицинская индустрия также не является исключением. По сравнению со сферой образования, сегодняшняя медицинская помощь в Интернете имеет огромную базу, которую нельзя недооценивать.

Анализ текущего состояния онлайн-медицинской индустрии показал, что во время Весеннего фестиваля 2020 года, самая высокая ежедневная активность независимых приложений (APP) в сфере онлайн-консультаций достигла 6,712 млн. юаней, при этом наибольшее увеличение приблизилось к 1,6 млн., или 31,28% (Рис.1).

Источник: сопоставлено с Исследовательским институтом перспективной индустрии

Рисунок 1. Сравнение активности дней онлайн-консультаций во время Весеннего фестиваля в 2019 и 2020 года (млн.юаней)

В настоящее время Alibaba Health, Good Doctor Online, Ping An Good Doctor и многие другие онлайн-платформы медицинских услуг предоставляют консультации для пациентов, а основные платформы онлайн-консультаций также достигли пика по количеству посещений. Веб-сайт Health.com ежедневно посещает миллионы человек, а совокупное количество посетителей онлайн-страницы по эпидемиологической тематике составляет почти 116 миллионов, а Alibaba Health заявила, что в целом количество онлайн-консультаций превысило 1,04 миллиона, в ходе эпидемии количество посещений Ping An Good Doctor достигло 1,11 миллиарда, количество новых зарегистрированных пользователей на APP увеличилось в 10 раз, а в среднем суточные консультации новых пользователей на APP увеличились в 9 раз (Табл. 1).

Таблица 1

Прием онлайн медицинской платформы во время эпидемии

Платформы	Консультация онлайн
Сайт здравоохранения	Ежедневные посещения веб-сайта находятся на уровне миллиона, а кумулятивная онлайн-страница тематической страницы по эпидемии составляет почти 116 миллионов.
Alibaba Health	По состоянию на 10.02.2020 г. общее число пользователей, посетивших его страницу консультаций, составило 11,16 миллиона, а совокупная онлайн-консультация превысила 1,04 миллиона.
Доктор Чуньюй	По состоянию на 25.02.2020, бесплатные онлайн-клиники, инициированные платформой, собрали более 1,5 миллиона пользователей, из которых 60% являются новыми пользователями, а средняя ежедневная консультация в течение периода бесплатных консультаций увеличилась почти на 100% по сравнению с предыдущим периодом.
WeiYi	Была запущена новая платформа для спасения коронарной пневмонии в реальном времени. По состоянию на 09.02.2020 платформу посетили более 116 миллионов человек, она собрала 41 196 врачей для онлайн-консультаций и предоставила в общей сложности 1,4371 миллиона медицинских консультаций.
Сиреневый сад	Количество пользователей онлайн-консультаций увеличилось на 215,32%, а количество консультаций увеличилось на 134,91%.
Good Doctor	По состоянию на 19.02.2020 г. платформа имела 1,68 млн. онлайн-консультаций, а количество консультаций увеличилось почти в 6,5 раза.
Ping An Good Doctor	Во время эпидемии количество посещений платформы достигло 1,11 миллиарда, количество вновь зарегистрированных пользователей APP увеличилось в 10 раз, а среднесуточные консультации новых пользователей APP увеличились в 9 раз.
YiLian	По состоянию на 08.02.2020 г. платформа онлайн-консультаций Anti-Crown обслужила 198 000 пациентов.
Медицинский центр Сяолу	Платформа диагностики и лечения китайской медицины, по состоянию на 10.02.2020 г. связалась с более чем 1126 экспертами китайской медицины для предоставления бесплатных консультационных услуг и получила в общей сложности 3623 консультации.
Доктор пингвин	По состоянию на 08.02.2020 г. более 5000 врачей приняли участие в бесплатных консультациях, помогая 1 миллиону семей достичь самостоятельной сегрегации дома.
Weimai	С 21.01.2020 г. я приложение Weimai APP набрало 42,34 млн. посещений и 720 000 посещений.

Источник: Составлено Исследовательским институтом перспективной индустрии

С развитием инфраструктуры по состоянию на конец 2019 года число пользователей Интернета в Китае превысило 850 миллионов, а число пользователей с возможностью использования мобильных платежей достигло 700 миллионов. Это очень большая экосистема. Огромное количество интернет-пользователей и развитая экосистема создают основу для быстрого развития медицинских онлайн-компаний. Далее, существует возможность с помощью интернета увеличить рост обновлений различных приложений и расширения ареала услуг для пользователей по различным направлениям.

Начиная со второй половины прошлого года, коммерческое развитие и внедрение 5G открыли перед мобильным Интернетом большие возможности. В некоторых крупных городах по мере усовершенствования инфраструктуры 5G скорость и пропускная способность сети значительно улучшились, онлайн-консультации стали более эффективными. Это обеспечит цифровизацию и интеллектуальные возможности для ускорения разработок.

Ping An Good Doctor - это интернет-компания, входящая в группу Ping An, основанная и управляемая группой сотрудников Ali во главе с бывшим руководителем Alibaba Ван Тао, обладающая хорошими характеристиками Интернета и электронной коммерции. У Ping An Good Doctor более 300 поставщиков по всей стране. В настоящее время Ping An Doctor охватывает около 3100 больниц (в том числе более 1000 лучших больниц) и около 1100 медицинских пунктов, 500 стоматологических клиник и 7500 аптек.

Weiyi была основана Ляо Цзеюанем (LiaoJieyuan) и управляет онлайн-платформой для регистрации в 8 больницах, входящих в Университет Фудань. Tencent и Fosun являются первым и вторым крупнейшими акционером Weiyi. Weiyi также известна как компания, принадлежащая Tencent. Согласно общедоступной информации, по состоянию на февраль 2020 года Weiyi подключил более 10 000 больниц (3200 ключевых больниц), более 310 000 врачей в Интернете и 210 миллионов зарегистрированных пользователей в

Интернете, обслуживая в общей сложности почти 1 млрд. человек. AIA является поставщиком решений по страхованию жизни и медицинскому страхованию для китайских потребителей WeChat, и групповые клиенты могут сначала воспользоваться услугами WeChat.

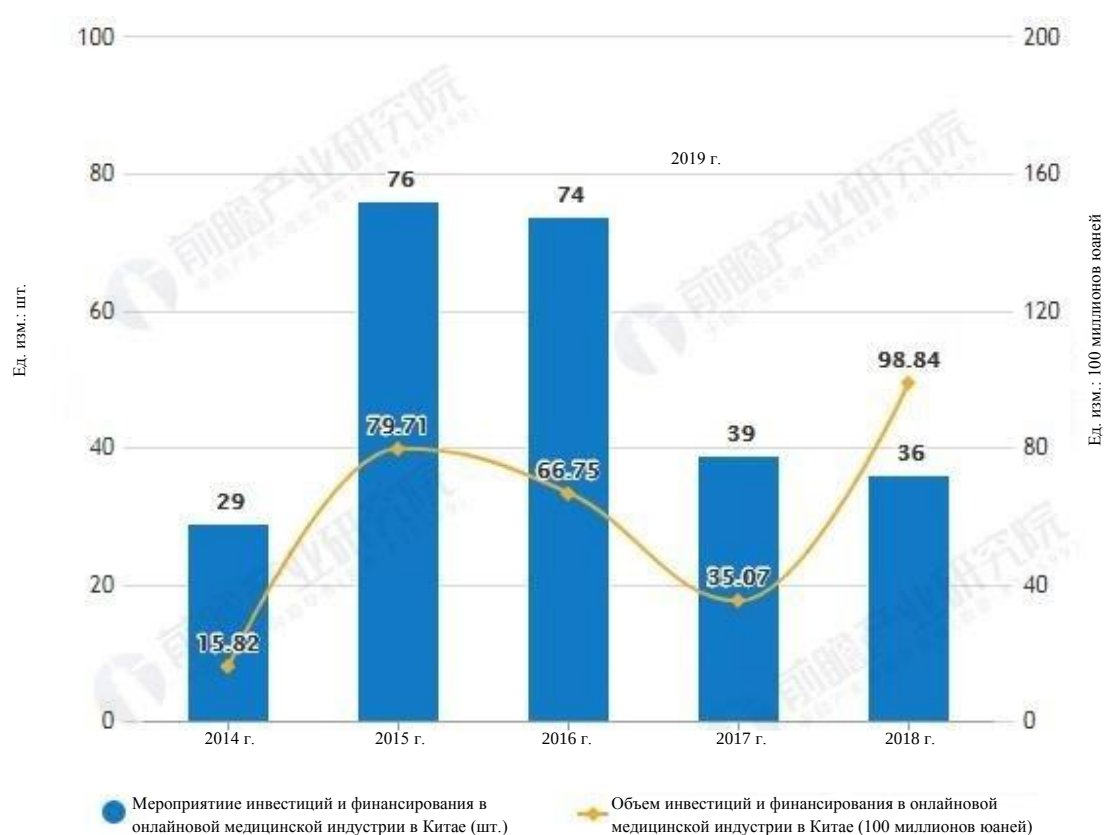
Good Doctor Online, основанная Ван Хангом в 2006 году, является одной из ведущих китайских медицинских интернет-платформ. После 14 лет добросовестной работы, Good Doctor Online работает во многих областях, таких как запрос информации о больнице / докторе, графическая консультация, телефонная консультация, дистанционная видео- клиника, точное назначение амбулаторной клиники, лечение заболеваний после диагностики, семейный врач, знание болезней и медицинская наука. Good Doctor Online сотрудничает с рядом фармацевтических компаний, таких как Astra Zeneca, Bayer, Pfizer и т. д., уделяя особое внимание обслуживанию пациентов и долгосрочным проектам по ведению пациентов.

Рост капитала в онлайн-медицинской индустрии, увеличение инвестиций и финансирования в сфере здравоохранения не только окажет большое стимулирующее влияние на рост экономики в краткосрочном периоде, но и будет содействовать развитию здравоохранения Китая.

В период с 2014 по 2018 год активность рынка капитала в медицинской отрасли «Интернет +» колебалась. В 2018 году в китайской индустрии Интернета + было проведено 36 инвестиционных и финансовых мероприятий на сумму 9,884 млрд. юаней (рис.2). В целом, за последние 5 лет общий объем инвестиций и финансирования медицинской отрасли Китая «Интернет +» был относительно небольшим, но, поскольку интернет-технологии Китая продолжают развиваться, наблюдаются хорошие рыночные показатели по рынку медицинского сектора. «Интернет +» будут привлекать больше капитала для инвестиций в эту отрасль и рынок.

Ping An Good Doctor, который был образован для оказания медицинских услуг в интернет, всегда пользовался популярностью для привлечения капитала и привлек почти 2 миллиарда долларов США за три года. Согласно публичной

информации, 19 мая 2016 года компания Ping An Good Doctor получила 500 миллионов долларов США в рамках финансирования серии А. После завершения раунда финансирования показатель достиг 3 миллиардов долларов США. Предыдущий показатель достиг 5 миллиардов долларов США, 4 мая 2018 года компания Ping An Good Doctor была зарегистрирована на Гонконгской фондовой бирже, а чистая выручка, полученная от глобальных продаж, составила около 1,1 миллиарда долларов США (около 8,564 миллиарда гонконгских долларов).

Рисунок 2. Динамика инвестиций в онлайн-медицину в Китае

Недавно Good Doctor завершил финансирование 200 миллионов долларов США онлайн во главе с Tencent в дополнение к нескольким известным фондам. Относительно стратегии компании после получения финансирования, то она

продолжит расширять свои возможности в области медицинских ресурсов. Следующим шагом является создание коммерческих продуктов медицинского страхования на основе высококачественных медицинских услуг.

Wei Yi получила инвестиции от таких известных учреждений, как Tencent, CDB Finance, Fosun Pharma, Morningside Capital, AIA, NWS Holdings и CIC Zhongcai и т.д. В последнем раунде финансирования показатель Wei Yi составляет 5,5 млрд долларов США. Этот раунд финансирования является крупнейшим финансированием IPO, в настоящее время осуществляемым в отрасли здравоохранения в Китае, и стратегически возглавляется AIA Insurance Holdings Co., Ltd. и NWS Holdings Limited.

В настоящее время интернет-платформа, основанная на медицинском обслуживании в условиях эпидемии содействовала развитию бизнеса в сфере здравоохранения, который обеспечивает всесторонний и полный сервис. Большинству медицинских интернет-компаний необходимо выстроить весь процесс от консультации до покупки лекарственного препарата и соответствовать требованиям, охватывающий полную цепь обслуживания, во время и после диагностики. В будущем пользование медицинскими онлайн-услугами будет все больше, и государственная поддержка отрасли также возрастет. Онлайн-медицина вступит в стадию быстрого развития, ее роль и конечная цель - максимизировать эффективность как больниц, так и пациентов. После эпидемии вся промышленность должна быстро развиваться и идти вперед.

Список использованных источников:

1. Ping An Good Doctor. URL: <https://www.bloomberg.com/profile/company/1363577D:CH>
2. Medical and Health. URL: <http://en.qianzhan.com/report/list/1535.html>

Воропаєва Оксана Віталіївна
ХНПУ імені Г.С.Сковороди
Факультет дошкільної освіти, 2 курс, 22група
Науковий керівник – к.п.н.,доц. Рядинська І. А.

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ШЕРИНГОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

У сучасному світі потреби людства безмежні, а ресурси є обмеженими. Тому це провокує глобальну економічну проблему, яка існує протягом багатьох років в усьому світі, зокрема в Україні. Світова економічна криза, інфляція, підняття курсу долара стали головним поштовхом розвитку шерингової економіки на території України, адже економіка спільного споживання спрямована на скорочення витрат (іноді навіть отриманні прибутку) та усвідомленому використанні речей та ресурсів.

Актуальність даної теми дослідження полягає в тому, що економіка спільного споживання розвивається завдяки розвитку ІТ – технологій за допомогою створення шерингових онлайн Інтернет – платформ, мета яких полягає в обміні між споживачами. Можна сказати, що розвиток даної економіки певним чином залежить від розвитку інформаційних технологій, які на сьогоднішній день набирають стрімкого темпу. Тому такі платформи і створюють основу ринку шерингу. Розвиток комунікаційних технологій зумовлює популярність економіки спільної участі, а доступність інтернету є основою розвитку даної економіки. Також варто зазначити, що людство дедалі частіше постає перед фінансовими та економічними кризами, тому люди уважно контролюють власні витрати. Зараз список вище зазначених платформ налічує велику кількість по всьому світу та Україні. [4, С. 15 – 24].

Економіка спільної участі (англ. sharing economy) – це соціоекономічна система, яка має за основу спільне користування ресурсами. Вона заснована не тільки на спільному користуванні, а й спільному доступі, виробництві, торгівлі та використанні товарів та послуг завдяки різним людям та об'єднанням. Дану

систему розглядають як споріднену з мереживою економікою (mesh economy) або спільне споживання (colaborative consumption). [3].

Шерингова економіка полягає у тому, щоб скоротити власні витрати або в подальшому навіть отримати прибуток. Вона подібна до аренди, коли один учасник за плату може надати в користування певний об'єкт. Перелік того, що можна надати в оренду є безмежним: починаючи з одягу та побутових речей, закінчуючи нерухомістю.

Економіка спільного споживання доволі нове явище в світовій економіці та в Україні. Її концепція обговорювалася ще на кінець минулого століття в 90-х роках, але набула вона розквіту лише після інтенсивного розвитку цифрових технологій.

Значний внесок у вивченні економіки шерингу зробила Рейчел Боцман, опублікувавши у 2010 році книгу під назвою "What's Mine is Yours. The Rise of Collaborative Consumption"(з англ.- "Наступ епохи спільного споживання"), де автор виокремила ідею такої економіки. Відомий експерт шерингової економіки вважає, що такий феномен зародився та розвивається завдяки чотирьом рушійним силам: розвитку соціальних мереж; впливу економічної кризи; екологічних проблем та важливості довіри один до одного. Довіра – основа, яка дає шерингу поштовх розвитку в Інтернет – просторі. [5].

Також це питання вивчала професор соціології Бостонського та Гарвардського університетів Джуліет Скор, особливо вплив економіки спільного споживання на суспільство. Більш детальні дослідження в цій галузі проводили Аарон Сміт, Семюел Надлер та Пауло Парігі. Вони з'ясовували вплив даної економіки на створення товариських стосунків, зокрема утворення спільнот, й впливання на структуру суспільства, ринок праці, споживання.[2].

До основних зарубіжних онлайн – майданчиків економіки спільної участі відносяться:

Airbnb – пошук і аренда приватного житла, BlaBlaCar – світовий лідер спільного використання легкових авто, Bringwasmit – пошук сувенірів, а також OLX та Wingli.

Аналізуючи міжнародний процес розвитку економіки спільної участі, потрібно підкреслити, що рівень розвитку шерингу в Україні не поступається світовому етапу поширення даної економіки. Підтвердженням цього виступають українські онлайн-платформи такі як:

BlaBlaCar – товариство, яке об'єднує водіїв і мандрівників. Організація дає змогу відправитися у подорож і знаходити нових людей. Результати нещодавно проведеного опитування людей, які користуються BlaBlaCar стверджують, що дану послугу використовують для поїздок на відпочинок приблизно 55 % , для поїздок до родичів - 49% та з метою ділових візитів – 42%. Як показує статистика, майже 80% обираючи вид транспорту задля подорожі, обирають саме цю спільноту, пояснюючи зручністю, економністю та швидкістю.

OLX – платформа міжнародного рівня, яка дає можливість за допомогою онлайн оголошень продавати чи купувати за вигідною ціною різні товари. Її сутність полягає у тому людина може знайти вдома непотрібні їй речі, які для когось можуть стати потрібними. За допомогою цього майданчику продавець та покупець знаходять один одного. Саме так речі, якими вже користувалися продовжують своє існування та приносять користь іншим.

Сервіс представлений у 40 країнах по всьому світу, а в Україні розпочав свою діяльність у 2014 році. Незважаючи на те, що сервіс OLX прийшов до нас відносно недавно, це не завадило йому набрати велику популярність серед українських користувачів. Статистика стверджує, що дана Інтернет – платформа налічує близько 11 мільйонів активних оголошень та понад 8 мільйонів унікальних користувачів лише за декілька років свого існування на Україні. [1].

Дедалі більше набуває популярності спільне споживання не тільки речей та послуг, а й знань. Така тенденція представлена проектами Preply та Prometheus.

Preply – платформа, створена для пошуку репетиторів. Вона стартувала як в Україні, так і інших країнах світу та надає можливість обрати викладача за потрібним напрямком не лише за місцевістю клієнта, а й за кордоном, спілкуючись віртуально.

Prometheus є безкоштовними онлайн курсами, які проводять викладачі КПІ, КПУ та Києво- Могилянської академії. Prometheus пропонує не просто курси, а взаємопов'язані між собою заняття за найбільш популярними та актуальними темами (ІТ, правознавство, історія, іноземні мови, підготовка до ЗНО). Також одним із пріоритетних своїх завдань засновники вважають переклад курсів українською мовою.[4, С. 15 – 24].

З моменту початку роботи проекту за перші півроку на сайті вже було зареєстровано більше 70 тисяч користувачів, які мали доступ до 20 ресурсів.

Також слід зазначити такі онлайн платформи як Kabanchik.ua – для послуг в бізнесі та побуті та MUSHROOM – для короткострокової оренди житла.

Аналізуючи розвиток шерингової економіки в Україні, ми звернули увагу на сутність та особливості економіки спільного споживання, дослідили основні онлайн майданчики та їх розвиток у світі, зокрема в Україні. Також з'ясували вплив шерингу на економіку та на суспільство в цілому, акцентували стан розвитку на сучасному етапі. Слід зазначити, що українське суспільство активно використовує такий тренд як економіка спільної участі, тому важливо на сучасному етапі існування шерингу забезпечити створення незалежної правової законодавчої та облікової систем.[5].

Список використаних джерел:

1. Who's who в українському шерингу. //Економічна правда, 2016. – URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2016/09/22/605870/>
2. Еволюція довіри: як шерингова економіка руйнує світові кордони. //Економічна правда, 2016. – URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2016/10/3/607318/>
3. Економіка спільної участі.// Вікіпедія, 2016. – URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Економіка_спільної_участі
4. Можливості та перспективи розвитку шерингової економіки в Україні//Збірник наукових праць ХНПУ ім. Г. С. Сковороди "Економіка", 2018, вип.18, С.15 – 24. – URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/economics/article/view/1065>
5. Як шерингова економіка змінює світ// Економічна правда, 2016. – URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2016/09/5/603709/>.

Сідова Діана Романівна
ХНПУ імені Г.С.Сковороди,
юридичний факультет, спеціальність «Економіка», 2 курс, 24 група
Науковий керівник – к.е.н., професор кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Радченко Л. П.

РІВНОВАГА ТА ПРОБЛЕМИ ВИНИКНЕННЯ НЕРІВНОВАГИ НА РИНКАХ БЛАГ І ГРОШЕЙ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Проблеми макроекономічної рівноваги, її порушення, ефективності впливу державної політики на збільшення реального обсягу національного виробництва, забезпечення повної зайнятості та протидії інфляції є одними із важливих в економічній науці і привертають до себе велику увагу економістів протягом XIX – XXI ст. Макроекономічна рівновага — це збалансованість і пропорційність економічних процесів у масштабі всієї національної економіки: сукупного попиту і сукупної пропозиції. Досягнути макроекономічної рівноваги можна, але тільки тимчасово, тому що вона має динамічний характер і діє скоріше за принципом «рівновага-нерівновага». Суспільство зацікавлене, щоб відхилення від рівноваги були якомога меншими і короткочасними, тому воно здійснює регулювання розвитку національної економіки в процесі реалізації відповідної економічної політики. Макроекономічна рівновага є результатом дії складного механізму збалансованого кругообігу структурних частин валового внутрішнього продукту та національного доходу, а саме величин сукупної пропозиції і сукупного попиту. Збалансоване, рівноважне зростання національної економіки передбачає узгоджений динамізм її складових структурних ланок як цілісної системи [1, с.286, 305]. В економічній теорії розрізняють класичну, марксистську, неокласичну, кейнсіанську і монетаристську моделі макроекономічної рівноваги.

Для відображення взаємодії ринків економічної системи в умовах порушення рівноваги представником неокейнсіанського напрямку, британським економістом, лауреатом Нобелівської премії Джоном Хіксом у 1937 році було розроблено модель взаємодії ринку благ і грошового ринку у

статті «Містер Кейнс і класики». Більш широке поширення ця модель одержала після виходу у світ книги А.Хансена «Грошова теорія і фінансова політика» у 1949 році, отримавши назву моделі Хікса – Хансена, моделі IS - LM. Модель Хікса – Хансена містить у собі елементи «кейнсіанського хреста» і теорії переваги ліквідності Дж.М. Кейнса. Сучасні економісти в модель включають фінансовий ринок у цілому, тобто ринки грошей і цінних паперів. Перша частина моделі - крива IS – «інвестиції – заощадження» покликана відбити умову рівноваги на товарному ринку, друга крива LM – «ліквідність – гроші» (L - попит на гроші, M - пропозиція грошей на грошовому ринку) - умови рівноваги на грошовому ринку. Умовою рівноваги на ринку товарів служить рівність інвестицій і заощаджень, а на грошовому ринку - рівність між попитом на гроші і їх пропозицією. Ці дві частини моделі зв'язує процентна ставка, рівноважна величина якої відбиває динаміку економічних процесів. Рівновага на кожному із двох ринків - товарному і грошовому - встановлюється не автономно, а взаємозалежно. Зміни на одному з ринків незмінно спричиняють відповідні зрушення на іншому. Модель Хікса – Хансена являє собою графік, системою координат якого служать рівень національного доходу (вісь x) і значення процентної ставки (r) - вісь y . Її автори виходять з того, що інтенсивність інвестиційного процесу визначається граничною ефективністю (тобто прибутковістю) капіталу. Отже, інвестувати має сенс тільки тоді, коли гранична ефективність капіталу перевищує ставку банківського відсотка (тобто прибутковість заощаджень). Виходить, обсяг інвестицій можна вважати функцією банківського відсотка: $I = I(r)$. Чим нижче рівень процентної ставки, тим за інших рівних умов вигідніше робити додаткові капіталовкладення і навпаки. У кейнсіанській моделі умовою рівноваги на товарному ринку є рівність сукупних заощаджень і інвестицій: $I = S$. Заощадження ж, відповідно до «основного психологічного закону» визначаються рівнем національного доходу, тобто $S = S(Y)$. Таким чином, виходить функція IS; тобто $I(r) = S(Y)$. Якщо розглянути ще і грошовий ринок, то там рівновага настає, коли попит на гроші (L) збігається з їх пропозицією (M). Ця величина приймається як задана.

Що стосується попиту на гроші (L), то він, згідно кейнсіанської теорії, визначається трансакційним мотивом (потребою в грошах для реалізації комерційних справ) і є функцією доходу (тобто $L_1 = L_1(Y)$, чи викликається спекулятивним мотивом (перевага цінних паперів з метою одержання відсотка), тому спекулятивний попит на гроші є убутною функцією норми банківського відсотка, тобто $L_2 = L_2(r)$. Тоді сукупний попит на гроші ($L = L_1 + L_2$) ставиться в пряму залежність від рівня національного доходу й у зворотну залежність від ринкової ставки банківського відсотка: $L = L_1(Y) + L_2(r)$ чи $L = L(Y, r)$. Дорівнявши попит та пропозицію на грошовому ринку, можна одержати умову його рівноваги чи функцію $LM = L(Y, r) = M$. Якщо ці графіки помістити в одну систему координат (рис. 1), то точка їхнього перетину (E) покаже таке співвідношення між рівнями національного доходу і банківського відсотка, при якому заощадження дорівнюють інвестиціям, попит на гроші дорівнює їх пропозиції, тобто товарний та грошовий ринки знаходяться в стані рівноваги [2, с. 324].

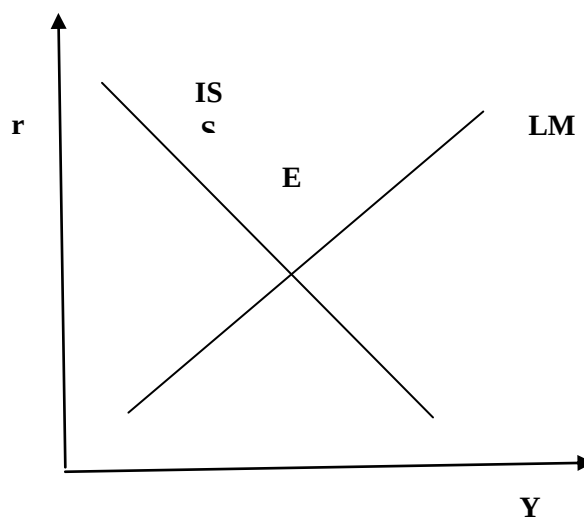

Рисунок 1. Рівновага на товарному та грошовому ринках.

Взаємодія товарного і грошового ринку визначають своєю рівновагою рівноважний (оптимальний) рівень національного доходу (Y^*). Він, у свою чергу, дозволяє за допомогою виробничої функції установити обсяг попиту на робочу силу, що у підсумку визначає і рівновагу на ринку праці, в результаті

модель Хікса-Хансена стає завершеною. Її поява була сприйнята більшістю фахівців як несуперечливий, зрозумілий і адекватний виклад суті кейнсіанської теорії, тому вона і стала фундаментом «неокласичного синтезу».

Модель IS – LM дозволяє досліджувати вплив на економіку фіскальної та грошово-кредитної політики, особливо в короткостроковому періоді [3, с.242]. Таким чином, процес взаємодії товарного та грошового ринків вивчається для досягнення оптимального стану (макроекономічної рівноваги) національної економіки за допомогою впливу уряду, центрального банку різними інструментами макроекономічної політики. І хоча використання цих інструментів макроекономічної політики в Україні ще далеко до довершеності, подальше реформування і удосконалення державної політики повинні позитивно вплинути на стан української економіки та боротьби з наслідками сучасної світової економічної кризи.

Список використаних джерел:

1. Аналітична економіка та макроекономічна політика: Навчальний посібник для студентів спеціальності «Економіка» / За редакцією академіка І.Ф. Прокопенка. – Харків: Видавництво Іванченка І.С., 2019. – 416с.
2. Базилевич В.Д., Базилевич К.С., Баластрик Л.О. Макроекономіка: Підручник / За ред. В.Д.Базилевича. – К.: Знання, 2004. – 851 с. – (Класичний університетський підручник).
3. Макроекономіка та макроекономічна політика: Навч. Посіб. / А.Ф.Мельник, Т.Л.Желюк, О.В.Длугопольський, О.В.Панухник. Наук. Ред. А.Ф.Мельник. – К.: Знання, 2008. – 699 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
4. Модель Хікса - Хансена та її роль в макроекономіці. – URL: <https://works.doklad.ru/view/gvOvdh2ENh4/all.html>

Поміляйко Вікторія Олександрівна
ХНПУ імені Г.С.Сковороди
факультет іноземної філології, 2 курс, 25 гр.
Науковий керівник – доцент кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Олійник О.В.

ІНФЛЯЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА НАЦІОНАЛЬНУ ЕКОНОМІКУ

Інфляція є однією з найбільш гострих проблем сучасного розвитку економіки в Україні та багатьох країнах світу. Високий рівень інфляції руйнує грошову систему, провокує втечу національного капіталу за кордон, послаблює національну валюту, сприяє її витісненню у внутрішньому обігу іноземною валютою, підриває можливості фінансування державного бюджету. Результатом її прогресії є знецінення праці, знищення заощаджень юридичних і фізичних осіб, перешкоджання довгостроковим інвестиціям та загальному економічному зростанню. Завдяки тому, що інфляція в негативному плані кардинально впливає на життя суспільства в цілому вона посідає одне з перших місць серед найбільш актуальних проблем, пов'язаних з економічним розвитком України. Усе це обумовлює актуальність даної проблеми та доцільність проводити її наукові дослідження.

Теоретичну основу вивчення інфляції становлять праці відомих класиків економічної науки, таких як Дж. М. Кейнс та М. Фрідман. Так, Дж. М. Кейнс [1] вперше проаналізував інфляцію як елемент макроекономічної теорії, а М. Фрідман [2] під інфляцією розумів стійке та безперервне зростання цін, що завжди і всюди виступає як грошовий феномен. Серед вітчизняних науковців дослідженню інфляційного процесу були присвячені наукові праці А.С.Гальчинського [3], М.І.Саблука [4], П.В. Круш [5], В.С.Марцина [6] та ін.

Інфляція як специфічна властивість паперових грошей відома вже кілька століть. Інфляція – це знецінення грошей, що виявляється через зростання цін. Вона вимірюється динамікою цін і є обернено пропорційною величиною до цінової динаміки. Якщо впродовж року ціни зросли на 20 відсотків, то можна

сказати, що на такий самий відсоток знецінилися гроші. У світі немає країни, яка б в останні десятиліття тією чи іншою мірою не зазнала втрат від інфляції. Наслідки інфляції складні й різноманітні. Високий її рівень перетворюється на серйозну перешкоду для виробництва, спричинює економічну і соціальну напруженість у суспільстві.

Інфляція є досить складним явищем за формою прояву та за сукупністю чинників, що її спричинюють. Зовні вона має прояв у зростанні цін на товари і тарифів на послуги, у падінні валютного курсу національних грошей, у поглибленні товарного дефіциту. Усе це є проявом знецінення грошей, незалежно від причинно-наслідкових зв'язків між грошима і товарами на ринку. Найчастіше її трактують як знецінення грошей через зростання цін або просто як процес зростання цін [4, с.157]. Встановлено, що економічна сутність інфляції полягає у знеціненні грошей, зниженні їхньої купівельної спроможності, дисбалансі попиту і пропозиції, тобто переповненні каналів обігу надлишковими паперовими грошима, не забезпеченими відповідним зростанням товарної маси [6, с.43]. Якщо цей процес набуває затяжного характеру, то поглиблюється розрив між рівнями цін на внутрішньому ринку країни та на ринках інших країн і світовому ринку в цілому. Відбувається знецінення національних грошей відносно іноземної валюти. Останнє призводить до зниження їх валютного курсу, що теж є проявом інфляції. Якщо держава вводить обмеження на зростання цін, тобто запроваджує регулювання ринку, то за наявності надмірного попиту інфляція не зникає, а набуває форми широкомасштабного товарного дефіциту [4, с.158].

Дуже гострою є проблема інфляції в Україні. Інфляційні процеси викликані сукупністю взаємопов'язаних об'єктивних і суб'єктивних чинників. Це і негаразди трансформаційної економіки, і залежність від зовнішнього енергопостачання, і непослідовність економічної політики, і помилки в політиці бюджетних видатків тощо.

Проблема інфляції має для України не стільки теоретичне, скільки суто практичне значення. Вже в 1991 році, після проголошення курсу на

незалежність, Україну охопила глибока інфляція, з якої вона остаточно так і не вийшла за 29 років. Українська дійсність дала багатий фактичний, статистичний матеріал, на базі якого можна перевірити та уточнити теоретичні положення щодо сутності, форм прояву, причин та наслідків інфляції, а також виявити особливості перебігу інфляційного процесу в національній економіці.

Залежно від ситуації в економіці змінюється і коригується антиінфляційна політика. Нині одним із пріоритетних завдань стратегії та тактики економічної політики в Україні є розробка антикризової програми, яка покликана убезпечити країну від впливу інфляційних процесів, що відбуваються за останній час. Передусім – це проблема цін на продовольчі товари, енергоресурси, вплив монополій на ціноутворення, стабілізацію курсу гривні. На сьогоднішній день існує досить багатий арсенал різних грошово-кредитних, бюджетних, податкових, стабілізаційних заходів, за допомогою яких можна впливати на інфляційні процеси. По-перше, необхідно вжити заходів щодо співвідношення темпів підвищення рівня життя населення з реальними можливостями економіки. Необхідно провести індексацію основних видів фіксованих доходів населення (мінімальна заробітна плата, пенсії, стипендії тощо), тому що бюджетні виплати (пільги, субсидії, допомоги, заробітні плати в держсекторі) знецінюються. У результаті знижується довіра до програм і заходів, що проводяться державною владою. Також слід звернути увагу на зростання безробіття. Безробіття є одним із наслідків інфляції. У свідомості громадян України різке зростання цін та безробіття взаємопов'язані. Боротьба з ними як економічними явищами обумовлена необхідністю соціально-економічного захисту громадян. По-друге, стабілізація валютного курсу є абсолютно необхідною мірою для припинення усіляких нееквівалентних міжнародних торговельних операцій. До тих пір, доки іноземна валюта не буде використовуватися лише для задоволення імпорту та інших поточних платежів політика «гра на пониження» приречена на поразку. По-третє, слід невідкладно вжити дієвих заходів щодо поліпшення умов ведення бізнесу, тим самим одночасно сприяючи перерозподілу частини коштів

громадян від споживчого ринку на бізнесові напрями та розширенню пропозиції товарів і послуг на споживчому ринку. По-четверте, уряду необхідно нарешті більш ефективно застосовувати наявні в нього ринкові інструменти для приборкання тимчасових коливань цін на окремі товари та послуги (здійснення політики інтервенцій, антимонопольні важелі тощо). При цьому слід, по можливості, обмежувати застосування адміністративних важелів. По-п'яте, необхідно нарешті повернутися обличчям до фінансових ринків і вжити справді дієвих заходів щодо їх розвитку. А почати необхідно з розбудови ліквідного та прогнозованого ринку державних цінних паперів, за яким обов'язково підтягнуться й інші сегменти. Треба повернути довіру громадян України до дій Національного банку, до заходів грошово-кредитного регулювання, які він застосовує. Якщо інфляція контролюється Національним банком, то зазначені очікування є значними, реальна економіка насичується грошима, оскільки грошова маса зростає швидше ніж рівень цін, а це, у свою чергу, стимулює зростання національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег. Москва: Гелиос АРВ, 2002. 352 с.
2. Фридман Милтон. Количественная теория денег. Москва.: Дело, 1996. 109 с.
3. Гальчинський А.С. Основи економічних знань: навч. посіб. Київ: Вища школа, 2002. 543 с.
4. Саблук М.І. Гроші та кредит: підручник. Київ: КНЕУ, 2011. 589 с.
5. Круш П.В. Інфляція: суть, форма та її оцінка: навч. посіб. Київ.: Центр учбової літератури, 2010. 288 с.
6. Марцин В. С. Деякі підходи до регулювання інфляційних процесів на сучасному етапі розвитку економіки. *Економіка розвитку*. 2013. №1(65). С.42-48.
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Хамашта Тоні Габі
ХНПУ імені Г.С.Сковороди
юридичний факультет, спеціальність «Економіка», 2 курс, 24 група
Науковий керівник - к.е.н., професор кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Радченко Л.П.

ПОПИТ, ПРОПОЗИЦІЯ ГРОШЕЙ ТА ЧИННИКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ГРОШОВОГО ОБІГУ В УКРАЇНІ

Важливу роль у досягненні макроекономічної стабільності та ефективного розвитку національної економіки будь-якої країни в сучасних умовах відіграє грошово-кредитна політика. Чільне місце у градації об'єктів регулювання цієї політики посідає грошова маса, яка опосередковує оборот ВВП та з певним ступенем наближення стосується всіх сфер і процесів економічного життя суспільства.

Збалансованість обсягу грошової маси відповідно до потреб економіки є одним з основних факторів стабільного розвитку країни та кінцевою метою грошово-кредитної політики. Збалансування попиту та пропозиції на гроші повинно відбуватись на основі принципу мінімізації впливу негативних чинників зовнішнього та внутрішнього середовища. Збалансованість обсягу грошової маси відповідно до потреб економіки є одним з основних факторів стабільного розвитку країни. У довгостроковій перспективі збалансованості грошової маси буде сприяти пожвавлення економічної та інвестиційної активності, стан платіжного балансу та збалансованість бюджету, фінансова стабільність підприємств, підвищення реальних прибутків суб'єктів господарювання та доходів населення, зростання споживчого попиту (особливо на товари довготривалого користування).

Попит і пропозиція на грошовому ринку – це об'єкти грошово-кредитної (монетарної) політики. На грошовому ринку відбувається взаємодія попиту та пропозиції грошей, внаслідок чого визначається рівноважний рівень процентної ставки, тобто своєїрідної ціни грошей. Грошовий ринок представлений мережею спеціальних інститутів (банків, бірж та інших фінансово-кредитних установ), на

яких складається попит та пропозиція грошей, їхнє взаємне урівноваження. Специфіка грошового ринку полягає в тому, що на цьому ринку гроші не продаються і не купуються. Угоди, які укладаються на цьому ринку, являють собою процес обміну грошей на різноманітні активи (акції, облигації та інші) на основі альтернативної вартості грошей, яка вимірюється в одиницях номінальної норми процента.

Пропозицію грошей формує загальна кількість грошей в обігу. Це перш за все грошовий агрегат M1. Пропозицію грошей в будь-якій країні контролює Центральний банк, у нас це Національний банк України. Він утримує грошову масу на певному рівні, незалежно від рівня процентної ставки [1, с.306].

Попит на гроші виступає як запас грошей, який прагнуть мати у своєму розпорядженні економічні суб'єкти на певний момент часу. Це бажання економічного суб'єкта мати певну частину свого портфеля активів - багатства - в ліквідній формі. Попит на гроші відрізняється від попиту на інші товари. Гроші бажані не задля самих себе, а для того, щоб купувати необхідні товари. Грішми володіють і накопичують їх у формі багатства через їхню представницьку вартість. Але зберігання грошей на «руках» як форми багатства тривалий час повинно бути обмеженим, оскільки їхній власник втрачає можливість отримувати відсоткові доходи й дивіденди. Тому попит на гроші зумовлений потребою здійснювати трансакційні операції і бажанням володіти активами в майбутньому, тобто утримувати їх як засіб накопичення вартості.

Зв'язок між сумою грошей і загальним обсягом операцій в економіці відображений у рівнянні кількісної теорії грошей, яке є макроекономічним рівнянням обміну: $M \times V = P \times Q$, де M – пропозиція грошей (грошова маса M1), V – швидкість обігу грошей, P – рівень цін, Q – фізичний обсяг вироблених товарів та послуг. З цієї формули випливає, що кількість грошей в обігу дорівнює: $M = (P \times Q) / V$. Трансакційний попит на гроші залежить від таких факторів, як абсолютний рівень цін, рівень реального доходу, швидкість обігу грошей. Підвищення цін і зростання реального обсягу виробництва підвищують попит на гроші, зростання швидкості обігу грошей, навпаки, зменшує

трансакційний попит. Якщо швидкість обігу грошей та рівень обсягу випуску у реальному вираженні стабільні, то кількість грошей, необхідних для обслуговування угод в економіці, змінюється пропорційно рівню цін. Отже, сукупний попит на гроші для операцій відображає ту кількість грошей, яку економічні суб'єкти хотіли б мати для фінансування ділових операцій [1, с.306]. З економічної точки зору, доцільніше розглядати реальний (скоригований на рівень інфляції) попит на гроші, який визначається з урахуванням їхньої купівельної спроможності - реальної вартості грошей. Реальні грошові залишки, або реальні грошові запаси, вимірюють той обсяг товарів та послуг, який можна придбати за певну номінальну кількість грошей. Попит на гроші як актив - кількість грошей, яку економічні агенти прагнуть зберігати у формі заощаджень, тобто це бажана кількість фінансових активів у грошовій формі. Оцінка збалансованості попиту і пропозиції грошей повинна враховувати всю систему показників [4, с.254]:

1. Оцінка збалансованості загального обсягу грошової маси:
  - грошові агрегати M1, M2 та M3;
  - Реальний грошовий агрегат M3r;
  - ІСЦ;
  - інфляційний розрив;
  - індекс дефлятор.
2. Оцінка опосередкованих показників збалансованості попиту на гроші:
  - грошові мультиплікатори за грошовими агрегатами M1, M2 та M3;
  - нормативний грошовий мультиплікатор;
  - коефіцієнт монетизації;
  - темпи приросту ВВП.
3. Оцінка збалансованості депозитної та кредитної діяльності комерційних банків:
  - обсяг кредитів;
  - обсяг депозитів;
  - коефіцієнт забезпеченості;

– коефіцієнт локалізації та концентрації.

Отже, банківська система має реагувати на дисбаланси у попиті та пропозиції грошей та регулювати їх відповідно до потреб економіки, особливо через регуляторну діяльність НБУ. Для забезпечення збалансованості грошової маси банківська система в Україні повинна додавати зусиль для підтримки попиту і пропозиції на кредитному (перелив капіталу) і депозитному ринку (перехід заощаджень в інвестиції) як на регіональному, так і на державному рівні.

Список використаних джерел:

1. Аналітична економіка та макроекономічна політика: Навчальний посібник для студентів спеціальності «Економіка» / За редакцією академіка І.Ф.Прокопенка. – Харків: Видавництво Іванченка І.С., 2019. – 416с.
2. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег / Кейнс Дж.М. – М. : Гелиос АРВ, 1999. – 352 с.
3. Поплюйко Я.В. Збалансованість попиту і пропозиції грошей: статистичний аспект / Інноваційна Економіка (Науково-виробничий журнал), 2015[59], №4, с.253-258.
4. Показники монетарної політики Національного банку України / Грошово-кредитна та фінансова статистика / Червень 2019 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MFS_2019-06.pdf?v=4 (Дата звернення: 15.05.2020).
5. Фридмен М. Количественная теория денег / Фридмен М. [пер.с англ.]. – М. : Эльф-пресс, 1996. – 131 с.
6. Ющенко В. Гроші: розвиток попиту та пропозиції в Україні /Ющенко В., Лисицький В. – [2-е вид., перероб. і доп.]. – К. : Вид. дім —Скарби, 2000. – 336 с.

Молчанова Світлана Василівна
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
юридичний факультет, спеціальність «Економіка», 5 курс, група 5М
Науковий керівник – к.е.н., завідувач кафедри економічної теорії,
фінансів і обліку Соляр В.В.

РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ УКРАЇНИ НА ІНТЕГРАЦІЙНИХ ЗАСАДАХ

Державні фінанси забезпечують формування та використання фінансових ресурсів на макро-, мезо- і мікрорівні для виконання державою своїх функцій і задоволення потреб населення і господарюючих суб'єктів в державних послугах. Державні фінанси в Україні займають значну частину в складі фінансової системи країни, здійснюють всебічний вплив на всі сфери і сектори економіки. Вони сприяють розвитку фінансових інститутів, оптимізації факторів економічної ефективності і соціальної справедливості, перерозподілу фінансових ресурсів в соціальну сферу і сферу домашніх господарств, стимулювання інвестицій та інновацій господарюючих суб'єктів, вдосконалення банківської системи.

Протягом усього розвитку світової економіки здійснювалися різні реформи фінансів. Особливо на реформування фінансової системи впливали кризи, які викликали різні структурні диспропорції: розрив обсягу зобов'язань держави і доходів (гіпертрофоване зростання частки соціальних витрат у бюджеті, підвищення заборгованості бюджету перед населенням і регіонами); дисбаланс між реальною структурою доходів і податковою системою; неузгодженість процедур формування і виконання бюджету; відсутність узгодження довгострокового державного платіжного балансу і поточного консолідованого бюджету.

Проблеми державних фінансів в Україні досліджували багато вчених, серед яких можна виділити роботи: Момот Т.В., Крайівської І.А., Крайівського Б.Б., Курило О.В., Тумієтто Д., Янішевської В.С. та ін. Однак нова економічна ситуація в країні, геополітичні зміни в світі вимагають принципово

нових поглядів на розвиток державних фінансів в Україні. Державні фінанси України мають певні особливості і проблеми, які необхідно враховувати в умовах інституційних перетворень, побудови більш розвиненої ринкової системи господарювання, а також врегулювання кризової ситуації в країні.

Головним завданням євро інтеграційного розвитку державних фінансів є збільшення загального фінансового потенціалу України, включаючи потенціал бюджетів всіх рівнів, господарюючих суб'єктів, домашніх господарств, фінансово-кредитних організацій, здатних забезпечити джерелами фінансування і кредитування розширене відтворення в країні. Реформування державних фінансів забезпечить створення сприятливих умов для залучення інвестицій, активізації підприємницької діяльності та підвищенню рівня соціального забезпечення країни [4, с. 37]. Радикальні перетворення, що відбуваються в економіці і соціальній сфері України, роблять надзвичайно актуальним завдання цілеспрямованого використання фінансів в інтересах розвитку країни, її регіонів. Рішення даного завдання вимагає знаходження реальних шляхів посилення впливу фінансів на суспільне виробництво, отримання з їх допомогою високих економічних і соціально значущих результатів.

В сучасних умовах поглиблення кризи в економіці України настала необхідність модернізації системи державних фінансів. Економіка України потребує проведення структурної перебудови, впровадження системи інвестиційного та інноваційного розвитку з метою досягнення економічного зростання, зменшення дефіциту державного бюджету, обмеження державних запозичень і державного боргу та поглиблення міжнародного економічного співробітництва [2, с. 68].

Перетворення в бюджетній сфері, реформування бюджетного процесу вимагають підвищення якості фінансового контролю, заснованого на застосуванні сучасних інструментів аудиту, досягнень вітчизняної та зарубіжної економічної науки і практичного досвіду. Ефективність фінансової політики в значній мірі визначається сформованою системою державного

фінансового контролю за використанням бюджетних коштів. При цьому реформування бюджетного процесу, що полягає в комплексному середньостроковому плануванні витрат, розширенні самостійності і відповідальності органів державної влади та органів місцевого самоврядування за виконання бюджету, запровадження нової системи бюджетного обліку, наближеного до міжнародних стандартів, перехід до бюджету, орієнтованого на результат, подальший розвиток всієї системи державного фінансового контролю.

Активні трансформаційні процеси, що глобалізують світові фінанси, нові цілі та завдання модернізації національної фінансової системи визначають необхідність формування в Україні ефективної фінансової системи, здатної протистояти зовнішнім викликам і забезпечувати стабільний розвиток країни. Сучасна фінансова система – це складна сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих інститутів, фінансових інструментів, механізмів і процедур, орієнтованих на забезпечення фінансової діяльності економічних суб'єктів та інших суб'єктів (зокрема, публічно-правових та ін.), що створюють умови для забезпечення відтворювальних процесів.

В умовах глобалізації світової фінансової системи національна фінансова система країни вимагає пошуку форм взаємодії, напрямків збереження найважливіших самобутніх і ефективних фінансових інститутів та інструментів, що відповідають національним інтересам. Підвищення ефективності фінансової системи країни в умовах глобалізації нерозривно пов'язане з системним регулюванням ключових напрямів сучасної фінансової політики держави, а ефективність її функціонування залежить від тих цілей і завдань, які впливають з довгострокової фінансової стратегії України.

Реформа в сфері державних фінансів в Україні просувається повільно, що обумовлено відсутністю комплексного підходу до проведення реформування з належною координацією та взаємозв'язком цілей реформ за різними складовими системи державних фінансів, неузгодженістю їх результатів [3, с. 55]. Роль державних фінансів сьогодні особливо важлива для стимулювання

підприємницької активності, спрямування коштів фінансового ринку в реальний сектор економіки, поліпшення умов і якості життя населення, підвищення рівня освіти. Одним з важливих напрямків підвищення ролі державних фінансів є посилення контролю над формуванням, розподілом, та використанням бюджетних ресурсів. Інноваційна модель економіки вимагає, щоб державні фінанси були націлені на формування «економіки знань», що базується на розвитку науки і освіти, з обов'язковим впровадженням результатів наукових розробок у практику підприємств і організацій країни [1].

Отже, реалізація євроінтеграційної стратегії потребує поглиблення та динамізації економічних реформ у сфері державних фінансів для забезпечення надання якісних державних послуг, ефективного акумулювання ресурсів та їх розподілу відповідно до пріоритетів розвитку держави у середньо- та довгостроковій перспективі. Складність даного процесу обумовлюється необхідністю виконання завдань за такими пріоритетними напрямами: дотримання загальної бюджетно-податкової дисципліни у середньостроковій перспективі; підвищення ефективності розподілу ресурсів на рівні формування державної політики; забезпечення ефективного виконання державного бюджету; підвищення рівня прозорості та підзвітності в управлінні державними фінансами та ін.

Список використаних джерел:

1. Безгуба М.О. Напрями вдосконалення системи державних фінансів України / М.О. Безгуба // Вісник ДДФА. Економічні науки. - 2014. - № 1. - С. 118-124.
2. Курило О.В. Стратегія реформування державних фінансів в Україні / О.В. Курило // Молодий вчений. - 2016. - № 7. - С. 67-69.
3. Момот Т.В., Краївська І.А., Краївський Б.Б., Тумієтто Д. Бюджетна безпека в умовах реформування системи управління державними фінансами в Україні: виклики та протиріччя // Комунальне господарство міст.-2018. –Вип. 6 (145).- С. 54-61.
4. Янішевська В.С. Реформування публічних фінансів України в умовах євроінтеграційних процесів / В. С. Янішевська // Агросвіт. - 2017. - № 5. - С. 36-39.

Смілянська Ольга Олександрівна
ХНПУ імені Г. С. Сковороди
факультет іноземної філології, 2 курс, 25АК група
Науковий керівник – старший викладач
кафедри економічної теорії Ночвіна І. О.

ОСНОВНІ ОЗНАКИ ФІКТИВНИХ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ

В сучасних умовах вкладення інвестицій в економіку країни завжди займали одне з центральних місць, тому важливим завданням стало розвинути підприємницьких структур є стратегічне управління інвестиціями, вибір найефективніших інвестиційних проєктів і програм, а також контроль за їх виконанням. Інвестиційні проєкти є одним із пріоритетних напрямів державної економічної політики більшості країн світу, в тому числі й України. Для України в умовах дефіциту внутрішніх інвестиційних ресурсів інвестиції є важливим джерелом стабілізації і подальшого розвитку національної економіки.

Інтерес українців до фінансових інструментів та інвестицій з кожним роком зростає, а можливості для цього в Україні ще досить обмежені. В інвестиційній політиці першочерговим завданням залишається збереження інвестиційної привабливості, зміцнення міжнародного іміджу та нарощування обсягу залучення інвестицій з усіх доступних та можливих джерел.

Науковці визначають інвестиційний проєкт як системно обмежений і закінчений комплекс заходів, документів і робіт, економічним результатом якого є зростання багатства інвестора, фінансовим результатом – прибуток, матеріально-речовим – нові або реконструйовані основні фонди, або ж придбання і використання фінансових інструментів та нематеріальних активів з наступним отриманням доходу.

На жаль, сьогодні є розповсюдженою є тенденція фіктивних інвестиційних проєктів, або так званих «скам-проєктів», які надійно закріпилися переважно за інвестиційними інтернет-проєктами й закриваються непередбачено для

інвесторів або спочатку запускаються з метою обдурити довірливих вкладників і не несуть в собі корисної місії.

Основними ознаками фіктивних інвестиційних проектів є:

- надмірна маркетингова політика (менеджер такого інвестиційного проекту найчастіше використовує інтернет-ресурси, позитивні коментарі, веде яскраву рекламну кампанію, завдяки чому вводить в оману потенційних інвесторів);

- особливі переваги прибутковості для інвесторів, що вклали більші суми грошей;

- сайт скам-проектів зазвичай містить неоригінальні матеріали й зображення;

- відсутність або недостатнє опрацювання ідеї проекту;

- погане технічне забезпечення проекту, відсутність технічної підтримки і недостатнє опрацювання інтернет-ресурсу;

- непомірно висока дохідність інвестицій (як правило, фіктивні проекти обіцяють інвесторам швидкі надприбутки, гарантуючи дохідність від 100% річних);

- наполегливі поради залучати друзів (за залучення інших інвесторам пропонують бонуси, створюють цілі програми отримання винагород);

- відсутня реєстрація компанії чи представництва в країні, де рекламують послуги. (компанії зазвичай мають реєстрацію в офшорних зонах, країнах з пільговими митними правилами або спрощеними умовами реєстрації);

- відсутні ліцензії від контролюючих органів країни (представники не мають жодних дозволів на діяльність, пов'язану управлінням інвестиційними проектами, фінансовими послугами, чи управлінням активами інвесторів, оцінити чи перевірити які звичайному інвестору неможливо);

- відсутність реальної адреси та фізичного офісу (договір укладається онлайн без фізичної присутності, звірки документів, чи навіть без електронних підписів);

- акредитація інвесторів не проводиться (фінансовий стан або кредитна історія інвестора, який збирається вкласти гроші в інвестиційний проект не перевіряється);

- особистості та біографії менеджерів неможливо перевірити (інформація про керівників проектів може бути закритою, неможливо знайти відповодальних за бухгалтерію чи юридичний відділ інвестиційного проекту, назви посад неконкретні, відповідальність посадових осіб розпливчата, неможливо побачити професійну історію менеджерів, чи реалізовані раніше проекти, офіційно представлені керівники проекту можуть фактично не брати участі в процесі управління);

- інформація про права власності компанії прихована (представники інвестиційного проекту не можуть пред'явити жодних документів, які підтверджують їх право на частку активів компанії, в яку інвестує скам-проект, керівництво не надає регулярних звітів про фінансовий стан та проведені операції, чи про результати управління активами інвестора) [1].

Слід зазначити, що 15 трлн. доларів, або 40% всіх інвестицій світу – фіктивні, основна частина такого капіталу зосереджена в так званих «податкових притулках» Люксембургу і Нідерландів (на них припадає майже половина ФІП), Гонконгу, Британських Віргінських островах, Бермудських островах, Сінгапурі, Кайманських островах, Швейцарії, Ірландії і Маврикії [2].

На наш погляд, враховуючи сучасні реалії, для вирішення даної проблеми, необхідно змінити сам підхід до отримання та використання інформації, змістивши акцент своїх зусиль і здійснити додаткові перевірки, щоб переконатися в надійності проекту.

Список використаних джерел:

1. Ареф'єва І. Ознаки фіктивних інвестиційних проектів. URL: <https://financer.com/ua/invest-shahraistvo/> (дата звернення: 20.04.2020).
2. Damgaard J. The Rise of Phantom Investments / J. Damgaard, T. Elkjaer, N. Johannesen. // FINANCE & DEVELOPMENT, VOL. 56 – 2019. – P. 11–13.

Мінасян Тамара Левонівна
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
юридичний факультет, спеціальність «Економіка», 4 курс, група 441
Науковий керівник - к.е.н., доцент кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Осьмірко І.В.

ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНУ

Для економічної стабільності України дуже важливим постає питання створення сприятливого клімату залучення іноземних інвестицій як одного з найефективніших механізмів діяльності та розвитку вітчизняних підприємств, особливо аграрного сектору. Залучення в аграрний сектор великомасштабних інвестицій та ефективне їх використання є визначальним фактором розвитку і підвищення конкурентоспроможності однієї з провідних галузей економіки України.

На даний час, іноземні інвестиції відіграють дуже важливу роль, не лише у розвитку окремого підприємства, а й країни в цілому. Створення сприятливого інвестиційного клімату є першочерговим завданням для нашої держави так, як завдяки цьому економіка країни отримує необхідні грошові кошти для подальшого розвитку. Це питання набуває стратегічної важливості в рамках державної політики України. Оскільки на сьогодні в країні існує проблема дефіциту фінансових ресурсів і держава не в змозі самотійно здійснювати інвестування різних сфер економіки через брак бюджетних коштів. Це є підтвердженням важливості та нагальності вирішення цієї проблеми якнайшвидше.

Іноземні інвестиції створюють додаткову ринкову конкуренцію. В Україні існує дуже високий рівень концентрації виробництва в багатьох галузях. В цих умовах підприємства з іноземними інвестиціями можуть активізувати конкуренцію, використовуючи деякі свої переваги (вищу продуктивність праці, кращий маркетинг). Підвищення конкуренції є одним із факторів, що сприяє зменшенню загального рівня виробничих затрат на ринках окремих видів

продукції. Поява підприємства з іноземними інвестиціями потребує від інших місцевих фірм здійснення технологічних і організаційних нововведень.

Загальна присутність транснаціональних компаній та їх іноземних інвестицій на душу населення в Україні є дуже низькою (до 10 разів меншою ніж в Польщі та Угорщині). Обсяг прямих іноземних інвестицій до України у 2019 році склав [2,5 млрд.](#) доларів [1].. Цікавим є те, що доволі багато компаній працюють в агропромисловій сфері, що особливо важливо для України, яка прагне відновити свої позиції на світовому сільськогосподарському ринку. Враховуючи недоінвестованість вітчизняної економіки (в Україні ступінь зносу доходить до 60%, в той же час як у сусідній Словаччині - трохи більше 35%), інвестиції можуть мати дуже високу віддачу.

Дуже важливим є питання визначення стратегії щодо залучення та регулювання іноземного капіталу з урахуванням теоретичних обґрунтувань та досвіду інших країн. Тільки аналіз світових економічних тенденцій, виділення загальних положень впливу іноземних інвестицій на економіку, досвід господарювання інших країн, дозволить поєднати теорію з практикою і, як наслідок, розробити власну ефективну стратегію залучення іноземного капіталу в економіку України.

Міністерство економічного розвитку, торгівлі і сільського господарства презентувало урядову економічну стратегію України на п'ять найближчих років - до 2024 року “Економічна стратегія: зростання через інвестиції” [2].

Згідно з положеннями Стратегії для стрімкого нарощення інвестицій зусилля концентруються на трьох напрямках: створення ефективних ринків, інвестиційні ініціативи; приватизація державних підприємств і банків. Пріоритетним є залучення приватних інвесторів у фінансування інфраструктурних об'єктів через механізм державно-приватного партнерства, і зокрема концесій. Також для великих інвестиційних проектів (понад 100 млн дол США) Уряд планує запровадити спеціальну програму з координації, супроводу та підтримки інвесторів. У відповідних інвестиційних договорах стратегічних інвесторів з Урядом та місцевими органами влади можуть бути

передбачені відповідні інвестиційні стимули, такі як виділення земельних ділянок і забезпечення доступу до інфраструктури, податкові пільги тощо.

Ще один напрямок інвестиційних ініціатив – це стимулювання банківського кредитування та страхування. Зокрема, це й підтримка мікро та малого бізнесу через програму Доступні кредити 5-7-9%, і система страхування експортної діяльності, і програми запуску іпотечного кредитування.

Окремим елементом забезпечення сприятливого бізнес клімату є реформування податкової системи, де є потенціал зниження податків на інвестиції, активності та працю за рахунок додаткового навантаження на негативні ефекти (забруднення, алкоголь, тютюн) та активи.

Результатом усіх цих дій має стати економічна стабільність та зміна іміджу України за кордоном .

Список використаних джерел:

1. Кэшбек за инвестора, или как привлечь инвестиции в Украину. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2020/02/17/657142/> 2. ВВП +40% та 50 млрд. дол. США ПП до 2024 року: презентована стратегія економічного зростання. URL: <https://me.gov.ua/News>

MODERN FEATURES OF THE NATIONAL ECONOMY OF UKRAINE

Ukraine is a potentially rich country that is self-aware and perceived from the outside as a politically and economically strong industrial-agrarian state [1]. Among the former republics of the USSR, Ukraine inherited one of the best sets of source resources.

Indicators of revaluation of the hryvnia against the US dollar, underfulfillment of the revenue side of the budget, real interest rate on hryvnia IGLBs, the amount of banks' money on certificates of deposit are important for understanding the quality of the state's economic, monetary, budgetary policy, as well as public debt management and risks relevant to the country. NBU, the policy of high interest rates of the NBU, the level of “penetration” of loans into the economy, the level of industrial production, the level of industrial producer prices, trade deficit.

In 2019, there is a significant weakening of global economic growth due to a large-scale slowdown in industrial activity and world trade. Despite the fact that the main deterioration fell on the manufacturing industry, there are signs of slowing activity in the services sector. In addition to weakening global demand, prices for most commodities in 2019 fell.

Experts of the non-governmental analytical organization Growford Institute summed up the economic results of the year for Ukraine, which reflect the state of the Ukrainian economy in 2019.[3] Analysts stressed that the revaluation of the hryvnia has led to a budget deficit, and the unavailability of loans to businesses poses a general threat to economic growth.

The financial condition of exporters deteriorated significantly, which deepened the trade deficit and became one of the reasons for the shortfall in the revenue side of the state budget.

Unavailability of long-term loan financing for large-scale industrial projects, low quality of production infrastructure and transport services for enterprises, declining research and development, large-scale labor migration, poor investment climate and low attractiveness of Ukraine for international strategic investors revaluation of the hryvnia and deterioration of external conditions in some commodity markets, in particular for metallurgy.

The 2020 coronavirus pandemic has posed a challenge to the global economy, including the strongest economies in the United States and China. [4] The level of world gross domestic product is declining. In 2020, world trade is expected to fall by about 13-32%. Different countries are trying to support their economies and protect their businesses in different ways. In the case of Ukraine, the "diseases" of the economy can become factors that will significantly complicate the fight against the effects of the virus.

A strategic study of global processes in the field of economy and finance, assessment of risks and new opportunities and development of optimal ways for economic growth and innovative development are becoming a priority for Ukraine.

Links:

1. <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
2. <http://documents.worldbank.org/>
3. <http://www.ereport.ru/reviews/rev202003.htm>
4. 10 important figures about the economy of Ukraine https://zaxid.net/ekonomika_ukrayini_2019_pidsumki_analitikiv_tezi_n1495360

Яблучанська Крістіна Миколаївна
ХНПУ імені Г.С Сковороди
факультет дошкільної освіти, 2 курс, 24 група
Науковий керівник - к.п.н., доц. Рядинська І.А.

УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Зростання інтеграційних процесів у світі і переростання їх у найвищу форму – глобалізаційну – торкається сьогодні майже кожної країни незалежно від того, до якої групи вона належить. Розвинені країни, країни, що розвиваються, та країни з перехідною економікою мають співпрацювати, і ця співпраця має здійснюватись сьогодні саме на шляху сталого розвитку. Економічні ж вигоди від зазначених процесів, якщо вони проходять цивілізовано, конче необхідні нашій країні, яка належить до групи країн із перехідною економікою. [1] Сталий розвиток національної економіки стає сьогодні ознакою цивілізаційних процесів. Для країн же, які намагаються досягти підвищення рівня розвитку економіки, у тому числі й через участь в інтеграційних процесах, сталий розвиток можна розглядати й як очікуваний результат від цієї участі. Враховуючи це, а також можливість підвищення ефективності використання економічного потенціалу країн, зростання темпів їх економічного розвитку і на цій основі вирішення соціальних питань та реалізацію соціальних програм, з одного боку, і те, що розвиток форм міжнародної економічної інтеграції, зокрема глобалізацію, сьогодні сприймають як об'єктивний і неминучий процес, особливої уваги потребує вивчення ролі і міста в ньому України. Актуальність визначеного напрямку дослідження є очевидною, вона також підсилюється тим, що використання світового досвіду може бути дуже корисним для України, адже розробка і реалізація потужних інтеграційних механізмів у зрілих угрупованнях має на меті досить важливий результат – забезпечення колективної економічної безпеки. Але на цьому шляху виникають значні проблеми, вирішення яких потребує використання наукових методів та підходів, і передусім досить

необхідним і корисним є визначення пріоритетних напрямів розвитку економіки України в умовах глобалізації.

Саме з цією метою було розроблено і схвалено Указом Президента України «Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020», метою якої є «впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі». [2] Особливу увагу слід приділити вектору розвитку, визначеному Стратегією, за яким здійснюватиметься рух уперед. Це дасть змогу досягти «забезпечення сталого розвитку держави, проведення структурних реформ та, як наслідок, підвищення стандартів життя. Україна має стати державою із сильною економікою та з передовими інноваціями. Для цього передусім необхідно відновити макроекономічну стабільність, забезпечити стійке зростання економіки екологічно невиснажливим способом, створити сприятливі умови для ведення господарської діяльності та прозору податкову систему» [2].

Тут же йдеться про те, що «розширені потоки товарів, послуг, технологій, ідей, мігрантів у світі стимулюють економічне зростання і продуктивність, поліпшення життєвих стандартів. Ці процеси сприяють також підвищенню глобальної ресурсної ефективності. А це може означати, що вигоди глобалізації вочевидь здатні перевищити витрати, якщо ринкові сили є вільними щодо генерування економічного зростання і скорочення бідності». Особливу цінність має Форсайт економіки України: середньостроковий (2015–2020 рр.) і довгостроковий (2020–2030 рр.) часові горизонти – проект, розроблений під науковим керівництвом академіка НАН України М.З. Згуровського. У ньому розглянуто методологію та виконано комплекс робіт із передбачення розвитку майбутньої економіки України, з використанням методу Делфі виявлено головні кластери нової економіки України, які можуть забезпечити успішну інтеграцію країни в міжнародну кооперацію праці на зазначених часових горизонтах. Ураховуючи українські реалії, «станом на початок 2015 року майбутнє країни стає значною мірою невизначеним. Для більш глибокого розуміння можливих сценаріїв цього майбутнього в соціально-економічному аспекті доцільно застосувати сучасні інструменти передбачення (форсайту)» .

[3, с. 5] Саме тому даний проект містить прогноз розвитку економіки України, в якому за допомогою методу Делфі виявлено головні кластери нової економіки України, спроможні забезпечити ефективну інтеграцію країни до сучасної світогосподарської системи.

З моменту проголошення незалежності і до теперішнього часу Україна, яка є щасливим володарем значних природних ресурсів, має вигідне географічне і геополітичне положення, сприятливий клімат і, головне, працелюбне високоосвічене населення, не використала у своєму розвитку кращих моделей трансформування економіки і, як результат, протягом зазначеного періоду в ній не спостерігалось позитивного еволюційного розвитку. Більш того, в останні роки ситуація загострилася через втрату Криму на невизначений термін та військовий конфлікт із численними людськими жертвами та руйнуваннями на сході країни. У цих складних умовах для України, як особливої представниці групи країн із перехідною економікою, досить важливо взяти на озброєння весь цінний світовий досвід і адаптувати його до своїх теперішніх реалій, уміло й ефективно використовуючи його у пошуку свого особистого шляху розвитку.

Протягом усієї ще зовсім недовгої історії незалежної України її майже постійно супроводжують кризові стани, перший і найбільш болючий з яких був пов'язаний із розривом міжгосподарських зв'язків українських підприємств з іншими, які в минулому розташовувались у різних республіках СРСР. У період переходу до ринкового механізму господарювання, що характеризувався загальним погіршенням соціально-економічної ситуації як в Україні в цілому, так і в її регіонах, активізувалась низка проблем, пов'язаних зі скороченням матеріального виробництва, зростанням безробіття, значними розбіжностями в рівнях доходів населення. І хоча в наступні періоди економічна ситуація в Україні поступово стабілізувалася, наслідком тривалої кризи стало зменшення попиту на робочу силу з боку підприємств, досить високим залишався рівень безробіття, неефективно використовувалися економічні ресурси, зокрема трудові, що в результаті викликало соціальну напруженість у суспільстві. Розвиток економіки країни передусім ґрунтується на ефективному використанні її економічного потенціалу, в якому важлива роль належить

основним засобам. На сьогодні ж відмічається значне погіршення їх стану (ступінь зносу сягнув 80%) через практично відсутнє інвестування в оновлення основних засобів. Використання застарілих технологій та обладнання на українських підприємствах є основним фактором, що спричиняє ресурсовитратне, низькотехнологічне, енергоємне виробництво з продукцією низької якості та високої собівартості. Витримати конкуренцію на світових ринках така продукція, звісно, не може. Таким чином, можна визначити зв'язок між рівнем розвитку економіки країни (від якого залежить і соціальний стан) та її можливостями інтегруватися у світові економічні процеси, зокрема міжнародні торговельні відносини. Переорієнтація українського виробництва на високотехнологічне, з використанням якісного, кваліфікованого трудового потенціалу, а також досягнень у науковій сфері дасть бажані результати на шляху зростання як рівня економічного розвитку країни, так і життєвого рівня її населення. Одночасно підвищення конкурентоспроможності продукції, що буде вироблятися на новій технологічній основі (насамперед за двома основними критеріями – ціною, яка значно зменшиться, та якістю, яка неодмінно зросте), дасть змогу Україні почувати себе рівноправним торговим партнером на міжнародній арені та впевнено вийти на шлях інтернаціоналізації господарського життя. Розгортання ж світових глобалізаційних процесів у більшому чи меншому ступені обов'язково зачіпає кожну країну, завдає впливу на розвиток її. Роль і місце будь-якої країни в світових глобалізаційних процесах насамперед залежать від досягнутого нею технологічного рівня виробництва, головним наслідком і результатом якого є конкурентоспроможність продукції, що виробляється і спрямовується, зокрема, для продажу за межами країни. Україні для сталого економічного розвитку найближчим часом необхідно стати повноправним членом світового господарства, але недостатній загальний рівень розвитку економіки країни, зокрема розглянуті вище негативні фактори, що впливають на нього, заважають досягти поставленої мети.

На сучасному етапі розвитку світового господарства економічний стан будь-якої країни прямо залежить від ефективності використання її внутрішніх

ресурсів та ступеню інтегрованості країни в світогосподарську систему. Одним із найважливіших факторів інтеграції України до світового господарства є сталий розвиток експорту, що в сучасних економічних умовах залежить від здатності українських підприємств виробляти та реалізовувати товари, що відповідають вимогам світового ринку. На сучасному ж етапі у структурі українського експорту переважають продукція сировинного сектору та напівфабрикати, тоді як продукція машинобудування та високотехнологічних галузей займає відносно незначну частку. Небезпеку такого стану продемонструвала фінансово-економічна криза 2008–2009 рр.: різке падіння попиту та цін на сировину спричинило значне зниження експорту продукції металургійної та хімічної галузей, що знизило надходження до бюджету, погіршило торговельний баланс тощо [4, с. 111]. На відміну від української експортна структура промислово розвинутих країн виглядає зовсім по-іншому: в ній превалюють кінцеві продукти. Доречним буде згадати також як на зорі свого становлення Англія, Франція та Німеччина вийшли на передові економічні позиції в Європі: вони купували сировину в інших країнах, обробляли її, а потім у вигляді кінцевого продукту продавали країнам, у тому числі й тим, де купувалась сировина для виробництва. Дуже корисним було б використати цей досвід сьогодні в Україні (тим більше що нам навіть купувати нічого не треба, ми майже все маємо своє) – це сприяло б поповненню державного бюджету, забезпеченню людей роботою і, відповідно, підвищенню їх життєвого рівня, дало б змогу Україні впевнено рухатись шляхом сталого розвитку економіки та інтегрування в систему світового господарства. Сьогодні ж у найбільш складній ситуації опинилися ті постсоціалістичні країни (до їх числа належить і Україна), де сформувалася клановоолігархічна економіка, що базується на застарілих технологіях, збережено структуру суспільного виробництва, орієнтовану на видобування й експорт ресурсів та продукції з низьким ступенем переробки. Варто зазначити, що така структура економіки є вкрай залежною від глобальної економічної кон'юнктури, і країна, яка експортує переважно ресурси і не інвестує в технологічну модернізацію, виступає донором економічного зростання для інших країн [6, с. 76].

Отже, для України сьогодні досить гостро стоїть проблема низької конкурентоспроможності продукції, що виробляється на її підприємствах. Саме тому безальтернативною для її економіки вважається переорієнтація на високотехнологічне ресурсозберігаюче виробництво. Найефективнішою стратегією інтеграції України у світове господарство є поєднання структурної перебудови економіки з її орієнтацією на активне зростання експорту з переважаючою часткою кінцевої продукції в його структурі. Нинішній стан експортного потенціалу України не забезпечує її економічного розвитку, більш того, за цих умов відбувається вимивання ресурсного потенціалу країни. Сталий розвиток в Україні може бути забезпечений тільки за умов найбільш ефективного використання всіх видів її ресурсів. Усе це, своєю чергою, сприятиме формуванню нової української економіки та суспільства і позиціонуванню України на світовій арені як повноправного, сильного, достойного гравця.

Список використаних джерел:

1. Кулініч О.М. Сталий розвиток національної економіки як ознака цивілізаційних процесів ХХІ століття / О.М. Кулініч // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 1. – С. 25–31.
2. Про стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua.
3. Кривов'язюк І.В., Волинчук Ю.В. Україна в міжнародних економічних рейтингах: посткризові синдроми чи апокаліпсис? / І.В. Кривов'язюк, Ю.В. Волинчук // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 10. – С. 56–62.
4. Форсайт економіки України: середньостроковий (2015–2020 роки) і довгостроковий (2020–2030 роки) часові горизонти (версія для обговорення) / Наук. керівник проекту акад. НАН України М.З. Згуровський // Міжнародна рада з науки (ICSU); Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» ; Інститут прикладного системного аналізу НАН України і МОН України ; Світовий центр даних з геоінформатики та сталогорозвитку. – Київ : НТУУ «КПІ», 2015. – 36 с.
5. Черкас Н.І. Структурно-секторальна модель експорту: об'єктивні чинники економічного зростання України / Н.І. Черкас // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 1. – С. 111–119.
6. Подлесна В.Г. Особливості сучасної соціально-економічної кризи в Україні та основні орієнтири її подолання / В.Г. Подлесна // Економіка України. – 2015. – № 6. – С. 74–81

Резенькова Марина Сергіївна
ХНПУ імені Г. С. Сковороди
історичний факультет, 2 курс, 24 група
Науковий керівник: старший викладач
кафедри економічної теорії Гура А.О.

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Глобалізація є головним визначальним фактором розвитку суспільства і, безумовно, найбільш впливовою рушійною силою на сучасному етапі розвитку світової системи. Поняття "глобалізація" походить від французької "global" - планетарна, всеосяжна. Тобто це процес глобальної трансформації світової спільноти, який стосується практично всіх сфер життя і охоплює економічну, політичну, культурну, соціальну, екологічну сфери, безпеку на національному та світовому рівнях; впливає на виробництво товарів та послуг, використання робочої сили, інвестиції та технології тощо[1, с.126].

Рівень впливу глобалізації на розвиток окремої країни визначається взаємозв'язком економіки даної країни зі світовою економікою. Основними показниками, які визначають ступінь інтеграції національної економіки у світову є: співвідношення зовнішньоторговельного обороту та ВВП; обсяги прямих та портфельних іноземних інвестицій; потік роялті до країн та з передачі технологій; участь у міжнародних міграційних процесах тощо. Аналізуючи економіку України, слід зазначити, що вона все ще має низький ступінь взаємозв'язку зі світовою економікою, але вплив глобалізації на неї є відчутним і не завжди суто позитивним.

Основу глобалізаційних процесів, ядро світової економіки складають країни з більш конкурентоспроможною економічною структурою, до них належать, насамперед, країни Великої Сімки. Вони складають щонайменше 12% світового населення та 60-70% світового ВВП [2, с. 37]. Саме вони відіграють вирішальну роль у МВФ, Світовому банку, СОТ та ОБСЄ, що зумовлює збільшення економічної диференціації національних економік, оскільки більша частина

світового доходу у процесі перерозподілу залишається в цих країнах. Лише два десятки країн змогли приєднатися до цих лідерів та налагодити з ними тісну співпрацю.

Суттєвий вплив на розвиток глобалізаційних процесів здійснюють також транснаціональні компанії (ТНК), які визначають діяльність провідних міжнародних економічних організацій, мають вирішальний вплив на формування загальних умов міжнародного обміну, а також докорінні зміни у співвідношенні різних секторів та галузей економіки - від галузей обробки сировини та виробництва низькотехнологічної продукції до високотехнологічних галузей виробництва товарів та послуг.

Як було зазначено вище, одним із ключових показників, що відображають ступінь інтеграції країни у світову економіку є обсяги іноземних інвестицій. Сьогодні основними характерними рисами іноземного інвестування в Україні є: низький середній розмір іноземних інвестицій на одного мешканця; низький рівень інтересу і довіри інвесторів до України; незначні обсяги надходжень іноземних інвестицій спрямовуються в низькотехнологічні, неінноваційні галузі та виробництва; низький відсоток інвестицій з боку стратегічних політичних партнерів України; значний відплив капіталу через офшорні зони тощо. Так станом на 2018 рік прямі іноземні інвестиції в економіку України надходять із 130 країн світу, проте частка ПП з розвинених країн світу є низькою, тоді як частка з офшорних зон досить значна. Станом на 2018 рік загальна сума інвестицій з офшорних територій становить понад 33% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій. Тобто офшорні інвестиції витісняють капітал розвинених країн з економіки України та забезпечують лише кількісні показники надходження прямих іноземних інвестицій в Україну, а не якісні [3].

Короткострокові загрози глобалізації для розвитку національної економіки пов'язані, перш за все, із зовнішньополітичними кроками розвинених країн, напрямом їх економічного зростання та просуванням власних економічних інтересів у світі. Довгострокові загрози для України є можливими через те, що

національна економіка, будучи менш розвиненою, аніж в інших країнах, стає більш відкритою. Окрім того, компанії, які виготовляють продукцію за національними стандартами, часто не витримують конкуренції з іноземними компаніями, які приходять на український ринок із продукцією, виготовленою за міжнародними стандартами, навіть якщо суттєвої різниці у якості товарів не спостерігається. Наприклад, КП «Київпаstrans» опублікувало тендер на встановлення автоматизованої системи оплати проїзду у міському пасажирському транспорті, при цьому однією з умов участі в конкурсі була наявність в учасника сертифіката міжнародного зразка про наявність системи контролю якості ISO 9001. Водночас в Україні діє стандарт ДСТУ ISO 9001:2015, який визначає порядок сертифікації у вітчизняній системі контролю якості. В Україні є велика кількість компаній, що займаються реалізацією аналогічних проектів лише на внутрішньому ринку і не потребують сертифікації в міжнародній системі контролю якості. Тобто глобалізація, розвиток міжнародних стандартів та доступ іноземних компаній на український ринок спричиняють призупинення розвитку підприємств в Україні в тих галузях, які давно існують на міжнародному ринку, але в нашій країні тільки починають розвиватися.

Втім глобалізація має і багато позитивних аспектів, так економічні функції держави трансформуються, тобто деякі повноваження делегують на глобальний рівень. Глобалізація позитивно впливає на основні структурні характеристики національної економіки, розробляючи глобальні правила економічного розвитку та формуючи конкурентне середовище української держави. Варто згадати, наприклад, угоду з Організацією економічного співробітництва та розвитку. Це говорить про запровадження Україною міжнародних стандартів інвестиційної діяльності та сприяє розвитку української економіки шляхом залучення прямих іноземних інвестицій. Також впровадження принципів та стандартів корпоративної соціальної відповідальності, відповідно до керівних принципів Організації економічного співробітництва та розвитку, сприятиме відповідальному бізнесу в Україні.

Таким чином, вплив глобалізації неоднозначний та суперечливий. У той же час результат впливу глобалізації залежить від здатності країни проводити цілеспрямовану політику створення власних конкурентних переваг. Країни, що проводять ефективну політику підвищення конкурентоспроможності, отримують більше вигід від глобалізації. За відсутності єдиної політики розвитку національної економіки виникають кризові явища, не формується довгострокових міжнародних конкурентних переваг країни у світовій економіці, а міжнародні конкурентні позиції послаблюються. Тому основними та центральними завданнями економічної політики будь-якої країни, включаючи Україну, є наявність інституційного потенціалу країни для оптимального використання переваг глобалізації та нейтралізації її загроз, здатність сформувати відповідні механізми розвитку глобальної конкурентоспроможності. На нашу думку, проведення модернізації та вдосконалення виробництва, підвищення якості продукції, інвестування в розвиток інновацій та технологій сприятиме підвищенню глобальної конкурентоздатності національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Базилевич В. Д. Ринкова економіка: основні поняття і категорії: навч. посіб. / В. Д. Базилевич, К.С. Базилевич. – 2-ге вид., стер. – К. : Знання, 2008. – 263 с.
2. Глобалізація і безпека розвитку: монографія / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко, М. О. Гончаренко, В. А. Зленко [та ін.]; кер. авт. кол. І наук. ред. О. Г. Білорус. – К.: КНЕУ, 2001. – 733 с.
3. Маркевич К. Хто і як інвестує в Україну. URL: <http://razumkov.org.ua/statti/khto-i-iak-investuie-v-ukrainu> (дата звернення 14.04.2020).

Маршева Єлізавета Олексіївна
Харківський коледж будівництва, архітектури та дизайну,
2 курс, гр. Д - 22
Науковий керівник - к.п.н., доцент кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Олійник Ю.О.

СПІВРОБІТНИЦТВО СОТ ТА УКРАЇНИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

На сьогоднішній день міжнародні економічні проблеми займають центральне місце в українській економіці. Актуальність розгляду співпраці України з СОТ обумовлена вступом країни в цю організацію 16 травня 2008 р і необхідністю підведення підсумків співпраці.

У процесі вивчення економічної літератури, періодичних видань та ресурсів мережі Інтернет можна відзначити, що в СОТ входять 164 члена, в тому числі: 157 міжнародно визнаних держав-членів ООН, частково визнана Китайська Республіка, 2 залежні території (Гонконг і Макао) і Європейський союз. На 164 її члени припадає понад 98% світової торгівлі. Це дієвий майданчик для обговорення позицій і розбіжностей з багатьох торговельних питань, враховуючи баланс економічних інтересів країн-учасниць. Членство в організації значно підсилює можливість впливати на формування сучасних правил торгівлі на світовому рівні. Досвід інших країн засвідчує їх прагнення використання інституційних можливостей, створених цією організацією для реалізації власних інтересів.

Для країни, частка експорту в ВВП якої становить близько 50%, набуття членства в СОТ мало вплив на зміну структури економіки України. Передусім - за рахунок встановлення чітких правил гри на світовому ринку, лібералізації зовнішньоторговельних режимів та спроб адаптації законодавства до світових правил.

Перш за все, необхідно відмітити ті переваги, які здобуває і ще може здобути Україна у процесі вступу до СОТ та після нього. Вступ України до СОТ дозволив:

- Розширити можливості та переваги для розвитку бізнесу. Це - регуляторне середовище, спрощення зовнішньоекономічних торговельних процедур, сертифікації та стандартизації, доступу до іноземних ринків товарів та послуг тощо.
- Отримати вітчизняним експортерам передбачуваний та сприятливий недискримінаційний режим на ринках СОТ, можливість врегулювання торговельних проблем і спірних питань як у дво-, так і у багатосторонньому форматі.
- Гарантувати українським виробникам АПК міжнародно-правовий захист від недобросовісної конкуренції на світовому та регіональних ринках.
- Розпочати, а з деякими ринками, визначеними Експортною стратегією України - завершити переговори про укладення угод про вільну торгівлю.
- Отримати розширені можливості використання інструментів торговельного захисту, нетарифних заходів, механізму врегулювання спорів тощо.
- Використовувати участь в інформаційній системі СОТ для доступу українських підприємств до інформації про зміни у торговельних режимах країн-членів СОТ тощо.

Проаналізуємо також як за 10 років змінилася структура української економіки з огляду на перебування країни в СОТ і як перебудовувалися її окремі галузі та ринки. Чи принесло це реальні позитивні зміни для національної економіки. Структура більше змінилася через особливості кон'юнктури зовнішніх ринків: експортна орієнтація на сировинні ринки, де наша країна наразі має найбільші порівняльні переваги за якістю або ціною (останнє переважає); на ринки, де відчувається гострий дефіцит продукції. Щодо імпорту, то в нас як і раніше залежність від імпорту енергоресурсів і високотехнологічних товарів, – без істотних зрушень у середині країни жодна організація нам не допоможе.

Водночас розширилася географічна структура нашого експорту. Збільшилася кількість країн-імпортерів української агропродовольчої

продукції. Відбулося зміщення напрямків постачання: з країн СНД, переважно Росії, – на країни Азії, Європейського Союзу й Африки. Українські сільськогосподарські виробники та підприємства харчової промисловості для відстоювання власних позицій і опанування нових ринків змушені були переорієнтуватися на нові вимоги і стандарти виробництва, що є в межах СОТ. Агропромисловий комплекс, хоч і повільно, стає сучаснішим, швидше реагує і сприймає тенденції світового ринку, виробляє саме ту продукцію, що має найбільший попит у споживачів в Україні та за її межами.

Всього за 10 років членства України в СОТ найвиразнішим показником, що характеризує ефективність використання її переваг, є вартісні обсяги зовнішньої торгівлі продукцією АПК. Треба зазначити, що в цей час торгівля не мала стабільної динаміки. У 2009-2010 та 2015-2016 рр. спостерігалися періоди спаду, на що були як об'єктивні, так і суб'єктивні причини.

Однак основним позитивним наслідком членства в СОТ для нашої країни, як вважають в Інституті аграрної економіки, стала загальна тенденція збільшення експорту: з \$10 млрд під час вступу в організацію – до майже \$18 млрд у 2016-2017 рр. Ця тенденція простежується не тільки за вартісними, а й щодо кількісних показників – в останні роки експорт зернових культур України перевищує 40 млн тонн. З іншого боку, як зазначають в Інституті аграрної економіки, зріс імпорт агропродовольчої продукції: з 5-6 млрд дол. у 2008-2009 роках – до понад 8 млрд дол. у 2013 р.

На жаль, від початку після вступу до СОТ Україна недостатньою мірою захистила вразливі галузі через недостатнє розуміння всіх можливостей і ризиків. Зараз у світовій торгівлі поширено приховані нетарифні методи – дискримінацію на їхній основі дуже складно виявити. До того ж Україна ще відстає в питаннях належної сертифікації та стандартизації своєї продукції, що грає не на її користь (наприклад, страждає наша авіаційна галузь, яка не може достатньою мірою конкурувати на нетрадиційних для неї ринках). До речі, за інформацією Global Trade Alert, протекціонізм усе ще зростає. За даними організації, у 2017 р. країни ввели 642 протекціоністських заходи – це вдвічі

більше, ніж у 2010 р. На жаль, СОТ не змогла належно посприяти вирішенню цієї проблеми.

Отож, сьогодні можна зробити наступні висновки в контексті нашого десятирічного перебування в СОТ. Після підвищення конкурентоспроможності українських товарів та їхньої адаптації під зовнішні ринки можна буде розраховувати на велику їхню «захищеність» і перспективність. Інакше ми ризикуємо отримати статус сировинного додатка та великого ринку для іноземних товарів – з цією проблемою нам СОТ допомогти не може.

Зрештою, найсуттєвішими змінами від вступу України до СОТ стало зменшення тарифних та нетарифних обмежень доступу українських товарів на світові ринки, отримання українськими товарами режиму найбільшого сприяння у торговельному просторі країн-членів СОТ та можливість захисту інтересів національних виробників відповідно до процедури розгляду торгових спорів СОТ.

Крім того, Україна бере активну участь у роботі комітетів СОТ із захисних заходів, субсидій і компенсаційних заходів, а також антидемпінгової практики. Лише у 2017 році українська делегація взяла участь у двох циклах засідань комітету СОТ з антидемпінгової практики, де розглядались питання торговельного захисту. У ході засідань були озвучені звернення до Росії, Єгипту, Мексики, Індії, Туреччини та Кореї.

Відстоювання інтересів українських виробників під час таких переговорів ґрунтується на пропозиціях профільних асоціацій виробників. Вони передбачають усунення бар'єрів для доступу до ринків і збільшення експортного потенціалу.

У травні 2016 року Україна стала стороною Угоди про державні закупівлі (GPA).

Це дало можливість українським компаніям брати участь у державних закупівлях 46 країн-учасниць цієї угоди, серед яких ЄС (28), Японія, США, Корея, Тайвань, Сінгапур, Гонконг та Канада. Завдяки приєднанню України до

Угоди СОТ про державні закупівлі для українських підприємців стало реально отримати доступ до державних тендерів за кордоном.

На сьогодні Україна також на постійній основі відстоює свої інтереси завдяки використанню механізму врегулювання суперечок. Також важливо, що для відстоювання інтересів українських виробників було прийнято постанову уряду, якою затверджено порядок захисту прав та інтересів України в торговельно-економічній сфері в рамках СОТ. Цей документ регулює відносини, що виникають під час проведення консультацій та врегулювання суперечок між членами СОТ. Постанову було розроблено після конструктивного обговорення з представниками бізнесу, бо вона регулює відносини між ними та державою у рамках використання даного інструменту.

Сьогодні Україна успішно та активно використовує механізми та можливості, що надає членство в організації, а також бере активну участь у врегулюванні актуальних питань, що стоять перед СОТ та системою міжнародного торговельного права як такого. Зокрема, Україна висловлює активну позицію у питаннях застосування та тлумачення норм угод Світової організації торгівлі та стосовно виборчого процесу до Апеляційного органу СОТ.

Список використаних джерел:

1. Микольська Н. Перші 10 років в ВТО: як Україна використовує інструменти організації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2018/05/16/7081783/> 2. Розвиток співробітництва України із СОТ : матеріали міжнародного круглого столу / відп. ред. О.О. Борзенко ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – Електрон. дані. – К., 2018. – 79 с. – Режим доступу : <http://ief.org.ua/docs/scc/5.pdf> 3. Шеремет О. В. Перспективи розвитку торгово-економічного співробітництва країн Північної Африки, України та ЄС у рамках європейської політики сусідства / О. В. Шеремет // Актуальні проблеми міжнародних відносин. - Випуск 122 (частина II). – 2014. – С. 171-182.

Удовиченко Дмитро Олексійович
ХНПУ імені Г.С.Сковороди
юридичний факультет, спеціальність «Економіка», 2 курс, 24 група
Науковий керівник – к.е.н., професор кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Радченко Л. П.

ДОСЯГНЕННЯ НОБЕЛІВСЬКИХ ЛАУРЕАТІВ З ЕКОНОМІКИ У 2018 , 2019 РОКАХ

Нобелівська премія є найвищим визнанням наукових досягнень діячів різних країн світу незалежно від національності у галузях фізики, хімії, медицини, літератури, у боротьбі за мир та у розвитку економічної науки [1, с.443].

Нобелівська премія з економіки - це премія Шведського центрального банку за досягнення в розвитку економічних наук пам'яті Альфреда Нобеля. Вона є найпрестижнішою в світі премією в сфері економічних наук, заснованою Банком Швеції в 1968 році з нагоди свого 300-річчя.

«Приз за досягнення в економічній науці пам'яті Альфреда Нобеля» технічно не є Нобелівською премією. Винахідник динаміту Нобель заповів гроші на премії в п'яти інших сферах: хімії, фізиці, медицині, літературі та премію миру. Премію з економіки вперше було присуджено в 1969 році. Спонсором її виступає шведський державний банк, а не нобелівський фонд. Лауреатів визначає Шведська королівська академія наук, як і у випадку з фізикою і хімією, і нагороджують всіх одночасно [3]. Премія видатним економістам не входила у заповіт мільярдера і філантропа Нобеля, однак присуджується за тими ж правилами, що й у точних науках і літературі: в Стокгольмі діє Нобелівський комітет з економіки. Але у порівнянні з іншими преміями, в економіці більш обмежене коло фахівців, які мають право висувати кандидатів: це члени Шведської академії наук, лауреати минулих років, професори університетів Швеції, Данії, Фінляндії, Ісландії та Норвегії.

Шведська королівська академія наук щороку в день народження Альфреда Нобеля – 21 жовтня оголошує ім'я лауреата премії, попередньо обравши його з

кандидатур, що представлені Комітетом присудження премії з економіки пам'яті Альфреда Нобеля. Нагородження лауреата премії з економіки відбувається разом з лауреатами в інших галузях в річницю смерті Альфреда Нобеля 10 грудня. Кожному лауреату вручається медаль, диплом та грошова винагорода. В 2019 році розмір Нобелівської премії становив 1,1 млн. дол. США. Загалом за період з 1969 премія присуджувалася 51 раз, а її лауреатами ставали 84 вчених [2]. Лауреати представляють Нобелівські лекції, які публікуються у спеціальному виданні – «Нобелівські лауреати» [1].

У 2018 році, як повідомив Нобелівський комітет, 50-ту Нобелівську премію з економіки отримали американці Вільям Нордхаус та Пол Ромер за інтеграцію кліматичних змін та технологічних інновацій в економічний аналіз. Відповідно до заяви комітету, вчені «розробили методи дослідження найбільш фундаментальних та невідкладних проблем нашого часу - створення стійкого і стабільного зростання світової економіки».

Професор Нордхаус із Єльського університету США став першим дослідником, який створив модель, що описує взаємозв'язок між економікою та кліматом, показав вплив кліматичних змін при довгостроковому макроекономічному аналізі. Нордхаус почав працювати над цією темою у 1970-х роках, оскільки вчені тоді все більше хвилювались, що спалювання викопного палива може призвести до потепління клімату. У середині 1990-х він створив інтегровану модель для опису глобального взаємозв'язку між економікою та кліматом. Модель Нордхауса зараз широко застосовується для дослідження того, як економіка та клімат спільно еволюціонують. Її використовують для оцінки наслідків кліматичної політики держав, наприклад, результатів введення податку на вуглець [3].

Професор Ромер з Бізнес-школи Нью-Йоркського університету США показав, як економічні сили керують бажанням фірм випускати нові ідеї та інновації. Попередні макроекономічні дослідження підкреслювали роль технологічних інновацій як основного фактору економічного зростання, але не моделювали, як економічні рішення та ринкові умови визначають створення

нових технологій. Праця Ромера, яку він опублікував у 1990 році, заклала основу того, що зараз називають теорією ендогенного зростання. Вона пояснює, як ідеї відрізняються від інших товарів і вимагають особливих умов для процвітання на ринку. Теорія Ромера породила величезну кількість нових досліджень регуляцій та політик, які заохочують нові ідеї та забезпечують довгострокове процвітання [3]. Результати досліджень Нордхауса і Ромера значно розширили масштаби економічного аналізу шляхом побудови моделей, які пояснюють, як ринкова економіка взаємодіє з природою та знаннями, інноваціями.

Нобелівської премії з економіки 2019 року удостоєні Абхіджит Банерджі, Естер Дюфло і Майкл Кремер за дослідження та експериментальний підхід до викорінювання глобальної бідності. Абхіджит Банерджі і Майкл Кремер - американські економісти, а Естер Дюфло - французько-американська дослідниця. Банерджі - уродженець Індії, професор Массачусетського технологічного інституту США. Дюфло також працює в цьому інституті, вона дружина Банерджі і його колишня аспірантка. А Кремер - науковий консультант в Інституті інновацій для боротьби з бідністю (штат Коннектикут) США. Естер Дюфло - друга в історії жінка-лауреат премії пам'яті Нобеля з економічних наук. Крім того, у 46 років Дюфло стала наймолодшим лауреатом, змістивши з цієї позиції Кеннета Ерроу, який отримав премію у 1972 році в 51 рік.

Як відзначили експерти, дослідження лауреатів цього року «істотно поліпшили наші можливості з боротьби з глобальною бідністю» і всього за два десятиліття змінили економіку розвитку, яка стала галуззю досліджень, що процвітає [4]. У середині 1990-х років Кремер, Банерджі і Дюфло запропонували шукати науково обґрунтовані шляхи викорінювання бідності, вивчаючи конкретні питання, наприклад, як поліпшити результати навчання дітей у школі і стан їхнього здоров'я. Почавши роботу в Кенії, вчені поступово поширили експерименти і на інші країни. Експерименти давали часом несподівані результати. Так, вивчаючи наслідки витрачання грошей на освіту

серед бідноти, вчені з'ясували, що традиційні напрямки субсидій - додаткові вчителі, безкоштовні обіди, шкільна форма і стипендії - збільшують об'єм навчання.

Однак ефект на кожен вкладений долар виявився в 15 разів більше, коли ті самі гроші були витрачені на інформаційну кампанію, яка пояснює вигоди і переваги освіти.

Та в десять разів більше, якщо витратити ті самі кошти на дегельмінтизацію - боротьбу з паразитами, які, за даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, стримують фізичний і когнітивний розвиток дітей, відповідно, обмежують прогрес в освіті і затримують економічний розвиток.

Отже, запропоновані цими вченими методи сьогодні стали домінантним видом експериментальних досліджень в економічній науці під час вивчення проблем розвитку освіти та економічного розвитку суспільства.

Список використаних джерел:

1. Нобелівська премія та нобелівські лауреати з економіки. – Курс економічної теорії. Навчальний посібник / За ред. Акад. І.Ф.Прокопенка. – Харків: ХНПУ імені Г.С.Сковороди, 2007. – 484с. 2. Нобелівська премія з економіки. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/...%D0%> (Дата звернення 12.05.2020). 3. 50-ту Нобелівську премію з економіки отримали американці. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-45785722> (Дата звернення 05.05.2020). 4. Премії Шведського національного банку з економічних наук пам'яті Альфреда Нобеля 2019 року. URL: <https://ua.korrespondent.net/tech/science/4148087-rak-zlydni-y-ekzoplanety-za-scho-daly-nobel-2019> (Дата звернення 12.04.2020).

СЕКЦІЯ 2. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ БІЗНЕСУ ТА ФІНАНСІВ

Коваль Катерина Олегівна
ХНПУ імені Г. С. Сковороди
факультет іноземної філології, 2 курс, 26 ФА група
Науковий керівник – старший викладач
кафедри економічної теорії Ночвіна І. О.

ФУНКЦІЇ, РОЛЬ ТА ПРОБЛЕМИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

В сучасних умовах розвиток підприємництва є основою економічного розвитку будь-якої країни. Україна має значний потенціал для економічного розвитку, але його нераціональне використання призводить до зменшення привабливості інвестиційного клімату, а, отже, й до зниження капітальних вкладень у розвиток підприємницької діяльності, яка є рушійною силою економіки країни. За умови належного рівня успішності діяльності підприємств та їхнього стабільного розвитку країна має змогу збільшувати обсяги експорту та підвищувати вартість національної грошової одиниці. Саме конкурентоспроможність країни на світовому ринку значно залежить від стану модернізації її економіки. Слід зазначити, що однією з ключових передумов підвищення рівня конкурентоспроможності економіки держави, формування та реалізації її експортного потенціалу, гарантією зниження рівня безробіття, покращення якості життя населення і матеріального збагачення країни є розвиток підприємництва.

Сучасна економічна наука визначає поняття «підприємництво» з точки зору двох аспектів.

З одного боку, підприємництво виступає як форма економічної активності і припускає орієнтацію на досягнення комерційного успіху, перспективність, інноваційний характер діяльності, незалежність і самостійність суб'єктів у прийнятті управлінських рішень здійснення бізнесу, свобода вибору напрямків і методів діяльності, самостійність у прийнятті рішень, орієнтація на

досягнення успіху, отримання прибутку, відповідальність за прийняті рішення, їх наслідки та пов'язаний з ними ризик. Основна мета підприємницької активності – виробництво та пропозиція такого товару, який би викликав зацікавленість та приніс підприємцю прибуток.

З іншого боку, підприємництво слід розглядати як певний стиль і тип господарської поведінки, для якої характерні такі риси: мобільність, динамічність, творчий підхід до справи, ініціативність, готовність до ризику та вміння ним управляти, орієнтація на потреби споживачів, пошук нетрадиційних рішень, масштабність, ділова хватка [2].

Таким чином, підприємництво – унікальне соціальне явище, притаманне найбільш активним представникам суспільства, яке відбиває реакцію суспільства на зміну соціальних умов і суспільного попиту, збільшуючи або зменшуючи кількість підприємців залежно від необхідності підвищення або зниження частки ринкових відносин в економічній системі.

До основних функцій підприємництва належать: інноваційна, ресурсна, організаційна, соціальна, стимулююча. Інноваційна (творча) функція стосується технологічного й організаційного розвитку підприємства, проведення оновлення продукції; полягає у сприянні генеруванню та реалізації нових комерційних ідей та інше. Ресурсна передбачає мобілізацію на добровільних засадах фінансових, матеріальних, трудових та інших ресурсів, їх оптимальне поєднання і раціональне використання. Організаційна – безпосередня організація виробництва, збуту, реклами і зводиться до поєднання ресурсів в оптимальних пропорціях, їх використання. Соціальна стосується виготовлення товарів та послуг, необхідних для суспільства. Стимулююча (мотиваційна) – сприяння процесу появи нових ідей (технічних, організаційних), здійснення дослідно-конструкторських робіт, створення нових товарів [2].

Сучасне підприємництво в Україні характеризується високим рівнем свободи та незалежності підприємств у виборі напрямів діяльності та розвитку; посиленням інноваційної складової діяльності та розвитку бізнесу; зростанням ймовірності виникнення підприємницьких ризиків та невизначеністю напрямів їх локалізації.

Аналізуючи роль підприємництва для економічного розвитку країни необхідно сказати, що: по-перше, підприємництво є важелем для зміни структури економіки; по-друге, розвиток підприємництва підвищує рівень конкурентного середовища країни; по-третє, підприємництво прискорює темпи економічного розвитку національної економіки; по-четверте, підприємництво сприяє економії й раціональному використанню всіх ресурсів; по-п'яте, підприємництво забезпечує потужні стимули до високоефективної праці [1].

Поряд зі зростанням та відновленням економіки України існують проблеми, які потребують нагального вирішення. Вони стосуються несприятливої фіскальної, грошово-кредитної та регуляторної політик держави, що негативно відбивається на рівні конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на внутрішніх та зовнішніх ринках.

В Україні зростає соціально-економічна важливість підприємництва. Це пояснюється тим, що воно охоплює сукупність проблем, які виникають у процесі функціонування сучасних мікроекономічних систем в умовах динамічної ринкової трансформації. Стратегічні напрями розвитку національної економіки охоплюють питання становлення, розвитку та підвищення ефективності функціонування підприємницьких структур. Стан розвитку підприємництва в Україні знаходиться на досить низькому рівні, кількість підприємств щорічно скорочується через нестабільне бізнес-середовище та несприятливі економічні й політичні чинники.

Тому створення умов становлення та розвитку національного підприємництва є головним напрямом соціально-економічної політики України, адже підприємницька діяльність – є основою розвитку будь-якої держави, зміцнення її економіки.

Список використаних джерел:

1. Зянько В. В. Інноваційна діяльність підприємств та її фінансове забезпечення в умовах трансформаційних змін економіки України : монографія //Зянько В. В. , Спіфанова І. Ю., Зянько В. В. – Вінниця : ВНТУ, 2015. – 168 с.
2. Роженко О.В. Лекції з дисципліни Підприємництво і бізнес-культура: для студентів ступеня «бакалавр» // М-во освіти і науки України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, каф. підприємництва і торгівлі. – Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2016. – 216 с.

Біліченко Віталій Ігорович
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
юридичний факультет, спеціальність «Економіка», 5 курс, група 51М
Науковий керівник – к.п.н., доцент кафедри економічної теорії,
фінансів і обліку Сідельнікова В.К.

СВІТОВА ПРАКТИКА СПРИЯННЯ МОЛОДІЖНОМУ ІННОВАЦІЙНОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВУ

В умовах загострення економічних проблем, підсилених кризовою фінансово-економічною ситуацією в Україні, інноваційна відсталість бізнесу тим більш відчутна та супроводжується недостатнім рівнем професіоналізму і компетентності трудового потенціалу. Це стосується і підприємців, якісний склад яких повільно поповнюється молодими інноваційними та креативними кадрами. У той же час молодь вважається найбільш активною та енергійною частиною суспільства. Вона, як найбільш динамічна і активна складова населення країни, є потенційною основою усіх перетворень.

Внесок молоді у розвиток підприємництва визначний. Світовий і вітчизняний досвід розвитку економіки постійно підтверджує зростаюче значення людського фактору. Державна соціальна політика задає вектор та формує масштаби накопичення трудового молодіжного потенціалу, розвитку соціальної сфери та економіки в цілому. Створення сприятливих умов, які стимулюють молодь до підприємницької діяльності, є змістом багатьох соціально-економічних програм загальнодержавного та регіонального рівня. Серед них Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2016-2020 рр., регіональна Програма підтримки розвитку підприємництва у м. Харкові на 2018-2022 рр. та ін.

Актуальність проблеми полягає в тому, що на сьогоднішній день молодіжне підприємництво є одним із пріоритетних напрямів розвитку малого і середнього бізнесу в Україні. Реалізація молоді в бізнес-структурах є перспективним варіантом її входження на ринок праці та здійснення трудової зайнятості. Молодіжне підприємництво сприяє зміцненню матеріального

положення молодих людей, а також їхньої професійної та особистісної самореалізації.

У наукових публікаціях проблеми молодіжного підприємництва, як правило, розглядалися в контексті загальних питань життєдіяльності й розвитку малого підприємництва. Дослідження різних аспектів підприємництва має давню і вельми багату традицію, що бере початок з класиків економічної науки Д. Рікардо, А. Сміта, Ж.-Б. Сеяіна. Значну увагу аналізу підприємництва, підприємницької діяльності приділяли такі відомі теоретики-економісти, як Дж. Кейнс, І. Шумпетер, відомі вчені в галузі управління І. Ансофф, П. Друкер, П. Самуельсон і ін.

Сьогодні почати власний бізнес в Україні молодому й недосвідченому бізнесмену-початківцю непросто. Підприємця-початківця чекають невідворотні труднощі: конкуренція, великі витрати, необхідність приймати відповідальні рішення. У зв'язку з цим необхідно відзначити таку критично важливу рису молодіжного підприємництва, як вкрай високу сприйнятливість до інституційного впливу, – чи-то стимулюючого, чи-то стримуючого. Підприємці-новатори не мають у розпорядженні такого додаткового фактору розвитку, як фінансова міцність та усталеність практики ведення бізнесу великих компаній-конкурентів.

Ведення підприємницької діяльності на ефективному рівні можливо лише за наявності сприятливої суспільної ситуації – підприємницького середовища з розвиненим ринком, ринковою системою економічних відносин, свободою і незалежністю підприємця, з можливістю прийняття результативних, високопродуктивних та дієвих підприємницьких рішень.

Так світова практика свідчить, що в країнах з розвинутою ринковою економікою малий і середній бізнес суттєво впливає на розвиток економіки, вирішення проблем безробіття за допомогою збільшення зайнятості. Тому проблема державної підтримки підприємництва в цих країнах так актуальна. Наприклад, в США головним центром підтримки розвитку підприємництва є урядова Адміністрація малого бізнесу (Small Business Administration, SBA),

спеціальні комітети Конгресу у справах малого бізнесу та численні спеціальні органи в міністерствах, відомствах і місцевих органах влади, Національний науковий фонд (National Science Foundation, NSF). Основна їх функція полягає у фінансовій підтримці малого і середнього підприємництва, сприянні в отриманні державних замовлень, наданні консалтингових, консультативних послуг для підприємців-початківців [1].

Така практика відзначилася у 80-х роках минулого століття різким зростанням індивідуального інноваційного підприємництва в США. Дрібне інноваційне виробництво було організовано на основі особистої праці вчених, інженерів, винахідників, тобто підприємництва, що базується на виробництві та освоєнні нових наукових ідей. Держава в той час створила сприятливі умови для розвитку дрібного інноваційного виробництва. Зараз спостерігається тенденція до зменшення інноваційних проектів у малому бізнесі та зростанні бізнес-інновацій, що реалізуються середніми і великими підприємствами.

Досвід США свідчить, що основоположним фактором у функціонуванні сучасного малого і середнього підприємництва є організація дієвої інфраструктури підтримки, що включає: фінансову та матеріально-технічну підтримку (безкоштовна або пільгова оренда приміщень, засобів виробництва); інформаційну та консультативну підтримку з питань оподаткування, страхування, планування, маркетингу, ведення звітності, оформлення патентів.

Японія також відома розвиненим сектором приватного підприємництва, яке формує важливу частину економіки з конкурентними перевагами перед корпораціями інших країн. Для малого підприємництва Японії характерна широко розвинена система взаємозв'язків з великими фірмами машинобудівних, авіабудівних, автомобілебудівних галузей та провідна роль у швейній промисловості, виробництві комплектуючих виробів і конструкцій, будівництві, взуттєвій промисловості, сфері послуг та ін. Механізми стимулювання і розвитку малого бізнесу аналогічні американським: надання позик під пільговий відсоток Фінансовою корпорацією малого бізнесу Японії, Національною фінансовою корпорацією Японії, Банком Соко-Чукин,

фінансування розробок нових видів продукції і нової технології по лінії місцевих органів влади; сприяння виробничій та технічній кооперації між підприємствами малого бізнесу; державні кредитні гарантії через систему додаткового суспільного кредитування; податкові пільги; навчання кадрів і полегшення доступу до інформації; безповоротні субсидії на здійснення науково-технічних програм тощо.

Подібні державні гарантії мають місце і в Китаї, що надаються Кредитним гарантійним фондом. Активною підтримкою малого бізнесу займається Китайський центр координації та кооперації бізнесу, Державний фонд розвитку малих і середніх підприємств, який повністю фінансується державою. Цікавий досвід Китаю в області податкових преференцій. Створена велика кількість вільних економічних зон (ВЕЗ), що привернуло іноземні інвестиції та науково-технічні ресурси, були створені фонди розвитку малого і середнього підприємництва, що надають пільгові кредити і гарантії потенційно успішним підприємствам, відкрита державна некомерційна інформаційна служба China SME Online, що дозволило забезпечити всебічне і своєчасне інформаційне обслуговування населення країни і всіх державних органів з питань діяльності малого і середнього бізнесу. Так само була реалізована успішна політика розвитку технопарків, що спільно з наявністю великої кількості ВЕЗ привернуло іноземний венчурний капітал, були створені майданчики для розвитку інноваційних підприємств, розвивалася система професійного навчання і т.д.

Передовий світовий досвід доводить – подальший розвиток молодіжного підприємництва в Україні на інноваційних засадах неможливий без дієвої державної підтримки, фінансових вливань як у сферу освіти, так і у сферу інфраструктури бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Інноваційна спрямованість малого бізнесу в зарубіжних країнах// Економіка. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу https://stud.com.ua/21717/ekonomika/innovatsiyna_spryamovanist_malogo_biznesu_zarubizhnih_krayinah

Олійник Михайло Миколайович
НАУ ім. М.Є.Жуковського «ХАІ»
гуманітарний факультет, 1 курс, гр. 11
Науковий керівник - к.п.н., доцент кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Олійник Ю.О.

ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕПОНИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ

Інновації - найпотужніший важіль економічного зростання. Це ключ до розвитку успішної конкуренції компанії на світових ринках, і процес, завдяки якому буде знайдено рівновагу між соціальними потребами і економічної успішністю компанії.

Країни які займаються інноваційними розробками, стимулюванням розвитку компаній, що реалізують інноваційні проекти, економічно швидше розвиваються. Довгострокове економічне зростання залежить від створення і зміцнення внутрішнього економічного середовища держави для інноваційного бізнесу.

Великі транснаціональні корпорації здійснюють інвестиції в дослідження і розробки не тільки в країнах, де знаходяться їх головні офіси, але й в інші країни для вивчення зовнішніх ринків збуту і придбання нових ресурсів і технологій для створення товарів і послуг. Внаслідок проведення політики, орієнтованої на стимулювання зростання інноваційного бізнесу, розвиток світової економіки безпосередньо залежить від нових товарів і послуг які краще відповідають потребам споживачів, створюють нові робочі місця і займають важливе місце в системі розвитку громадських і відтворювальних відносин.

В Україні впровадження інновацій в різних видах підприємств часто має характер управління окремими виробництвами. Небагато компаній можуть дозволити собі займатися інноваційною діяльністю на рівні всієї компанії, а не тільки одного високоризикованого напрямку, в якому, в свою чергу може бути закладений високий потенціал зростання, як виробничий, так і фінансовий.

В першу чергу висока конкуренція з країнами Заходу. Українським компаніям, створеним в останні двадцять років, важко конкурувати з більш розвиненими, великими іноземними компаніями. В інноваційному бізнесі досягають успіху і посилено конкурують компанії, які можуть собі дозволити нести великі фінансові витрати, покриваючи реалізацію високих ризиків, пов'язаних з інноваційними процесами. Для іноземних компаній розвинених країн, інновації - це рушійна сила бізнесу, що дозволяє не тільки триматися на плаву, а й постійно завойовувати нові ринки збуту, розширювати свої можливості і змінювати стратегію свого розвитку в умовах мінливого світового ринку. Завдяки можливості використовувати ресурси виробництва в різних країнах, у міжнародних компаній є можливість залучати дешеву робочу силу для виконання технічних робіт, запрошувати передових вчених для досліджень і розробок інновацій, пропонуючи їм всі умови для успішної роботи. У більшості міжнародних компаній існують налагоджені ринки збуту їхньої продукції, в той час як українським компаніям важко займати своє місце в різних сегментах світового ринку, не маючи доступу до таких важливих факторів розвитку їх бізнесу, які є у західних конкурентів.

Іншою перешкодою розвитку інноваційного бізнесу в Україні є несприятливе інвестиційне середовище. В останні роки в Україні вживаються заходи для підвищення рівня інвестиційної привабливості для іноземних інвесторів, але незважаючи на це, країна все ще не є інвестиційно привабливою для зарубіжних інвесторів. У той же час можна спостерігати низький рівень довіри інвесторів до українських інститутів бізнесу, а також до захисту прав власності. Висока експансія держави в найважливіші сектора економіки, не дозволяє інвесторам вкладатися в цікаві для них проекти. Також існує ще й непоінформованість зарубіжного ринку про проекти, що запускаються в Україні. Відсутність в країні ефективно працюючих інститутів венчурного фінансування та бізнес-ангелів не дозволяє багатьом інноваційним компаніям на ранніх етапах їх розвитку знайти інвесторів, які забезпечили б їм стартовий капітал для виходу на ринок з новим продуктом.

Таким чином, у інноваційних компаній України смутні перспективи зростання, отже, і складно прогнозований чистий дисконтований дохід в майбутньому, що для інвесторів є одним з пріоритетних показників при виборі інвестиційного проекту.

Разом з тим негативний вплив на розвиток інноваційного бізнесу в Україні надає низький рівень кваліфікації співробітників. висококваліфіковані кадри все частіше йдуть в компанії, з державною участю або іноземні фірми, вважають за краще проходити стажування, а згодом і залишатися працювати закордоном. З цих причин багатьом інноваційним компаніям важко сформувати компетентний штат співробітників, що змушує їх нести високі витрати на навчання персоналу. З цих же причин підвищується ризик впливу людського фактора в негативному ключі на діяльність інноваційної компанії, що в свою чергу, знову веде до додаткових витрат на запобігання його наслідків.

Поряд з цим низький рівень підтримки з боку держави та приватних інвесторів інноваційних компаній не дозволяє їм розвиватися темпами, що відповідають світовим. Оскільки українська економіка пов'язана з високими фінансовими ризиками і недостатньо стабільна для довгострокових інвестицій, то інноваційні компанії, у яких термін окупності з моменту початкових інвестицій, довгий, не є перспективним напрямком для фінансування. Інноваційним компаніям важко конкурувати з ними по ряду важливих для будь-якого інвестора критеріїв, таких як: термін окупності інвестицій, чистий дисконтований дохід, низькі ризики, висока фінансова ефективність і багата ретроспективна інформація, що дозволяє оцінювати компанію не тільки в минулому, але і давати найбільш точний сценарій її розвитку в майбутньому.

Всі перераховані вище перешкоди розвитку інноваційного бізнесу в Україні не залишаються без уваги з боку органів державної влади. Розробляються стратегії які дозволяють поліпшити підприємницький клімат в країні. На державному рівні вживаються заходи для створення комфортного для українського і зарубіжного бізнесу інвестиційного клімату, але в той же час залишається багато завдань, вирішення яких необхідно знайти в найближчим

часом. Слід звернути увагу на розвиток інформації про українські перспективні інноваційні проекти. Проведення виставок, презентацій і конференцій, присвячених українському інноваційному бізнесу, дозволило б залучити до них додаткову підтримку з боку фінансових агентів. Залучення іноземного капіталу в економіку країни дозволить стимулювати її зростання не тільки в інноваційному секторі, але і в цілому що дозволить в майбутньому проводити більш якісну економічну політику.

На підприємствах у ході планування інноваційної діяльності необхідно ставити цілі, досягнення яких забезпечує розробка та реалізація інноваційних стратегій. І лише спроможність стратегічного менеджменту під час планування розвитку організації враховувати сучасні тенденції в економіці уможливить перетворення інноваційних цілей на реальність.

Подальшого детального вивчення потребують питання трансформації інноваційного розвитку в контексті подолання кризи конкурентоспроможності національної економіки, відповідності ринкових перетворень ефективності суспільного виробництва. Оскільки втрата позитивної динаміки економічної системи є не лише наслідком тривалої інституційно-політичної кризи в країні або негативного впливу світової кон'юнктури, але й насамперед відсутності реалістичної стратегії та політики інноваційного розвитку.

Список використаних джерел.

1. Гальчинський, А. Інноваційна стратегія українських реформ. – К.: Знання України, 2012. – 336 с. 2. Иванова, Н. И. Национальные инновационные системы. – М.: Наука, 2012. – 276 с. 3. Інвестиційний клімат в Україні. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.me.gov.ua. 4. Стан інноваційної діяльності та діяльності у сфері трансферу технологій в Україні у 2018 році: аналітична довідка / Т.В. Писаренко, Т.К. Кваша та ін. – К.: УкрІНТЕІ, 2019. – 80 с. 5. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kno.rada.gov.ua/control/uk/publish/article?Art_id=47920

Власенко Ярослав Вячеславович
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
юридичний факультет, 5 курс, група 51 М
Науковий керівник - к.е.н., доцент кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Осьмірко І.В.

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

Сучасний стан світової економіки, являє собою дуже хаотичне явище. Пандемія вірусу COVID-19 та квітнева паливна криза, яка була викликана через демпінг цін на нафту Саудівською Аравією призвело до того, що більшість сучасних економік змінюють свій вектор. Але якщо в умовах пандемії, має місце звичайне переорієнтування виробництва на необхідні товари, умови паливної кризи дещо відрізняються.

Основним і найціннішим джерелом енергії у світі є нафта. Однак, за даними організації British Petroleum, по видобутку нафти за 2018 рік та простим підрахункам, нафти у світі достатньо ще приблизно на 50 років. Це спонукає знаходити інші, альтернативні джерела палива та енергії. Одним із таких джерел є сонячна енергія [1].

Сонячна енергія добувається за рахунок встановлення панелей із фотоелементами та являє собою екологічно чисте та майже невичерпне джерело енергії.

У Німеччині до 70 % витрат на «соляризацію» будинків, відшкодовує держава. Крім того, вона купує у власників «сонячних дахів» електрику за цінами, що значно перевищують ринкові. В Австралії вже понад 19 років проводять щорічні перегони на сонячних електромобілях на трасі між містами Дарвін та Аделаїда (3000 км). У 1990 році компанія «Sanio» побудувала літак на сонячних батареях, який перетнув всю Америку [2].

Однак сонячна енергія має і свої недоліки, такі як особливості потоку сонячної енергії, недостатній КПД сонячних елементів, залежність потужності від доби і та інші.

Ще одним альтернативним джерелом енергії, на які переходять країни ЄС та Азії, є біогаз. Він утворюється із відходів промислового виробництва та за своєю суттю є продуктом вторинної переробки ресурсів, що забезпечує високу доступність та довго-тривалість цього джерела. За даними Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України за станом на початок жовтня 2019 року в Україні встановлено 45 біогазових установок, загальною потужністю 70 МВт. Приріст енергопотужностей за 2018-2019 рр. перевищив 50%, проте Україні ще далеко до лідерів біогазової індустрії. [3]

Зазвичай біогаз застосовують для отримання електроенергії, тепла, або як автомобільне паливо. Абсолютним лідером із застосування біогазу є Китай. Він має більше 40 млн біогазових установок. Автомобільні концерни «Volvo» та «Scania» виробляють автобуси, які використовують біогаз як паливо. Український біогазовий ринок знаходиться в стадії становлення, але має об'єктивні можливості для росту. Рівень переробки побутових відходів в Україні в 2019 році не перевищує 3-4%, що відкриває перспективну нішу для підвищення частки переробки сміття в біогаз. Однак і біогаз має свої недоліки, такі як забруднення фосфатами та вивільнення парникових газів.

Список використаних джерел:

1. Statistical Review of World Energy. URL: <https://www.bp.com/en/global/corporate/energy-economics/statistical-review-of-world-energy/oil.html.html#oil-consumption>
2. Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ. - Сборник научных трудов.— Ливадия-Донецк: ДонНУ, 2017.— 766 с.
3. Инвестиции в альтернативную энергетику URL: <https://getmarket.com.ua/ru/news/investicii-v-alternativnuyu-energetiku-kak-v-ukraine-zarabatyvayut-na-biogaze>

Заскалько Олена Михайлівна
ХНПУ імені Г.С.Сковороди
природничий факультет, 2 курс, 23 група
Науковий керівник: старший викладач
кафедри економічної теорії Гура А.О.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Малий бізнес є вихідним, найчисленнішим, а отже найбільш поширеним сектором економіки, невід'ємним елементом ринкового господарства. Розвиток господарської системи в Україні характеризується частими кризовими явищами, що виникають на фоні вкрай нестабільної соціально-економічної та політичної ситуації. Без розвитку та підтримки державою малих підприємств вирішити дані проблеми є неможливим, адже саме вони є генераторами стабільності в національній економіці та соціальних питаннях [1].

Вивченням основних тенденцій розвитку підприємництва в Україні займалися такі науковці, як О.Ахунзянов, К.Ващенко, В.Воротін, І.Причепа, О.Ратушняк, Л.Таранюк та інші. Дослідженню проблем і перспектив розвитку малого підприємництва в Україні присвятили праці Н.Азьмук, Т.Банасько, І.Брітченко, З.Варналій, Ю. Головня, Т.Заревчацька, Т.Кондратюк, О.Кужель, В.Ляшенко, С.Смерічевський, Л.Таратута, О.Тимченко та інші. У своїх роботах вони аналізували тенденції вирішення існуючих у малому підприємстві проблем. Однак тема залишається актуальною, адже для подолання ряду нових перешкод у розвитку малого підприємництва необхідно окреслювати інакші шляхи їх подолання.

На сьогодні національна економіка є економікою країни, яка фактично воює і перебуває в режимі нераціональних економічних відносин, спричинених тимчасовою втратою території, запровадженням різноманітних економічних санкцій та політичних обмежень, які продовжують негативно впливати на економічний розвиток країни [2].

Мале підприємництво є найбільш динамічним елементом структури національного господарства. Його роль у житті суспільства при ринковій системі господарювання полягає в тому, що воно: а) є одним із провідних секторів економіки; б) формується на засадах дрібнотоварного виробництва; в) визначає темпи економічного розвитку, структуру і якісну характеристику ВВП; г) здійснює структурну перебудову економіки, характеризується швидкою окупністю витрат, свободою ринкового вибору; г) забезпечує насичення ринку споживчими товарами і послугами повсякденного користування, а, отже, і попиту, реалізацію інновацій, додаткові робочі місця; д) має високу мобільність, раціональні форми управління; е) формує новий соціальний прошарок підприємців-власників; є) сприяє послабленню монополізму, розвитку конкуренції [3].

Недостатня державна фінансово-кредитна і майнова підтримка; слабка інноваційна інфраструктура; недосконалість системи перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для підприємницької діяльності; відсутність налагодженої та ефективної координації дій центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань підприємців, міжнародних організацій та проектів міжнародної технічної допомоги, що діють на території України; низький рівень прямих іноземних інвестицій та обмежений обсяг інвестування в експортоорієнтовані підприємства; високі податки; неузгодженість і відсутність дійового механізму реалізації державної політики у сфері розвитку підприємництва – усі ці фактори є причинами гальмування сфери розвитку малого підприємництва в Україні.

Саме останнє — недосконалість державного регулювання й управління при існуючій організації економічної влади можна вважати одною із головних перешкод для розвитку малого бізнесу. Організація економічної влади (розподіл влади, ієрархія влади, рівновага влади) є фактором, від стану якого залежить ефективність соціально-економічної системи. Система сформованої економічної влади може служити джерелом ефективності і порядку в економічній системі або стати причиною неефективності та хаосу. Дуже

важливим є суспільно-необхідний порядок влади, що забезпечує її ефективний розподіл, ієрархію й рівновагу. Порушення такого порядку влади веде до гальмування економічного розвитку [1].

Окрім вищесказаних причин недосконалого розвитку малого підприємництва на горизонті української економіки з'явилася нова перепона, наслідки якої у разі недоцільної стратегії урегулювання можуть нанести непоправної шкоди. У зв'язку з пандемією коронавірусу, близько 600-700 тисяч підприємств, малих підприємств та установ сфери освіти, які дають роботу 3,5-4 млн. осіб, зупинили роботу через карантин. Надзвичайна ситуація, що склалася, може призвести до банкрутства і закриття малого бізнесу, адже від цієї заборони працювати залежить прибуток підприємців, доля вкладених в оборот коштів, кредити на товари, й, врешті решт, заробітна платня найнятим працівникам, оренда приміщення. Власники малого та середнього бізнесу говорять про зменшення доходів на 25-50% порівняно з докарантинним періодом і вже звільнили від 10 до 25% працівників. Усе це відбувається на тлі коливання курсу гривні та тривожних економічних прогнозів - за словами прем'єр-міністра України у 2020 році ВВП України може впасти на 4,8 відсотка [4].

Таким чином, залишається актуальним питання відстрочки у погашенні банківських кредитів, виданих підприємцям, незастосування штрафів і пені за затримку виплат. За даними НБУ, станом на кінець січня 2020 року обсяг кредитування підприємств МСБ становить 6,2 млрд. гривень. 44% кредитних коштів надано строком до 1 року, 52% – строком від 1 до 5 років. На даний момент триває робота уряду над законопроектом по комплексу більш широких заходів підтримки бізнесу.

На думку експертів, основною перешкодою на шляху розвитку малого підприємництва є відсутність ефективного механізму підтримки з боку держави. З метою стимулювання малого бізнесу доцільно реалізовувати такі заходи, як розробка і вдосконалення державних і місцевих програм розвитку малого бізнесу та ініціювання їх фінансової підтримки, створення

відповідальних комітетів та груп з усунення адміністративних бар'єрів, забезпечення інформування населення про переваги заснування власного бізнесу, полегшення податкового навантаження та спрощення системи оподаткування, навчально-просвітницьких тренінгів і конференцій зі сфери підприємництва, реалізація проектів і заходів інвестиційного характеру з підтримки малого бізнесу, забезпечення підприємств кваліфікованими і мотивованими кадрами, інформування підприємців шляхом створення і запуску повноцінної бази з усіма необхідними законодавчими, аналітичними, кредитними даними.

Отже, подолання зазначених проблем неможливе без істотної перебудови всієї системи державної підтримки малого бізнесу. Це, у свою чергу, ставить, як першочергове завдання, вдосконалення економічного порядку та врахування світового досвіду підтримки малого бізнесу, що базується на створенні пільг і преференцій, що стимулюють бізнес. Вони включають зняття оподаткування в початковий період діяльності малих підприємств, доступні ставки по кредитах, чітко оформлені земельні відносини, створення умов для підтримки високої підприємницької культури [1].

Список використаних джерел:

1. Мале підприємництво в Україні: роль, стан і перспективи розвитку в період соціально- економічних потрясінь / С.А. Жуков, О.М. Дюгованець, О.Ю. Балко // Вісник економічної науки України. — 2019. — № 1 (36). 2. Про схвалення Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року: розпорядження від 24 травня 2017 року № 504-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504-2017-%D1%80> (дата звернення 25.03.2020). 3. Іванілов О. С. Економіка підприємства: підручник / Іванілов О. С. – К.: ЦУЛ, 2011. – 728 с. 4. Через карантин зупинили роботу близько 700 тисяч підприємств — ТПП. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/03/20/658327/> (дата звернення 06.04.2020).

Болховецька Валерія Юріївна
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
факультет іноземної філології, 2 курс, 25 група
Науковий керівник - к.п.н., доцент кафедри
економічної теорії Гуцан Т. Г.

РОЗВИТОК МАЛОГО БІЗНЕСУ В СКЛАДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ УКРАЇНИ

Малий бізнес в Україні на шляху свого розвитку, як окреме економічне явище стикається з великою кількістю проблем, а складні умови ринкової економіки сприяють їх виникненню. Малий бізнес являє собою найбільший прошарок дрібних підприємців, які формують соціально-економічний рівень розвитку країни. Країни-члени ЄС налічують понад 20 мільйонів підприємств малого і середнього бізнесу, які займаються виробництвом більшої частини загального обсягу ВВП. За статистикою, лише 30% працюючих громадян у ЄС не обрали місцем своєї роботи підприємства малого бізнесу. Малі та середні підприємства у Європейському союзі становлять 99 % усіх підприємств та забезпечують 65 млн людей робочими місцями. Харчова промисловість, будівництво і торгівля є основними галузями малого підприємництва [3].

Ще у 70-тих роках ХХ ст. розпочалося формування системи регулювання і підтримки малого бізнесу в Європі, то ж з того часу відбулася ліквідація адміністративних обмежень для малого бізнесу, були внесені зміни до алгоритму накладення податку на додану вартість, скориговані умови фінансування. Більш за те, для малого бізнесу в Європі була створена Європейська хартія, що надає вагомі переваги технологічного, фінансового, кадрового та інформаційного забезпечення. На Заході ж малий бізнес розвивається семимильними кроками завдяки постійної підтримки з боку держави [1]. У розвинених країнах малий бізнес являє собою середній клас, який є фундаментом для стабільного економічного розвитку. Наприклад, у Франції державний вплив на розвиток і стимуляцію малого бізнесу сфокусовано на підвищення кваліфікаційного рівня керівників персоналом

малих фірм та гарантоване попередження їх банкрутства. Уряд Іспанії фінансує малі підприємства в разі нестачі власних грошових ресурсів для продовження роботи у колишньому режимі. В розвинених азіатських країнах, таких, як Тайвань, Сінгапур та Індонезія, підприємства малого бізнесу здійснили ривок вперед в економіці шляхом свого стрімкого розвитку і тим самим за останні роки увійшли до списку найбільш розвинених країн світу.

Виходячи з досвіду країн з високим рівнем економічного розвитку, за умов постійної підтримки з боку держави та прийнятного співвідношення розвитку малого, середнього і великого бізнесів, малий бізнес розвивається доволі успішно. В Україні малий бізнес досі не наділений належною кількістю уваги, немає чіткої концепції та обґрунтування програми розвитку саме цієї форми господарювання, а система матеріально-технічного забезпечення і фінансування малого бізнесу також далека від ідеалу. Мале підприємництво в Україні протягом останньої декади забезпечувало близько 10 - 11% ВВП країни, коли як у країнах з високим рівнем розвитку ринкової економіки, таких як США, Японія та Німеччина даний показник становить близько 65 - 80%. У Німеччині ще на початку 90-х років підприємствами малого та середнього бізнесу вироблялося близько 50% ВВП [3]

За нинішньої складної та нестабільної економічної ситуації у зв'язку з карантинном через коронавірусну інфекцію Україні впроваджується ряд заходів для підтримки малого бізнесу з боку держави. Серед них надання «податкових канікул» з оплати на землю, звільнення від нарахування та сплати ЄСВ, відстрочення податкових зобов'язань, відсутність штрафу і пені за період «податкових канікул» [4].

Дуже великий відсоток приватних підприємств переживає нелегкі часи, зокрема це представники туристичного, готельно-ресторанного бізнесів, салонів краси та спортивних клубів, ювелірних магазинів. Водночас, велика кількість підприємств перепрофілювалася на виробництво продукції, що нині має попит. Наприклад, виробники одягу та аксесуарів виробляють та поставляють захисні багаторазові маски, магазини косметики пропонують

великий асортимент нині дефіцитних антисептиків для рук та гумових рукавичок. В освітній же сфері, спочатку відбулося гучне руйнування звичної для всіх системи надання знань, проте згодом завдяки онлайн-ресурсам і платформам, освітній процес продовжив існувати, але вже перейшовши на щабель вище. В період нестабільного економічного стану країни бізнес не має права на зупинку. Підприємці мають використовувати даний час як шанс вийти на новий рівень, оцінити фінансові ризики компанії, вчасно реагувати на зміни в справах бізнес-партнерів, мати під рукою повну правову картину дня для побудови алгоритмів дій у різних стресових ситуаціях.

Саме тому сучасний механізм управління підприємством потребує введення і подальшого використання технології антикризового управління, щоб запобігти виникненню кризових ситуацій та з мінімальними збитками з них виходити. Антикризовий менеджмент спрямований на створення умов для якнайшвидшої реакції на зміни зовнішнього і внутрішнього середовища, задля прийняття керівним персоналом ефективних рішень, розробці й впровадженню інвестиційних проектів формування стратегічної мети прийняття ефективних управлінських рішень, формуванню стратегічних цілей. Складовими частинами антикризового управління вважаються менеджмент банкрутства, ризик-менеджмент, стратегічний менеджмент, реструктуризацію, бенчмаркінг та реінжиніринг [2].

При недостатній ефективності менеджменту, навіть якщо мале підприємство не має перспективи збанкрутитись, рано чи пізно зіткнеться з необхідністю впровадження такого типу керування. Стратегічний менеджмент – це процес управління, що має на меті реалізацію стратегії розвитку підприємства, визначення основної мети, розробку плану розвитку та його втілення. Ризик-менеджмент – це управління ризиками зі спрямованістю на зниження збитків від негативних ситуацій у діяльності підприємства. Реінжиніринг – перехід від керування окремими процесами до управління міжфункціональними бізнес-операціями, метою яких є задоволення потреб як зовнішніх, так і внутрішніх клієнтів. За умов подібного підходу до управління,

мале підприємство має змогу досягти високого рівня якості товарів, послуг, й усіх процесів організації, завдяки клієнтоорієнтованості та постійного оцінювання ефективності всіх процесів [2]. Таким чином можна досягти істотної економії витрат, збільшити прибуток підприємства та його рентабельність.

Отже, антикризове управління є невіддільною складовою частиною управління підприємствами малого бізнесу, тому що припускає систему управлінських заходів щодо діагностики, попередження, нейтралізації та подолання кризових ситуацій та їх причин.

Список використаних джерел:

1. Бердинець М. Д. Фінансовий менеджмент у малому бізнесі, навч. посіб. / М. Д. Бердинець, А. В. Сурженко. – К. : «Центр учбової літератури», 2016. – 352 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://u.to/BmROGA>
2. Борзенко В. І. Антикризове управління: навч. посіб. / В. І. Борзенко – Х. : Видавництво Іванченка І. С., 2016. – 262 с. [Електронний ресурс]–Режим доступу: <https://u.to/nWFOGA>
3. Офіційний сайт державного комітету статистики України статистична інформація. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>
4. Платформа «Ліга:Закон»: [Електронний ресурс]: «Податкові канікули для ФОП під час карантину» https://biz.ligazakon.net/ua/analytics/193914_podatkov-kankuli-dlya-fop-pd-chas-karantinu

Поливяна Анна Павлівна
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
юридичний факультет, спеціальність «Економіка», 4 курс, група 44-е
Науковий керівник – к.е.н., завідувач кафедри економічної теорії,
фінансів і обліку Соляр В.В.

ДЕРЖАВНІ ТА РЕГІОНАЛЬНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Роль малого підприємництва у розвитку економіки будь-якої держави складно переоцінити. Вагома частина доходів державного бюджету формується саме за рахунок існування інституту малого та середнього підприємництва. Оскільки держава зацікавлена у збільшенні доходів бюджету, покращенні якості життя, впровадженні нових технологій та відкритті нових виробництв, то її завданням, з-поміж інших, є надання допомоги і сприяння розвитку малого та середнього бізнесу (МСБ).

У більшості розвинених країн малі підприємства є невід’ємною частиною економіки. Вони виконують такі важливі соціально-економічні функції, як забезпечення зайнятості, формування конкурентного середовища, підтримка інноваційної активності, пом’якшення соціальної нерівності. У ринковій економіці сектор малого та середнього бізнесу бере участь у створенні значної частки ВВП (близько 50%) і забезпечує робочими місцями більшу частину населення (до 80% економічно активного населення). Головними факторами збільшення кількості малих та середніх підприємств в країнах, що розвиваються, є активна державна підтримка, формування дієвої інфраструктури і скорочення адміністративних бар’єрів, що заважають розвитку МСБ. Щоб надати імпульсу в напрямі стійкого зростання, підприємництво повинно бути раціонально регульованим державою, особливо в частині створення сприятливих умов для його розвитку. Тим більше, що малий бізнес дозволяє підвищити рівень соціальної відповідальності підприємств, економічної ініціативи і свідомості громадян, оскільки він максимально орієнтований на потреби суспільства і локальні ринки.

Конкуренція, яка є основною умовою розвитку малого бізнесу в ринковій економіці, дозволяє стримувати зростання цін на товари та послуги, стимулює підприємців, у тому числі великого бізнесу, підвищувати якість продукції та впроваджувати інновації.

Таким чином, ефективне регулювання і сприяння розвитку малого бізнесу, є одним із ключових державних пріоритетів на сучасному етапі розвитку економіки. Оскільки малі підприємства успішно функціонують на невеликих ринкових сегментах, вони надають господарству гнучкість, мобільність, здатність до швидких структурних та технічних зрушень. Суспільна поведінка представників малого підприємництва базується на прямій залежності від регіональних та національних інтересів, саме тому змушує їх у повсякденному житті до налагодження зв'язків зі своїми постійними та потенційними клієнтами різних соціальних груп.

Разом з тим малий бізнес має ряд недоліків: порівняно низька дохідність, висока інтенсивність праці, складнощі в запровадженні нових технологій, обмеженість власних ресурсів і підвищений ризик у конкурентній боротьбі, що призводить до постійних оновлень в секторі малого підприємництва внаслідок масових банкрутств. Так із частини знову організованих малих підприємств через рік залишається близько 50%, через 3 роки – 7-8%, через 5 років залишається не більше 3%. Разом з тим, загальна кількість малих підприємств, як правило, зростає або залишається незмінною, на місці ліквідованих підприємств постійно з'являються нові.

Напрями стратегічного розвитку підприємництва в Україні зафіксовано в Концепції Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва, строк реалізації якої встановлено до 2024 року. Відносини, пов'язані з розвитком малого підприємництва в Україні, базуються також на Конституції України і регулюються Господарським кодексом України, Цивільним кодексом України, Податковим кодексом України, Законом України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в

Україні», інших законодавчих актах та міжнародних договорах України, згода на обов'язковість дотримання яких надана Верховною Радою України.

Основний акцент у показниках зростання зроблено на таких пріоритетних напрямках:

- зменшити обсяги тіньового обороту у сфері малого і середнього підприємництва;

- створити умови для збільшення на 10 відсотків чисельності осіб, зайнятих у малому і середньому підприємстві;

- довести до 65 відсотків питому вагу малих і середніх підприємств в обсягах реалізованої продукції (робіт, послуг);

- активізувати формування інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва у регіонах;

- підвищити рівень зайнятості шляхом активного залучення молоді, сільського населення, жінок, пенсіонерів та людей з обмеженими можливостями до малого і середнього підприємництва [1].

Для цього система державної підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва, на нашу думку, повинна передбачати узгоджену взаємодію усіх елементів – суб'єктів, механізми, інструменти, технології та результат.

Аналізуючи державні, регіональні програмні документи, наукові здобутки з цього питання, пріоритетним завданням державного регулювання МСБ в сучасних умовах, є створення умов для ефективного розвитку малого та середнього підприємництва як на державному, так і регіональному рівнях.

Завдання державного рівня:	Регіональні завдання:
-стратегічне планування підтримки МСП;	-рівні умови для учасників між регіонами;
-підвищення ефективності державних програм підтримки МСП;	-ліквідація адміністративних бар'єрів на шляху розвитку малого підприємництва;
-подолання адміністративних бар'єрів, попередження корупції і тонізації доходів;	-взаємодія малих підприємств з крупними промисловими структурами;

-вдосконалення нормативно-правової бази МСП;	-залучення суб'єктів МБ до виконання замовлень на конкурсній основі;
- удосконалення системи фінансової підтримки (мікрокредитування, інвестиційні конкурси);	- підтримка МСБ в регіонах за участі фондів розвитку конкуренції;
-податкові стимули;	-виробничо-технологічна підтримка;
-створення системи інформаційного забезпечення малого підприємництва; надійність статистичної інформації;	-безпека бізнесу та особистості;
-кадрова підготовка для сектору МСП.	-підготовка кадрів через бізнес-інкубатори.

Проблематика державної підтримки МСП дуже широка, держава підтримує мале та середнє підприємництво у різний спосіб, тому в подібних схемах можуть відображатися різні аспекти цього питання [2, 3]. Будь-яка модель лише деякою мірою відображає реальність і закладені в ній результати, а прогнози мають вірогідний характер. На нашу думку, найбільш значимими серед напрямів державної підтримки суб'єктів МСП є фінансова підтримка: субвенції та субсидії бюджетам всіх рівнів; бюджетні кредити, позики; державні та муніципальні гарантії; особливий режим оподаткування. Стратегічний напрям розвитку МСБ залежить від інструментів як прямого сприяння, так і розвитку опосередкованих каналів стимулювання підприємництва.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014–2024 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 серп. 2013 р. № 641-р // Офіційний вісник України. – 2013. – № 69. – С. 25–43. 2. Бутко М.П. Роль малого підприємництва у прискоренні процесів інноваційного розвитку в Україні / М.П. Бутко, ОВ. Попело // Економіст. - 2016. - № 5. - С. 49-53. 3. Кириченко О.А. Стратегія розвитку малого та середнього бізнесу в Україні/ О.А.Кириченко, К.Г.Ваганов// Актуальні проблеми економіки. - 2018. - №1. - С. 103-118.

Прокопчук Катерина Сергіївна
ХНПУ імені Г.С.Сковороди
Факультет іноземної філології, 2 курс, 25 група
Науковий керівник - к.п.н., доцент кафедри
економічної теорії Гуцан Т. Г.

МАЛИЙ БІЗНЕС: ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИВАННЯ В УКРАЇНІ

Малий бізнес – це самостійна господарська діяльність малих підприємств будь-якої форми власності, яка здійснюється з метою отримання прибутку. Функції такого бізнесу полягають в мобілізації фінансових і матеріальних ресурсів, забезпеченні податкових надходжень, формуванні конкурентного середовища, підвищенні рівня використання місцевих ресурсів, насиченні ринку товарами й послугами, розвитку інновацій.

Малий бізнес не є основним джерелом прибутку для країни, але він створює багато робочих місць та вирішує проблеми зайнятості, формує конкурентне середовище та надає ринковій економіці необхідну гнучкість.

Існують певні особливості розвитку малого підприємництва в Україні. Його формування відбувалося в кризових економічних умовах при руйнуванні народногосподарського комплексу, інфляції, загальному падінні виробництва та низькому матеріальному становищі переважної більшості населення. Тому, можемо зазначити, що і сьогодні малий бізнес в Україні знаходиться в негативному стані через несприятливі умови для його розвитку. На гальмування розвитку малого підприємництва в національній економіці впливає коло об'єктивних та суб'єктивних факторів. Перші підлягають регулюванню на державному рівні, суб'єктивні ж – на рівні самого підприємства шляхом застосування ефективних управлінських рішень. Серед основних факторів виділяють: недосконалість чинного законодавства з питань розвитку малого підприємництва, практична відсутність з боку держави фінансово-кредитної підтримки – нестабільність політичної ситуації; недосконалість податкової системи, що збільшує кількість підприємств, які працюють в тіньовому секторі; відсутність реального ефективного механізму державної підтримки розвитку

малого бізнесу; загальна кризова ситуація української економіки; відсутність якісної системи інформаційної та правової підтримки суб'єктів господарювання; недовіра іноземних партнерів до вітчизняних суб'єктів підприємництва.

Враховуючи наведені вище фактори, вважаємо, що малий бізнес України потребує підтримки з боку держави, стабільної законодавчої бази та створення привабливого інвестиційного клімату, адже більшість інвесторів у зв'язку з підвищеними ризиками обирають менш ризикові умови інвестування. Іноземні інвестори не вкладають гроші в український бізнес через відсутність достовірної інформації щодо макроекономічної і політичної ситуації в Україні, «потужний сектор» тіньової економіки, відсутність зрозумілих правил гри на ринку, через відсутність незалежної системи для моніторингу зміни вартості інвестицій тощо [1]. Навіть для вітчизняного інвестора такі фактори є ризиковими.

Однак, можна виділити деякі переваги для закордонних інвесторів в Україні. Серед ресурсів, які можуть використовувати інвестори, можна назвати такі:

- наявність різноманітних виробництв та відповідної інфраструктури ;
- багата сировинна база. У надрах України виявлено майже 20 тис. родовищ, з яких 8290 за 98 видами сировини мають промислове значення;
- доступ до транспортної інфраструктури, що є важливим з огляду на вигідне географічне розташування країни;
- наявність унікальних чорноземів. На території України, частка якої становить 0,5% від площі земної кулі, знаходиться близько 20% світового запасу чорноземів. Це свідчить про потужний потенціал виробництва сільськогосподарської продукції в країні [3].

В складаних політико-економічних умовах, до яких додалися ще й «умови коронавірусу», основним інвестором у малий бізнес залишається держава. Сьогодні в умовах пандемії страждають певні сфери бізнесу на діяльність яких накладаються безпосередні обмеження у зв'язку з введенням карантинних заходів [2]:

- розважально-культурні заклади (театри, кінотеатри, виставки, різноманітні розважальні заходи, фітнес-клуби тощо) – від повної зупинки до спаду виручки на 50-80%;

- готельно-ресторанний бізнес – ситуація майже аналогічна, оскільки вводиться обмеження на скупчення людей. Згідно з рішенням уряду допускається лише приготування їжі і доставка замовнику. За даними дослідження компанії Poster, продажі закладів громадського харчування в Україні з 12 до 15 березня 2020 року скоротилися в середньому на 26% порівняно з аналогічним періодом минулого тижня. Але цей показник «просідає» з кожним днем;

- туристичні послуги – абсолютне падіння у період карантину у зв'язку із закриттям кордонів та міжобласного сполучення в межах України;

- сфера надання косметологічних послуг – вже відчули спад відвідувачів більш ніж на 50%;

- у зоні ризику: пасажирські перевезення, страхування, будівництво, оздоровчий та спортивний сектори, недержавні освітні заклади тощо.

Тому, вважаємо за необхідне, державі потрібно підготувати й реалізувати в короткостроковому періоді особливі кредитні програми підтримки малого бізнесу. Сьогодні Україна вже має одну. За ініціативою Президента України Володимира Зеленського, уряд підготував потужний інструмент – державну програму з підтримки мікро- та малого підприємництва «Доступні кредити 5-7-9%». Вона дає можливість підприємцям отримати до 1,5 млн. грн. кредиту під 5, 7 або 9% для створення або розширення власного бізнесу. Суть програми дуже проста – стимулювати появу нових підприємців та заохотити українців відкривати і розвивати власний бізнес в Україні.

Зі стартом державної програми "Доступні кредити 5-7-9%", станом на 2 березня завдяки програмі було видано 97 кредитів на загальну суму 66,11 мільйонів гривень. Десятки підприємців здобули змогу розвинути вже наявний у них бізнес. Ця програма виявилася дуже потрібною для підтримки та процвітання малого бізнесу в Україні [4].

Також, не менш важливим є вирішення питань, пов'язаних з:

1) ринком землі. Це допоможе залучити власників, які здатні привести інвестиції і створити нові робочі місця;

2) коригуванням бюджету – після виходу з карантину надходження грошей в казну значно зменшаться, а от витрати збільшаться. Аналітичні центри у відкритому листі рекомендують уряду сформувати фонд швидкого реагування;

3) реалізацією ринкових реформ у нових реаліях сьогодення.

На сьогоднішній момент в Україні продовжується робота щодо пошуку виходу з кризи після пандемії корона вірусу та створення необхідних інвестиційних умов для розвитку малого бізнесу з урахуванням мінімізації ризиків, що пов'язані з політичними та іншими факторами, з метою залучення більшої кількості коштів від вітчизняних та іноземних інвесторів.

Список використаних джерел:

1. Круш П. В. Національна економіка: підручник / П. В. Круш, С. О. Тульчинська, М. В. Шашина та ін.; за ред. П. В. Круша. – 2-ге вид. – К.: Каравела, 2008. – 428 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0009442> 2. Хроніки кризи бізнесу: кого в Україні більше всего накроєть штурмом коронавірусу [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2020/03/19/658296/> 3. Зеленько О. О. Інвестиційний клімат в економіці України: сучасний стан і напрями покращення [Електронний ресурс] / О. О. Зеленько, Т. Г. Гуцан, А. О. Гура // Бізнес Інформ. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.business-inform.net/main/> 4. Перший місяць успіхів за програмою "Доступні кредити 5-7-9%" [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kmu.gov.ua/news/pershij-misyac-uspihiv-za-programoyu-dostupni-krediti-5-7-9>.

Гладченко Валерія Олександрівна
ХНПУ імені Г. С. Сковороди
факультет початкового навчання, 2 курс, 21 група
Науковий керівник – старший викладач
кафедри економічної теорії Ночвіна І. О.

КОНКУРЕНЦІЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ РИНКОВОГО МЕХАНІЗМУ

Важливим механізмом ринкової економіки є конкуренція. Сам ринок, механізм його дії не може нормально існувати без розвинутих форм конкуренції. Ринок регулює розподіл ресурсів на виробництво лише на основі попиту товарів. У цьому сенсі ринкова економіка певною мірою є самокерованою системою, яка здатна ефективно функціонувати без прямого втручання держави. У певних умовах конкуренція призводить до розподілу ресурсів і забезпечує співвідношення між обсягом і структурою виробництва товарів.

Конкуренція сприяє розширенню виробництва, його автоматизації, оптимізації, розвитку науки та техніки, впровадженню інноваційних технологій і підходів щодо створення економічних благ. Вона стимулює виробників до створення саме тих товарів та послуг, які необхідні споживачам. Конкуренція також є елементом механізму стихійного регулювання пропорцій суспільного виробництва.

Конкуренція є дієвим двигуном ринкової економіки, вона не встановлює нові закони, а є «виконавцем» законів, які внутрішньо притаманні товарному виробництву (насамперед закону максимізації прибутку). Наявність гострої конкурентної боротьби між виробниками свідчить про наявність протилежних економічних інтересів між виробниками, які, протистоять один одному [2].

Конкуренція виконує функції зовнішньої примусової сили, яка спонукає приватних товаровиробників до підвищення продуктивності праці на своїх підприємствах, розширення масштабів виробництва, збільшення нагромаджень тощо. В результаті дії конкуренції спостерігається витіснення дрібного

виробництва великим, диференціація дрібних товаровиробників, банкрутство одних і збагачення інших.

Необхідно зазначити, що, саме конкуренція безпосередньо може впливати на показники ефективності виробництва, тим самим підвищуючи його технічний рівень, забезпечувати поліпшення якості та розширення номенклатури продукції [1].

В результаті конкурентної боротьби підвищується продуктивність праці, знижуються витрати виробництва, з'являється можливість зменшення ціни на продукцію. Отже, підвищуючи ефективність виробництва, конкуренція виступає потенційним фактором зниження цін. Крім того, конкуренція вимагає від виробників покращення якості товарів та послуг і постійного збільшення їх різноманіття. Тому, виробники вимушені постійно приділяти увагу діям конкурентів в боротьбі за покупців на ринку збуту товарів та послуг з метою отримання найбільшого прибутку. В умовах розвиненої економіки така боротьба може вестися тільки розширенням і покращенням асортименту товарів та послуг, пропонованих за нижчими цінами.

Таким чином, в умовах ринкової економіки конкуренція постійно спонукає виробників до зниження своїх витрат на виробництво товарів та підвищення та підвищення якості за максимально низькою ціною.

Список використаних джерел:

1. Голда Н. М. Конкуренція як об'єктивна ринкова необхідність / Н.Голда, І.Піняк // Міжнародна науково-практична конференція „Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах“ та Міжнародний студентський науковий форум „Креативна економіка очима молоді“, 29-31 березня 2018 року. – Т. : ФОП Паляниця В.А., 2018. – Том 1. – с. 123–125.
2. Сафонова В. Є., Бобров В. Я. Основи ринкової економіки і підприємництва: підруч. для студ. вищ. навч. закл. – Ч. 2 / В. Є. Сафонова, В. Я. Бобров. – К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2017. – 530 с. – Бібліогр. : с. 521–526.

**Андреасян Едуард Самвелович,
Новіков Антон Олегович,
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
юридичний факультет, спеціальність «Економіка», 5 курс, група 5М
Науковий керівник – к.е.н., завідувач кафедри економічної теорії,
фінансів і обліку Соляр В.В.**

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОТОКІВ – ОСНОВА ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ОЦІНКИ ВИТРАТ І РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасний етап розвитку техніки, технології та економіки підтверджує, що виробництво є однією з основних видів діяльності з розповсюдження автоматизації, заснованої на процесах адміністрування й управління. Виконання економіко-статистичних досліджень потребує певної інформації, яка надає основні відомості про колектив, підприємство, а також первинні дані для комп'ютерної обробки у вигляді техніко-економічних показників.

Тоді процес виробництва можна розглядати як перетворювач вхідної інформації у вихідну. Вхідні показники – це витрати всіх видів ресурсів, умови їх виробничого споживання, природні умови тощо. Вихідні – результати виробництва: обсяги продукції, її номенклатура, якість, трудомісткість, собівартість тощо.

Річний обсяг вхідних і вихідних даних середнього промислового підприємства приблизно дорівнює 100 тис. документів і 1000 тис. показників. Тільки статистична та бухгалтерська звітність такого підприємства досягає 80 тис. показників. Найбільшу питому вагу становить транспортна та розрахунково-платіжна документація.

Між вихідними показниками з одного боку та вхідними існує причинно-наслідковий зв'язок, який відбиває вплив вхідних показників і умов виробничого споживання на виході. Первинна інформація є одним із важливих джерел управління виробництвом, контролю за здійсненням господарської діяльності виробничими колективами. Тому удосконалення системи

формування інформаційних потоків є актуальною проблемою сьогодення, головною умовою взаємної відповідності інституціональної структури економіки і адміністративної структури господарювання.

Від організації системи постановки первинного обліку залежить якість дії всієї системи обліково-контролюючої, соціально-економічної та адміністративної інформації. Великий вклад в розробку інформаційних систем внесли вчені: Епштейн В.Л., Ланкастер Ф.У., Корольов М.А., Черняк Ю.І., Піляревський Р.С. та багато інших.

Проектуванню інформаційних систем повинно передувати створення моделі об'єкта управління. Ієрархія системи управління полягає в тому, що заміна внутрішніх параметрів будь-якого рівня вищим рівнем управління відбивається у вигляді функцій, здатних концентровано відображати ступінь організованості нижчого рівня. Для цього вищому рівневі управління необхідно знати точні значення всіх характеристик нижче розташованого та останніх рівнів. Управляти колективом – це змінювати за певними законами та закономірностями систему показників усіх сфер діяльності, визначати і змінювати стан економічної системи.

Система показників виробничих колективів повинна забезпечувати відповідну повноту опису та володіти остатнім рівнем розрахункової спроможності. При такому підході предметом дослідження є система групування інформації (показників) про діяльність окремого колективу. Формалізуємо в системі структури рівні управління, його ритми та кількість рішень, що сприймаються, з метою одержання загальної оцінки про рівень організованості системи. Визначимо вісім рівнів управління інституціональною структурою економіки.

Використовуючи закон затухаючих коливань, можна записати залежність періоду прийняття рішень від рівнів управління:

$$S = A e^{kt} \sin(\omega) t \quad (1)$$

де S – період прийняття рішень на відповідному рівні,

A – період прийняття рішень на першому рівні,

k – коефіцієнт дроблення ритму управління.

На базі даних досліджуваного об'єкту обчислимо логарифмічний декремент затухання $\eta = 1,609$ ¹. Тоді, знаючи кількість інформації, яка обробляється на вищому рівні, можна обчислити загальну кількість інформації, яка обробляється управлінням за формулою:

$$S = A e^{-1,609} \sin(\omega) t$$

Розподіл інформації за рівнями управління можна показати затухаючою кривою. Лінії, які перпендикулярно перетинають вісь X у точках Z ($Z = n \frac{\pi}{\omega}$, $n=1,2,3,\dots$), поділяють затухаючу криву на ділянки, що відповідають рівням управління. Це свідчить про характер и закон дроблення економічної інформації за вісьмома рівнями управління, які визначаються ритмом прийняття рішень, котрий у свою чергу тісно зв'язаний з періодом технологічних операцій, що перебувають під контролем на відповідному рівні. Ритм збору інформації повинен відповідати ритму проходження технологічного процесу. Тільки за таких умов система управління буде надійною та ефективною. Облікова інформація є дзеркальним відтворенням планової інформації (аналогічно формулі 1). На вищому рівні управління питома вага рішень, що приймаються, зменшується при одночасному збільшенні їх кількості.

Пропонований метод розробки інформаційної структури підрозділу виходить із схеми технологічних процесів, оскільки вони є джерелом інформації по каналах зворотних зв'язків і споживачами прямих управлінських дій. Таким чином, основою побудови інформаційної структури управління є дієвий процес виготовлення продукції в поєднанні із зв'язками в середині рівнів, що і визначає алгоритм інформаційної моделі інституціональної структури економіки.

В основу відособленості виробничих колективів покладено організаційно-технічну схему виробництва продукції, соціально-економічні і технічні умови об'єднання робітників у самостійні колективи для виконання робіт за стадіями

---

¹ Розраховано за фактичними даними ХЕТЗ, м.Харків

виробничого циклу та технологічними маршрутами виготовлення продукції. Важливий крок у перебудові управління економікою – це вибір і обґрунтування показників, за якими повинна оцінюватися робота економічно самостійних колективів, і визначення на цій основі їх конкретного внеску в кінцевий результат роботи цеху, підприємства, фірми. У практиці виробничо-економічної діяльності колективів така комплексна реалізація наукових напрямів не виявлена.

Важливим резервом реалізації вимог основного економічного закону є зниження собівартості продукції як відбиття задоволеності потреб суспільства з мінімальними витратами. Кожна галузь народного господарства має певну об'єктивну структуру витрат на виробництво. Але методи порівняння витрат з результатами для всіх є однією з основних проблем економічної науки і практики господарювання через неможливість подати заводський прибуток чи прибуток фірми за планом і фактично у вигляді суми «внесків» відособлених підрозділів (колективів). Їх результати оцінюються опосередковано, суб'єктивно.

Особливості підприємств промисловості визначають структуру витрат на виробництво. На формування основних показників діяльності первинного колективу впливають також умови, коли кожен колектив працює на кінцевий результат.

Встановлено, що певні труднощі полягають у формуванні прейскуранта цін на продукцію (робіт, послуг).

На прикладі виробництва (приладобудування) встановлено, що оптові ціни можуть бути використані як внутрішні розрахункові ціни на продукцію. Введемо позначення: S_k – оптова ціна продукції, a_{ij} – норми використання ресурсів, X_i , V_i – планові валові і товарні обсяги виробництва продукції конкретного колективу; G_{ak} – заробітна платня, пов'язана з виробництвом продукції K та обов'язковими розрахунками до відповідних фондів (α); S_k – собівартість продукції K . Тоді плановий баланс ресурсів можна записати у такий спосіб:

$$X_i - \sum a_{ij} X_j = B_i \quad (2)$$

а собівартість певного виду продукції (робіт, послуг) конкретного трудового колективу буде відповідати:

$$S_i = \sum_j a_{ij} s_j + (\Gamma_{1j} + \Gamma_{2j} + \Gamma_{3j} + \Gamma_{4j} + \dots \Gamma_{nj}) X_i \quad (3)$$

Прибуток за традиційним розрахунком буде дорівнювати:

$$\Pi = \sum_{i=1}^n (C_i - S_i) B_i \quad (4)$$

n – кількість обов'язкових відрахувань з прибутку.

Після певних математичних перетворень цей показник з загальному вигляді можна подати:

$$\begin{aligned} \Pi &= \left\{ \sum_{i=1}^n \left[C_i - \sum a_{ij} C_j - \frac{\sum_a \Gamma a_i}{X_i} \right] X_i \right\} \\ \Pi_i &= \left(C_i - \sum a_{ij} C_j - \frac{\sum_a \Gamma a_i}{X_i} \right) X_i \end{aligned} \quad (5)$$

Відображення прибутку у вигляді співвідношення (4,5) є новим, нетрадиційним. Далі буде аргументована доцільність подання прибутку госпрозрахунку колективу щодо організації внутрішнього розрахунку у первинних колективах.

За математичними формулами (4,5) робимо висновок, що прибутковість кожного виду продукції можна розрахувати у такий спосіб. Реалізація одиниці товарної продукції дорівнює оптовій ціні виробу:

$$P_j = C_j$$

Витрати на випуск продукції дорівнюють:

$\sum_j a_{ij} C_j$ – Сума витрат на використанні матеріальні ресурси за оптовими цінами;

$\frac{\sum_{a=1} \Gamma a_i}{X_i}$ - Сума витрат на заробітну платню, послуги інших організацій, обов'язкові відрахування до спеціальних фондів;

$\frac{\sum_{a=n+1}^{\Gamma} a_i}{X_i}$ – Сума витрат на ремонт, за транспортні послуги, оцінені по

собівартості.

Таким чином встановлено, що розрахунковий прибуток окремого колективу від виробництва одиниці кожного виду продукції має виручку, що дорівнює оптовій ціні. Колектив певного технологічного циклу розраховується з іншими колективами за матеріали, сировину, напівфабрикати, енергоресурси за оптовими цінами; сплачує за транспортні послуги та за ремонтні роботи відповідно до угод, а також компенсує витрати по заробітній платні та обов'язкових виплатах з прибутку.

У процесі дослідження було доведено, що можна розраховувати середні ціни майже на всі види продукції. Аналогічно, враховуючи певні споживчі властивості продукції (послуги), в процесі оперативного аналізу можна визначити обсяги прибутку від кожного виду продукції і для кожного підрозділу (колективу) в цілому.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_009. 2. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства: навч. посіб. / [Т. Д. Костенко, Є. О. Підгора, В. С. Рижиков, В. А. Панков та ін.]. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 400 с.

Копилова Дар'я Андріївна
ХНПУ імені Г. С. Сковороди
факультет іноземної філології, 2 курс, гр. 26 НА
Науковий керівник – старший викладач
кафедри економічної теорії Ночвіна І. О.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛІНГУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

У сучасних умовах господарювання перед суб'єктами економічної діяльності постає важливе завдання не тільки в ефективному управлінні виробничим процесом і маркетинговою політикою, але й в організації раціональної системи контролінгу. Саме формування специфічної для даного підприємства системи контролінгу, яка б враховувала особливості його діяльності та організаційної структури, може забезпечити в майбутньому ефективне подолання наслідків внутрішніх і зовнішніх факторів впливу. Оскільки, основною проблемою розвитку вітчизняних підприємств є недостатність інформації для прийняття фінансових рішень, що, як наслідок, зумовлює несвоєчасне їх прийняття, або прийняття неточних чи невиправданих рішень. Розв'язання цієї проблеми полягає в організації інформаційного забезпечення шляхом впровадження системи контролінгу.

Контролінг (з англ. «controlling» – контролювання або перевірка) – спеціальна система методів та інструментів, яка спрямована на функціональну підтримку менеджменту підприємства й охоплює інформаційне забезпечення управління, його планування, організацію взаємодії, мотивацію і контроль. Це система, орієнтована на майбутній розвиток підприємства; своєрідний механізм саморегулювання на підприємстві, що забезпечує зворотний зв'язок у контурі управління [2].

Можна стверджувати, що контролінг є важливим засобом ефективності роботи підприємства, тому що вчасно забезпечує точною інформацією, необхідною для прийняття фінансових рішень шляхом інтеграції процесів менеджменту, аналізує ступінь досягнення цілей та дозволяє вчасно провести

коригуючі дії, підвищує конкурентоспроможність підприємства. Тобто система фінансового контролінгу на підприємстві є інформаційною базою системи управління, яка дозволяє визначити відхилення та їх причини, а також виробити коригувальні дії.

Завдяки контролінгу в роботі підприємства власник може своєчасно зреагувати на появу нових шансів і можливостей збільшення фінансового потенціалу та передбачати всі несприятливі економічні ситуації та виключити їх. Фінансовий контролінг націлений на спостереження реалізації фінансових завдань, встановлених системою планових показників, максимізацію прибутку та вартості капіталу власників при мінімізації, ризику, користування при необхідності деяких показників фінансового розвитку у зв'язку зі зміною зовнішнього фінансового середовища і внутрішніх умов здійснення господарських операцій підприємств. Він має свої особливості: можливість зменшення орендної плати та придбання нерухомого майна за нижчою ціною, зниження рівня оплати праці, спрощену систему управління, швидке прийняття рішення, перерозподіл інвестицій з довгострокових проектів зі строком окупності 5–15 років у малий бізнес із більш швидкими темпами окупності. які дають можливість появи на ринку праці більшої кількості кваліфікованих кадрів, пожвавлення залучення інновацій (наприклад, здорожчання енергії може призвести до залучення енергоощадних систем [1].

Якщо ми говоримо про фінансовий контролінг, то необхідно сказати, що він є тією системою управління, яка забезпечує надійність функціонування суб'єкта господарювання, щоб він міг планувати діяльність, контролювати досягнення та ставити короткострокові та довгострокові цілі менеджменту.

Фінансовий контролінг має свої основні функції, завдяки яким виявляється його сутність та значення: планування та бюджетування (розроблення та постійне вдосконалення внутрішньої методики прогнозування та бюджетування, забезпечення процесу бюджетування); координація (регулювання діяльності окремих підрозділів та процесу планування); управління (розробка основних показників, заходів для усунення відхилень, що

виникли або можуть бути у майбутньому); контроль (оцінка результатів діяльності підприємства, інтерпретація причин відхилень та розробки пропозицій для їх усунення).

Слід зазначити, що на практиці не все так легко і запровадження контролінгу на підприємствах супроводжуватися великою кількістю проблем. До загальновідомих та основних проблем, що можуть перешкоджати успішній організації контролінгу на фірмах відносяться такі як: некомпетентність менеджерів, незабезпечений оперативний рух інформаційних потоків від низових ланок до служби контролінгу, організаційні проблеми, зумовлені відсутністю досвіду формування бажаних результатів від провадження фінансового контролінгу, складність залучення кваліфікованих робітників до цього процесу; досить тривале і дороге впровадження фінансового контролінгу [3].

Задля розв'язання цих проблем керівники могли б використовувати такі засоби: впровадити стратегічний фінансовий контролінг, який при грамотному плануванні дасть можливість прогнозувати перебіг подій; упровадити інформаційні технології для кращого розуміння ситуацій; створити служби фінансового контролінгу; забезпечити вірогідність реальних даних.

Після такого аналізу і розуміння проблем, які можуть виникнути при впровадженні й функціонуванні фінансового контролінгу на підприємстві, а також деяких напрямів його вдосконалення, можна зробити висновок, що на жаль розробити, надати, впровадити єдині рекомендації щодо створення системи фінансового контролінгу для всіх видів фірм, підприємств – неможливо, тому що будь-яка яка система контролінгу, яка запроваджується, буде чимось відрізнятися від інших, оскільки вона створюється під певні критерії, умови та середовище. Також керівництву належало б взяти до уваги типові помилки, які трапляються на підприємствах, щоб якнайшвидше впровадити контролінг, покращити його і досягти цілей, які вони поставили. Якщо враховувати усю нюанси, то саме такий особливий підхід допоможе

вийти підприємству на вищий рівень управління та отримати високий прибуток).

Ми вважаємо, що головним завданням контролінгу є підтримання ефективного функціонування підприємства, реалізація та аналіз виконання рішень управління.

Список використаних джерел:

1. Аксентєва О. Б. Контролінг як фактор підвищення ефективності управління підприємством / О. Б. Аксентєва, Ю. А. Журавльова. URL: http://www.risnauka.com/12_KPSN_2009./Economics/44704.doc.htm. (дата звернення: 13.04.2020). 2. Брітченко І.Г., Князевич А.О. Контролінг : навч. посіб. / І. Г. Брітченко, А. О. Князевич. – Рівне : Волинські обереги, 2015. – 280 с. URL: http://zounb.zp.ua/sites/default/files/news/2015/05/Navchalny_posibnik_-_Kontroling-Ch_V.pdf (дата звернення: 13.04.2020). 3. Даценко Г. В. Особливості організації фінансового контролю у забезпеченні ефективного функціонування суб'єктів господарювання / Г. В. Даценко // Економіка і суспільство. – 2019. № 20. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/20_ukr/27.pdf (дата звернення: 13.04.2020).

Заболотна Ольга Олександрівна
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
юридичний факультет, спеціальність «Економіка», 1 курс, 5-М група
Науковий керівник - к.е.н., завідувач кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Соляр В.В.

УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПРОДУКТОМ БАНКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА

Кредитна діяльність є основною та історично базовою діяльністю для будь-якого банку, що забезпечує йому дохід та можливість розвитку. Кредитна діяльність потребує ефективного управління. Управління кредитною діяльністю на рівні банку доцільно охарактеризувати не лише як організацію кредитного процесу з чітким функціональним розмежуванням обов'язків кредитного персоналу, а як скоординовану сукупність дій у сфері розробки та реалізації кредитної політики, організації кредитного процесу на основі безпосереднього впливу на кредитний портфель для досягнення мети банку відповідно до його кредитної стратегії та тактики [5, с. 292].

Існують численні публікації стосовно здійснення управління кредитною діяльністю. В такому ракурсі останнім часом дослідження вели, наприклад, Довгань Ж.В., Лисенок О.В., Семенча І.Є., Сідорова В.М., Штагер А.О., Круш П.В. та Бугрім С.І., Аванесова Н.Е. та Вознікова Ю.М., Островська Н.Л., Любар О.О. Незважаючи на таку кількість публікацій, дослідження методів вдосконалення управління кредитними продуктами в умовах конкуренції є надзвичайно актуальним.

Конкурентоспроможність продукції на сучасному етапі ринкової економіки є основою для благополуччя виробника, незалежно від його сфери діяльності. Банківська сфера не є винятком в цьому питанні. Ринок банківських продуктів і послуг є одним з найважливіших компонентів економіки [3]. Для кожного комерційного банку дуже важливо домогтися конкурентних переваг на ринку. Це можливо за допомогою створення, просування і реалізації ефективних банківських продуктів, а також постійного удосконалення

управління банківськими продуктами (в тому числі кредитними). Це дасть можливість банкам досягти високого рівня обслуговування [4, с. 180].

Ефективне управління кредитною діяльністю банків є одним із важливих управлінських важелів, від якості проведення яких залежать фінансові результати їх діяльності. Залежність між дієвим управлінням кредитною діяльністю банківської установи і її прибутками зумовлює необхідність дослідження тенденцій управління кредитною діяльністю банків в умовах нестабільного економічного середовища. Правильна організація процесу банківського кредитування, започаткування ефективної та гнучкої системи управління кредитною діяльністю є основою фінансової стабільності та ринкової стійкості банківських установ.

Ефективне управління кредитною діяльністю банку може бути досягнуто лише за умов вирішення цілої низки завдань: системна організація управління якістю кредитного портфеля; оптимізація кредитного портфеля з точки зору кредитних ризиків, складу клієнтів і структури позик; своєчасне виявлення та адекватне оцінювання факторів, що впливають на рівень кредитного ризику; науково-обґрунтоване визначення рівня кредитоспроможності позичальника; розробка превентивних заходів до позичальників, які мають граничний рівень фінансової стабільності; попереднє виявлення проблемних позик; якісне оцінювання достатності створюваного резерву і його своєчасного коригування; розробка гнучкої кредитної політики банку та її оперативне коригування на основі аналізу якості кредитного портфеля; забезпечення диверсифікації кредитних вкладень, їх ліквідності і дохідності [1; 2].

Кредитна діяльність банків пов'язана з ініціюванням створення нових кредитних продуктів. В процесі розробки кредитних продуктів та управління ними, банки повинні вирішувати два основні завдання: зниження своїх кредитних ризиків і максимальне задоволення потреб клієнтів. Аналіз сучасної практики дозволяє говорити про те, що в даний час головна увага приділяється питанням управління конкурентоспроможністю кредитних продуктів з урахуванням: їх ризикового рівня і прибутковості; формування іміджу для банків; просування цих продуктів на ринку; видів і стадій розробки та

впровадження банківських інновацій. При цьому питання наближення умов кредитних продуктів до фінансових потреб клієнтів, розглядаються фрагментарно і з позиції пріоритету прийнятності кредитних ризиків для банків. Разом з тим, на нашу думку, важливим є гнучка участь кредиту в обороті позичальників, своєчасне авансування його потреб в капіталі і правильне структурування кредитів з боку банку (встановлення банком параметрів кредиту відповідно до потреб платіжного обороту позичальників, що дозволяє знизити кредитні ризики банків і ризики неплатоспроможності позичальників та має теоретичне і практичне значення).

Принципово важливою є не просто розробка банками кредитних продуктів, виходячи з особливостей фінансових потреб конкретного клієнта, а формування попиту за рахунок пропозиції таких кредитних продуктів, які максимально відповідають потребам клієнтів. При цьому необхідно розділяти поточні потреби позичальників в залученні ресурсів для поповнення оборотного капіталу і тривалі (для реалізації інвестиційних проєктів, які обумовлюють різні періоди оборотності позикової заборгованості, види забезпечення кредитів, рівень процентних ставок, схеми видачі та погашення заборгованості, порядок банківського контролю).

Практика західних банків свідчить про те, що в кожній країні склалися свої специфічні кредитні продукти, які з'явилися у результаті тривалої співпраці банків з клієнтами, врахування конкретних потреб позичальників, обумовлених об'єктивними закономірностями обороту їх капіталу. Так, наприклад, в США найбільшого поширення набули кредитні лінії, в Німеччині - кредитування на основі контокорентних рахунків, у Великобританії - овердрафти. Загальним для даних кредитних продуктів є механізм укладення довгострокової кредитної угоди про встановлення ліміту кредитування і про термін його дії (наприклад, в США за кредитними лініями ця угода укладається на термін в межах одного-двох років із щорічним продовженням на новий термін, у Великобританії і Німеччині (по відповідним кредитним продуктам) ця угода укладається на термін до декількох років). У межах встановленого ліміту і терміну його дії позичальники можуть у міру необхідності в

оперативному порядку отримувати кредити в банках. Ліміти кредитування диференціюються для різних позичальників на момент надання кредитів і періодично після їх видачі в залежності від фінансового становища, інтенсивності та обсягів платіжного обороту з банківського рахунку і потреби в позикових коштах компаній.

Отже, ефективність кредитування на сьогоднішній день – це одне з найважливіших і найактуальніших завдань українських банків. Кожній фінансово-кредитній установі саме кредитні операції приносять найбільші доходи і від того, наскільки правильно будуть обрані методи управління кредитуванням, в значній мірі, залежить результат кредитної операції [6]. Важливо удосконалювати основні елементи системи управління кредитною діяльністю, а саме такі: розробка стратегії і тактики кредитної політики з врахуванням специфіки банку; оптимальна організаційна структура управління кредитним портфелем; наявність внутрішніх кредитних документів, що регламентують кредитний процес та їх чітке дотримання усіма виконавцями; оперативний аналіз кредитного портфеля з метою покращення його кількісних і якісних характеристик на основі сучасних методів дослідження.

Список використаних джерел:

1. Довгань Ж.В. Особливості управління кредитною діяльністю банківських установ у сучасних умовах / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497>. 2. Вовчак О.Д. Підвищення ефективності управління кредитними ризиками банків на основі використання сучасних методів оцінки кредитоспроможності позичальників / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://businessinform.net/export_pdf/business-inform-2011-2_2-pages-7_10.pdf 3. Кудряшов В.С., Луханін Д.В. Сучасні способи просування банківських послуг при взаємодії з потенціальними клієнтами // *Juvenisscientia*. - 2017. - №3. 4. Лисенок О.В. Удосконалення сутності та класифікації кредитних операцій банку // *Приазовський економічний вісник*. Приазовський економічний вісник. - Випуск 1(12). - 2019. - С. 179 – 185. 5. Семенча І.Є. Ефективне управління кредитною діяльністю банку: системний погляд професійного менеджера // *Інфраструктура ринку*. - 2019. - Вип. 34. - С. 291-297. 6. Штагер А.О., Аксьонова Л.О. Удосконалення управління кредитною діяльністю банку в сучасних економічних умовах// *Економічний вісник ДВНЗ УДХТУ*. – 2018. - № 1(7). – с. 68 – 71.

Parmenov A.V.
Belgorod state agricultural UNIVERSITY, Maisky, Belgorod region
faculty of Economics, 2nd year, gr. 23 e
candidate of economic Sciences, associate Professor, R. V. Kapinos

FEATURES OF THE DEFINITION OF MARKETING AT THE PRESENT STAGE OF DEVELOPMENT OF NATIONAL ECONOMIES

When you enter the keyword "eco-marketing", the Yandex search engine produces 8 million results, with scientific articles on this topic-no more than 10%, educational and reference materials - 10%, advertising messages - 80%.

This suggests that environmental marketing is still perceived by the scientific community and the public as a very peripheral phenomenon, interesting in the extreme for advertising agencies, and not able to bring significant economic effect for entities engaged in this field. Whether this attitude towards eco-friendly marketing first of all for Russia, and whether it meets the global trends? When you enter the word "eco-marketing" in the search bar, Yandex produces a much smaller number of articles, but the articles themselves change qualitatively: no more than 50% are advertising publications, 10% are scientific articles, and 40% are reference publications.

Google gives out 361 million publications on this topic, including advertising messages - 80%, scientific articles-0%, educational and reference messages-20%. As we can see, eco-marketing as primarily a practical advertising activity is understood not only within the country – it is a worldwide trend that science has so far underestimated this phenomenon [3, 4].

Therefore, it is extremely important to analyze this phenomenon, which is important for the development of the regional economy [2], agriculture [7], small business [5], and improving the competitiveness of agricultural enterprises [1]. first of all, it is necessary to develop an unambiguous definition of the concept [8]. In our opinion, eco-marketing should be understood as:

- study of the current state, competitive environment and risks associated with the development of eco-farms [9];

- research of demand for organic, environmentally friendly products [7];
- practical activities on the formation of ideas and implementation of organic products in the retail network [8];
- advertising activities to promote organic products, eco-farms and environmentally healthy lifestyles to the market [3].

Sources used

1. Akupiyani O. S., Chovgan N. I. Mechanism of increasing the competitiveness of Russian grain in the domestic and foreign markets // Agro-industrial complex: Economics, management. 2019. April. Pp. 64-73. doi: 10.33305 / 194-64. 2. Akupiyani O. S., Kapinos R. V. Regional aspects of investment attractiveness of agricultural enterprises // Financial life. 2018. no. 1. Pp. 4-8. 3. Akupiyani O. S., Kapinos R. V. Innovative approaches to the development of rural territories // Innovations in agriculture: problems and prospects. 2018. № 3 (19). Pp. 50-60. 4. Akupiyani O. S., Kapinos R. V. Innovative clusters of non-commercial agricultural ecological orientation as a factor of regional economy development // Innovations in agriculture: problems and prospects. 2019. No. 4 (24). Pp. 130-140. 5. Akupiyani O. S. Features of development of small forms of rural entrepreneurship in the agricultural sector of the Russian economy // In the collection: Economic aspects of organic production panel discussion Materials. 2018. Pp. 61-68. 6. Akupyan O. S., Danilov A. M., Akupian A. A. The Role of the informal sector in improving the rural labour market // In the collection: "Green" economy: problems, state and prospects Materials of the panel discussion. Editor-Kitaev Yu. A. 2017. Pp. 7-12. 7. Dorofeev A. F., Kapinos R. V., Yagutkin S. M., Yagutkina E. S. Agrarian education in the digital economy: theory and practice. - Belgorod, 2019. - 117 p. 8. Kapinos R. V., S. N. Aleynik S. N., Dorofeev A. F., Yagutkin S. M., Dobrunova A. I. Economic efficiency of the ecological management system (on the example of eco-villages of the Belgorod region). - Belgorod: Belgorod state agrarian University named after V. ya. Gorin, 2020. - 210 p. 9. Maltseva E. V., Kapinos R. V. The Main problems of organizing eco-settlements // In the book: Gorinsky readings. Science of the young-innovative development of agriculture Materials of the International student scientific conference. 2019. P. 466.

Коваленко Олена Іванівна
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
юридичний факультет, спеціальність «Економіка», 5 курс, група 5М
Науковий керівник – к.п.н., доцент кафедри економічної теорії,
фінансів і обліку Сідельнікова В.К.

ОБГРУНТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МАРКЕТИНГУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ: ІННОВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Орієнтація багатьох країн на ринкову економіку вимагає теоретичного обґрунтування процесу створення по суті нового механізму управління на всіх рівнях економіки, ефективної системи управління виробничо-економічною діяльністю підприємств, яка повинна активно взаємодіяти з системою маркетингу. Маркетингова діяльність при цьому виступає як інтегруюча функція всіх структурних ланок діяльності підприємства і стає базою прийняття ефективних рішень.

Маркетинг як система управління організацією успішно продемонстрований в усіх країнах з ринковою економікою. У сучасній економіці ринок – система з великою кількістю товарів, послуг, фінансового й інформаційного потоків, яка стає життєздатною лише за допомогою маркетингової діяльності. Для підприємств дуже важливо, щоб разом з ринковою економікою розвивався і маркетинг.

Удосконалення маркетингової діяльності підприємств передбачає проведення якісного та кількісного аналізу очікуваного економічного ефекту, на який розраховує підприємство при впровадженні тих чи інших заходів в системі управління. Економічний ефект полягає у підвищенні якості управління та може бути виражений у збільшенні збуту, скороченні витрат на маркетинг, у зростанні віддачі від рекламної кампанії і т.д.

Питання розробки нових напрямків діяльності підприємств на основі технологій маркетингу привертають чималу увагу в контексті інноваційного розвитку. У сучасній економічній літературі різним аспектам теорії і практики

застосування маркетингових технологій підприємствами приділяється значна увага. Приклади розробок в цьому напрямку відображені в роботах І. Акулича, В. Беляєва, І. Березіна, В. Глушакова, А. Граніна, А. Якобсона, Ф. Котлера, Т. Маслової, А. Панова, Г. Попова, Р. Фатхутдінова та ін.

Оцінку ефективності маркетингової діяльності, на нашу думку, доречно проводити у два етапи:

- на стадії планування маркетингових заходів - з метою попередньої оцінки їх можливої ефективності; - на стадії завершення реалізації конкретного етапу маркетингової роботи, як оцінка фактичного результату виконаної роботи [1, с. 121].

Оцінка ефективності маркетингу пов'язана з певними труднощами, оскільки складно кількісно виразити отриманий ефект від активізації продажів і успішного виконання поставлених перед виробничою і збутовою системами організації завдань саме за рахунок маркетингових заходів. Однак, в управлінській маркетинговій практиці є дієві способи, що передбачають застосування економетричних моделей і комп'ютерних програм. Розглянемо ефективність маркетингу як відношення кінцевих показників маркетингової діяльності (обсяг продажів, прибуток, частка ринку) до витрат на маркетинг. Зазначені кінцеві показники характеризують також результативність діяльності організації в цілому, виявити в якій частку маркетингу досить складно. Крім того, ефективність маркетингу треба оцінювати за стратегічний період часу, а не за результатами поточної діяльності, хороші результати якої можуть бути обумовлені сприятливими обставинами, а не наслідком ефективної роботи маркетингової служби. Тому для оцінки ефективності маркетингу використовуються більш комплексні методи, засновані істотно на якісних оцінках.

Оскільки застосовувані в цих методах показники, як правило, не характеризують співвідношення ефекту і витрат, а є просто питомими показниками, то вони є показниками не ефективності, а результативності маркетингової діяльності. Охарактеризуємо більш детально підходи до оцінки

ефективності окремих складових маркетингової діяльності, що доцільно здійснити в розрізі окремих функцій маркетингу. В більшості випадків це зробити простіше, ніж оцінити ефективність маркетингу в цілому.

Завдання такої оцінки в узагальненому вигляді представлені нижче.

1. Ефективність передпланового аналізу:

- маркетингові дослідження; - сегментування, позиціонування і вибір цільових ринків.

Оцінка цих та інших функцій для кінцевої ефективності маркетингу шляхом проведення конкретних кількісних розрахунків не є можливою. Це обумовлюється перш за все тим, що на кінцеву ефективність крім розглянутих функцій впливає багато інших факторів. Внаслідок цього якісна оцінка ефективності виконання даних функцій маркетингу може бути здійснена при проведенні аудиту маркетингу.

2. Ефективність планування:

Оцінка ефективності розробки всіх видів планів маркетингу (стратегічних, поточних, в розрізі окремих ринків, продуктів) може бути якісно здійснена при проведенні аудиту маркетингу.

Визначення ефективності продуктової політики щодо випуску нових продуктів, а також їх оточення (марки продукту, рівня сервісу, упаковки і т.п.). При здійсненні стратегічного контролю ефективності окремих продуктів використовуються такі показники, як прибуток, дохід, ринкова частка. Однак, на ці показники впливає також ефективність виконання та інших функцій маркетингу. Оцінка ефективності марки продукту здійснюється на основі визначення її впливу на збільшення вартості нематеріальних активів компанії.

Визначення ефективності цінової політики. При здійсненні стратегічного контролю використовується якісна оцінка. Оцінка ефективності каналів руху товару, як правило, здійснюється шляхом визначення величини прибутку (доходу), одержуваного в даному каналі, з урахуванням витрат на створення каналу і його функціонування.

Що стосується оцінки окремих методів просування, то здійснити її за кінцевими результатами, таким як, зростання обсягу продажів, складно. Тому часто використовується питома (відносна) оцінка, коли вартість реалізації того чи іншого методу просування відноситься до числа контактів (дзвінків, візитів, листів-відповідей і т.п.) споживачів. Так, ефективним методом просування (в розрахунку на один контакт) є реклама через засоби масової інформації. Оцінка ефективності методів просування включає оцінку ефективності: реклами, стимулювання продажів, персональних (особистих) продажів, зв'язків з громадськістю.

3. Ефективність організації маркетингу:

- ефективність організаційної структури управління маркетингом;
- ефективність розподілу завдань, обов'язків і прав в службі маркетингу;
- ефективність взаємодії служби маркетингу з іншими підрозділами організації.

4. Ефективність мотивації праці менеджерів і співробітників служби маркетингу, а також торгового персоналу.

Найбільш просто здійснити оцінку ефективності діяльності персоналу, який безпосередньо займається продажами, якщо є дані за кінцевими результатами їх діяльності і по зв'язаних з нею витратами. Однак проблеми врахування впливу на ефективність інших факторів залишаються.

5. Ефективність контролю за виконанням окремих вищенаведених функцій маркетингу. Така оцінка може бути здійснена тільки експертним шляхом при виборі конкретних типів систем контролю маркетингу та проведенні аудиту маркетингу [2]. Існує безліч різних підходів щодо вирішення даної проблеми, що і дозволяє виділити наступну класифікацію методів оцінки ефективності маркетингу.

Якісні методи передбачають використання маркетингового аудиту, в ході якого здійснюється всебічний аналіз зовнішнього середовища організації, а також всіх загроз і можливостей. При цьому можна виділити дві області маркетингового контролю: маркетинговий контроль, орієнтований на

результати, і маркетинг-аудит, тобто аналіз якісних сторін діяльності організації.

Кількісні методи оцінки ефективності маркетингу вимагають порівняння витрат на маркетинг з отриманої валовим прибутком і витрат на рекламу до обсягу продажів; вони характеризують кінцеві фінансові результати діяльності організації. У загальному вигляді ефективність маркетингової діяльності (індекс прибутковості) визначають як відношення сукупного дисконтованого прибутку, отриманого від реалізації маркетингових заходів в кожному році розрахункового періоду, до сукупних дисконтованих витрат на здійснення цих заходів. При цьому маркетингова діяльність ефективна, якщо індекс прибутковості більше ставки на капітал, і не ефективна - якщо менше. Проведення аналізу прибутковості та аналізу витрат може також стати одним з варіантів кількісного методу оцінки ефективності маркетингу. При оцінці маркетингової діяльності необхідно представляти параметри, що характеризують діяльність конкретного бізнес-підрозділу – обсяги реалізації, частку організації на ринку, маржинальний і чистий прибуток. При цьому обсяг реалізації (валовий оборот) є комплексним показником і відображає не тільки і не стільки успішність зусиль по реалізації товару, а й правильність обраної ціни, і найголовніше - наскільки товар «потрапив» в цільову групу споживачів. Динаміка обсягу продажів - це індикатор стану організації на ринку, її частки і тенденцій зміни [1, с. 123].

Соціологічні методи оцінки ефективності маркетингу націлені на використання інструментів прикладної соціології - розробку програми соціологічного дослідження та, відповідно до неї, проведення самого дослідження. На застосування інструментів прикладної соціології також орієнтована оцінка ефективності маркетингових комунікацій (ефективності реклами, стимулювання збуту, зв'язків з громадськістю, особистого продажу, прямого маркетингу). Більшість методів оцінки ефективності маркетингу «виокремлюють» його ефективність по кожному заходу на дотримання

переліку критеріїв відповідності структур і процесів концепції маркетингу з виставленням визначених балів за кожним критерієм [3].

В даний час з'являється все більше число інформаційних методів оцінки ефективності маркетингу які найбільш широко розглянуті в мережі Internet. Суть даних методів полягає в тому, що для оцінки ефективності маркетингу використовуються програми Sales Expert 2, Success та ін. Так, наприклад, система Sales Expert 2 пропонує користувачам значно більше можливостей для збору маркетингової інформації та оцінки маркетингу управління процесами роботи з клієнтами і автоматизації роботи співробітників. При цьому система дозволяє гнучко налаштовувати довідники - списки регіонів, міст, галузей, сегментів, причин покупки і відмови і будь-яких інших - для збору маркетингової інформації. Також надається можливість вести аналіз маркетингових акцій та заходів - розсилок, публікацій, реклами, семінарів, будь-яких інших впливів на клієнтів [4].

Таким чином, існують такі підходи до оцінки ефективності маркетингової діяльності: ефективність передпланового аналізу, ефективність планування, ефективність організації маркетингу, ефективність мотивації праці співробітників служби маркетингу, ефективність контролю за виконанням окремих вищенаведених функцій маркетингу. Виділяють наступні методи оцінки ефективності маркетингу: якісні, кількісні, соціологічні, бальні та інформаційні методи.

Список використаних джерел:

1. Маркетинговий аналіз: Навчальний посібник / Братко О. С., Дячун О. Д., Лагоцька Н. З., Окрепкий Р.Б. За ред. доктора економічних наук, професора Д. А. Штефанича. – Тернопіль: Економічна думка, ТНЕУ, 2012. – 296 с. 2. Райко Д.В., Лебедєва Л.Е. Модель управління маркетингом у системі менеджменту промислового підприємства // Маркетинг і менеджмент інновацій, 2015, № 1 <http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/> JEL Classification: M31, L20 3. Анісімов, С., Ляхович, Д., Федорова, Е. Оцінка ефективності маркетингової стратегії // Маркетинг. – 2017. - № 4. – С. 34-40. 4. Лабораторія аудиту [Електронний ресурс]. - Режим доступу // <http://www.docaudit.ru/programms/crm/se2/> [назва з екрану].

Краснопольська Анастасія Тарасівна
Харківський коледж Державного університету комунікацій
1 курс, гр. ІСМ - 01
Науковий керівник - к.п.н., доцент кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Олійник Ю.О.

ПІДВИЩЕННЯ МАРКЕТИНГОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Сучасні економічні умови створюють для підприємств передумови розвитку, засновані на пошуку нових підходів до підвищення ефективності управління. Тенденції світової економіки пов'язані з прискоренням процесів інтернаціоналізації управління, виробництва і розподілу продукції. Це викликано: зростанням прямих іноземних інвестицій, активізацією транснаціональних корпорацій, формуванням міжнародних виробничих мереж. В результаті можна говорити вже про новий етап глобалізації світової економіки - її «сетевізації». Процеси формування світових мереж зачіпають всі ринки, що призводить до еволюції глобального виробництва, до організаційних структурних перетворень, до нового бачення всіх функціональних блоків управління підприємством, необхідності пошуку більш досконалих методів управління конкурентоспроможністю. Змінюється і роль маркетингової складової діяльності підприємств.

Визначальними рисами нової економічної системи є висока динамічність, вибірковість і нестабільність. Чим значніше відбуваються ринкові перетворення в країні, тим більше важливий внесок в підвищення вартості бізнесу вносить маркетинг, який можна розглядати як систему адаптації підприємства до ринкових факторів. Саме маркетинг відповідає за скорочення невизначеності у прийнятті рішень, а , отже, за підвищення ефективності менеджменту, особливо в періоди зростання мінливості зовнішнього середовища компанії. В даний час глобальні тенденції такі, що світове виробництво продукції у все більшій мірі буде здійснюватися не ТНК, а транснаціональними мегамережею виробництва,

в яких власне ТНК виступатимуть важливим складовим виробничим компонентом.

Укрупнення поставок, зростання різноманітності зв'язків і організаційних форм управління бізнесом і партнерськими відносинами збільшує коло осіб, потреби яких необхідно враховувати. Територіальна консолідація і кластеризація національної економіки призводять до зменшення витрат виробничих підприємств по створенню і доставці вартості кінцевим споживачам. Технологізація і уніфікація процесів виробництва і доставки призводить до вирівнювання «жорстких» споживчих властивостей продуктів. В результаті конкуренція в сфері «м'яких» параметрів стає ще сильнішою. Саме в цій сфері визначає компетенцію компанії її наявний маркетинговий потенціал. Саме категорія «маркетинговий потенціал» найбільш повно відображає наявну у підприємства можливість адаптуватися до нових глобальних змін і гарантувати ефективність його розвитку. Однак до теперішнього часу проблема виявлення сутності маркетингового потенціалу, ролі і значення даного явища в системі маркетингової діяльності підприємства не отримала належного і повного наукового обґрунтування. Аналіз літератури дозволив виявити кілька підходів до розуміння маркетингового потенціалу організації:

Цільовий підхід. В його рамках маркетинговий потенціал можна розглядати як сукупність наявних у підприємства можливостей досягати поставлені маркетингові цілі. У цьому випадку важливо враховувати, що маркетинговий потенціал залежить, як від внутрішніх маркетингових ресурсів, так і від правильності поставлених цілей, тобто від ефективності управлінської компоненти.

Функціональний підхід, відповідно до якого маркетинговий потенціал трактується як сукупність комерційних і збутових навичок, що дозволяють виконувати трансакції з найбільшим ступенем ефективності.

Ринковий підхід, в якому маркетинговий потенціал постає, як ринкові можливості збуту продукції. Іншими словами, функціональний і ринковий підхід - є дві сторони оцінки збутових можливостей компанії. Розуміння

маркетингового потенціалу в ринковому підході перетинається з дефініцією «ринковий потенціал», яка відображає потенційну ємність ринку. Разом з тим, маркетинговий потенціал включає не тільки розуміння максимальних можливостей попиту, але пов'язаний з можливістю і вартістю придбання конкурентних переваг і швидкістю завоювання купівельних переваг. Іншими словами маркетинговий потенціал різний у різних ринків, якщо спиратися на ринковий підхід до визначення досліджуваної категорії.

Ресурсний підхід, в рамках якого маркетинговий потенціал підприємства визначається сукупністю наявних маркетингових інструментів, кадрів відповідної кваліфікаційної категорії, технологічних можливостей, характером і ефективністю внутрішніх і зовнішніх комунікацій, що дозволяють здійснювати маркетингову діяльність.

Когнітивний підхід, актуальність якого зростає в міру поглиблення відносин, побудованих на економії знань. Відповідно до даного підходу, маркетинговий потенціал - це сукупність накопичених і потенційно можливих знань (які можуть проявитися в результаті проходження курсів підвищення кваліфікації, отримання більшого практичного досвіду маркетингової діяльності та ін.).

Унітарний підхід, відповідно до якого маркетинговий потенціал підприємства є невід'ємною частиною економічного потенціалу підприємства, що забезпечує його конкурентоспроможність, економічну і соціальну затребуваність товару на ринку, завдяки проведенню ефективних маркетингових заходів в області дослідження попиту, товарної, цінової, розподільчої, збутової політики, організації стратегічного планування і контролю за поведінкою товару, конкурентів, споживачів і самого підприємства на ринку.

Таким чином, можна зробити висновок, що в представлених підходах підкреслюються різні аспекти поняття «маркетинговий потенціал». З огляду на загальні економічні тенденції, в тому числі фактор поглиблення глобалізації, видається більш коректним спиратися на цільовий підхід, якому не суперечать

унітарний, ресурсний і ринковий підходи. Маркетинговий потенціал підприємства, звідси, може визначатися трьома складовими: 1) наявними можливостями макросередовища (STEP-факторами); 2) можливостями мікросередовища (ринковим потенціалом, купівельними перевагами, партнерськими відносинами з контрагентами, конкурентної активністю); 3) маркетинговими компетенціями підприємства (розумінням керівництвом функцій маркетингу та правильністю постановки завдань, наявністю кваліфікованих кадрів в області маркетингу, ефективністю системи внутрішніх комунікацій між збутовими, закупівельними, виробничими, економічними, фінансовими та маркетинговими підрозділами, наявними технічними можливостями, ефективністю маркетингового аутсорсингу та ін.). Маркетинговий потенціал, який є частиною економічного потенціалу підприємства в значній мірі залежить від стану неконтрольованих чинників. Отже, в збільшенні маркетингового потенціалу велика роль належить процедурам стратегічного передбачення стану навколишнього середовища на тих ринках, з якими планує співпрацювати компанія.

Разом з тим, таке уявлення структури маркетингового потенціалу перетворює його в показник, що відображає рівень розвитку підприємства, яке також залежить від ефективності внутрішніх параметрів, від відносної переваги над конкурентами в ринкових показниках, а також динамічної ефективності, яка визначається раціональним стратегічним вибором.

Список використаних джерел.

1. Білик Р. С. Особливості розвитку інноваційного середовища в Україні в умовах глобальної конкуренції. - Вісник ДНУ. Серія: Менеджмент інновацій, 2015. Вип. 4. – с. 27-35. 2. Сиденко, В. Р. Глобализация и экономическое развитие. – К.: Феникс, 2008. – 376 с. 3. Акифьева В.А. Исследование взаимосвязи маркетингового, экономического и рыночного потенциалов предприятия // Научный журнал НИУ ИТМО / Серия : Экономика и экологический менеджмент. – 2015. – № 3. – С. 42–62. 4. Коваль Т.О., Яхкінд В.П. Методичні засади оцінки стратегічних конкурентних позицій при формуванні маркетингового потенціалу підприємства // Бізнес Інформ. – 2016. – № 9. – С. 112–118.

Наталуха Ганна Дмитрівна
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
юридичний факультет, спеціальність «Економіка», 1 курс, 14 група
Науковий керівник - к.п.н., доцент кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Сідельнікова В.К.

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ ВИХОДУ ПІДПРИЄМСТВ НА СВІТОВІ РИНКИ

Стратегічне значення зовнішньої торгівлі для України зумовлюється тим, що модернізація економіки можлива лише за умови органічного включення України в систему глобального розподілу праці. Сучасні умови міжнародної господарської діяльності свідчать про тісний зв'язок між глобалізацією і маркетингом. Є підстави бачити в глобалізації фактор, який змінює співвідношення національних (загальних та локальних) та інтернаціональних першоджерел формування зовнішнього, в тому числі маркетингового, середовища діяльності підприємства.

Підприємства, які ефективно застосовують стратегічний маркетинг, володіють відмінними перевагами успішної адаптації до ринку. Дослідження шляхів формування ефективних маркетингових стратегій проникнення на зовнішні ринки в нових умовах господарювання та їх удосконалення є досить актуальним для сьогодення.

Формування маркетингових стратегій – один із найсуттєвіших та найскладніших етапів процесу маркетингу. Адже маркетингова стратегія – це основа дій фірми в конкретних ринкових умовах, яка визначає способи застосування маркетингу задля розширення цільових ринків з метою досягнення ефективних результатів.

Проблеми формування маркетингових стратегій в цілому висвітлено у фундаментальних наукових працях таких дослідників, як Г.Л. Азоєв, Г. Ассель, Г.Л. Багієв, Л.В. Балабанова, П. Дойль, М.М. Єрмошенко, ВФ. Котлер, Н.В. Куденко, Ж.-Ж. Ламбен, Н.І. Чухрай та інші.

Основне призначення маркетингової стратегії полягає в тому, щоб взаємно узгодити маркетингові цілі підприємства з її можливостями, вимогами споживачів, використати слабкі позиції конкурентів та свої конкурентні переваги. Підприємства, які ефективно застосовують стратегічний маркетинг, володіють відмінними перевагами успішної адаптації до ринку.

Вихід на зовнішній ринок самостійних господарюючих суб'єктів повинен сприяти пристосуванню економіки до системи світо-господарських відносин, до формування економіки відкритого типу.

Аналіз факторів маркетингового середовища міжнародного маркетингу є першим і дуже важливим кроком до розуміння суті й тенденцій розвитку світових ринків та видів бізнесу, що відповідним чином впливає на прийняття управлінських рішень щодо оцінки привабливості тих чи тих зарубіжних ринків, методів виходу та організації бізнесу за кордоном [1].

Відчувши на собі недоліки перших, скоріше спонтанних і імпульсивних дій, підприємства починають застосовувати стратегічне планування. Успішне його використання дає можливість фірмі досягти ефективної підприємницької діяльності на зовнішньому ринку.

Підприємствам, що орієнтовані на міжнародні ринки, слід враховувати вплив динамічної світової економіки та проводити ретельний аналіз середовища міжнародного підприємництва з метою вибору привабливих для ведення міжнародної підприємницької діяльності ринків. Глобалізація означає встановлення безпосереднього зв'язку національної економіки та світового господарства, їх глибокий взаємовплив, що означає необхідність ретельного врахування даних особливостей у розгляді можливостей проникнення підприємств на міжнародні ринки. За таких умов для проникнення підприємств на міжнародні ринки особливої актуальності набувають питання оцінювання їх привабливості, яке вимагає врахування особливостей міжнародного середовища підприємництва. Під час оцінювання привабливості ринку потрібно розглядати сукупність багатьох показників розвитку даного ринку.

Розглядаючи привабливість міжнародного товарного ринку, слід враховувати глобальний характер світогосподарського простору та оцінювати глобальні економічні чинники: стан розвитку світової економіки, міжнародних факторних ринків, рівень транс націоналізації та регіональної інтеграції, фактори наднаціонального, міждержавного регулювання міжнародних економічних відносин. Розглядаючи привабливість міжнародного ринку на макрорівні, передусім, слід вести мову про зовнішнє середовище міжнародного ринку, ступінь привабливості для підприємства країни в цілому, факторів її ринкового середовища за такими групами чинників, як політико-правові, економічні, соціокультурні, науково-технічні, демографічні, природно географічні фактори. Привабливість міжнародного ринку слід розглядати за окремим переліком показників і на рівні окремої галузі, оскільки висока привабливість підприємницького середовища країни та позитивна динаміка її ринкових факторів ще не означатиме достатнього рівня розвитку та привабливості галузевого ринку даної країни. До системи показників привабливості міжнародного товарного ринку можна включити такі показники, як ємність галузевого ринку, темп зростання галузевого ринку, тривалість життєвого циклу товару на ринку, технологічні вимоги, рівень конкуренції, вхідні та вихідні бар'єри на ринку, сезонні та циклічні коливання.

Привабливість міжнародного ринку являє собою ступінь відповідності стану факторів ринкового середовища можливості реалізації економічних інтересів підприємств при виході на міжнародні ринки. Всі ті фактори зовнішнього середовища підприємства, які можуть являти собою фактори можливостей, ми називаємо чинниками ринкової доступності. Отже, у процесі проведення аналізу привабливості міжнародних товарних ринків ми пропонуємо порівняння показників ринкової доступності та можливості реалізації економічного інтересу з урахуванням конкурентоспроможності підприємства на міжнародних ринках.

Для проникнення на кращі ринки збуту виробниче підприємство повинно прийняти кілька рішень. По-перше, необхідно оцінити власні можливості і

доцільність поставок продукції підприємства на запропонованих умовах при планованому обсязі продажів. Як правило, введення кожної позиції в асортимент ритейлера оплачується окремо, і постачання великої кількості асортиментних позицій є нерентабельною справою. Часто, вибравши самі запитані і прибуткові позиції в своїй пропозиції, виробниче підприємство виграє за рахунок з більш масштабної присутності на полицях магазинів. По-друге, велика частина умов постачання фіксована на рівні першої пропозиції. В процесі переговорів навряд чи можна одержати значні послаблення [2].

Отже, такі критерії відбору привабливих ринків, як подібність рівня соціально-економічного розвитку і подібність соціально-культурного середовища, набувають першочергового значення на початковому етапі реалізації стратегії виходу підприємства на міжнародні ринки. Далі слід аналізувати глобальні тенденції розвитку певного товарного ринку, рушійні сили галузі, основні регіони розвитку галузі, специфіку розвитку галузі, яка розглядається, у різних регіонах. Підприємству слід оцінювати можливості постачання продукту, можливості підприємства щодо маркетингового супроводу. Для цього аналізують результати господарської діяльності підприємства; конкурентоспроможність продукції, конкурентоспроможність підприємства, конкурентні можливості підприємства. І на кінець, для аналізу ринкової доступності необхідно розглядати чинники, які складають інформаційну систему ринкової доступності з погляду їх впливу на діяльність підприємства на зовнішньому ринку та аналізувати окремо загальний рівень потенційних ринкових загроз і потенційних ринкових можливостей у разі проникнення на даний ринок.

Список використаних джерел:

1. Каніщенко О. Л. Міжнародний маркетинг: Теорія і господарські ситуації: Навч. посіб. / О.Л. Каніщенко. – 2-ге вид – К.: ІВЦ «Видавництво «Політехніка», 2004. – 152 с.
2. Чухрай Н.І. Маркетинг інновацій: підручник. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2011. 256 с.

Макітренко Катерина Олександрівна
ХНПУ імені Г. С. Сковороди
факультет іноземної філології, 2 курс, 25 група
Науковий керівник – старший викладач
кафедри економічної теорії Ночвіна І. О.

ЗНИЖКИ ЯК ЗАСІБ СТИМУЛЮВАННЯ СПОЖИВАЧА

Знижки та розпродажі є неодмінною частиною сучасного ділового життя – вони є своєрідним інструментом із залучення нових споживачів, збільшення рівня продажів, заохочення постійних клієнтів. В наш час знижки дуже актуальні, оскільки є першою ознакою залучення уваги покупця.

Слід зазначити, що практика надання знижок використовується малими, середніми, великими компаніями, організаціями та індивідуальними підприємцями. Зазвичай, надаючи знижки, компанії переслідують наступні цілі:

- збільшення обсягу продажів;
- диференціація клієнтів та регулювання цін на ринку;
- регулювання надходження замовлень в часі;
- підтримання відносин з клієнтами;
- боротьба за покупців;
- збільшення частки ринку та ін.

Можна стверджувати, знижки, як правило, пов'язані з формуванням стійкого попиту на певний товар, завоюванням ринку, стимулюванням постійних покупців або з бажанням продавця в короткі терміни позбутися тих товарів, на які не має попиту [2].

Найчастіше покупці зустрічаються з такими видами знижок:

- рекламні знижки. Вони надаються усім покупцям, інформацію про них зазвичай можна знайти на вітринах і в торгових залах магазинів, в ЗМІ, в Інтернеті тощо;

- дисконтні знижки. Ними можуть користуватися покупці, які здійснюють покупки в певному магазині або купують товари однієї торгової марки. Такі знижки можуть бути фіксованими або накопичувальними;

- прогресивні знижки. Вони надаються при одночасному придбанні декількох одиниць товару – чим більшу кількість одиниць товару придбаває покупець, тим вища знижка і відповідно нижча ціна;

- сезонні знижки та розпродажі, зазвичай починаються в кінці сезону;

- святкові знижки та знижки вихідного дня. Вони відбуваються в основному напередодні свят, у вихідні дні, у зв'язку з відкриттям магазину або, наприклад, у зв'язку зі святкуванням знаменної для продавця дати;

- знижки на товари, що не мають попиту або залишилися в останньому розмірі (наприклад, остання пара взуття).

Для залучення уваги покупців до свого товару і стимулювання постійних клієнтів продавці використовують такі варіанти:

- надання знижок в момент продажу товару. При такому варіанті покупець отримує знижку одразу;

- надання знижок після продажу товару. Ці знижки характерні для гуртових продавців, але в окремих випадках їх застосовують і в роздрібній торгівлі, наприклад, при продажу товару з відстрочкою платежу [1].

Знижки та спецпропозиції – потужна зброя в арсеналі маркетолога. Але їх безсистемне використання може завдати серйозної шкоди або навіть гірше, зробити бізнес збитковим.

Розглянемо переваги та недоліки спеціальних пропозицій. До переваг можна віднести: легкість й швидкість реалізації, легкість відстежування, підвищують лояльність покупців. Недоліками спеціальних пропозицій є те, що вони: знижують прибуток, зменшують період продажу (покупці чекають знижок і відкладають замовлення), зменшують середній чек.

Для того, щоб спецпропозиції не завдали шкоди бізнесу, в першу чергу необхідно вибрати відповідну стратегію. Наприклад, визначити мету акції. Саме від цього буде залежати асортимент, який бере участь в акції, термін акції, інструменти реклами та комунікації.

Якщо розглядати знижки з точки зору споживача, то до переваг можна віднести: економію, якщо не купувати все підряд і не перевищувати виділений на покупки бюджет;

«зоряні» покупки (іноді на якийсь актуальний товар роблять величезну знижку щоб заманити покупця в магазин. Зазвичай кількість таких товарів обмежена, тому, тут головне встигнути придбати); можливість купити щось раніше недоступне, більш якісне тощо. Недоліками є те, що під час знижок можна придбати: непопулярний товар; низькоякісний товар (особливо у випадку мас-маркету, саме такі речі часто залишаються без попиту за початковою ціною); тренди сезону, що минає – все те, що виходить з моди; торішній товар (в загальній плутанині магазини намагаються продати і зовсім старий товар) та інше.

На нашу думку, знижки та акції це більше зброя збуту, ніж благо, створене на користь покупцеві, але якщо підійти до покупок з розумом можна дійсно і заощадити і купити якісні речі. Тому, під час акцій та розпродажів необхідно пам'ятати, що акція є лише залученням і поштовхом до придбання товару, який залежався. Не зазіхайте на акції, які пропонують купити два товари за ціною одного, ви все одно платите повну вартість. Не купуйте продукцію в нових, тільки що відкрившихся магазинах, так як знижки та акції запропоновані там, так само є залученням клієнтів і для реклами свого магазину. Слід пам'ятати, що магазин, який тільки відкрився не піде собі в збиток. Будьте уважні, не купуйте занадто занижений у ціні товар, він явно має якісь недоліки.

Список використаних джерел:

1. Белянцев М. М. Стратегічне маркетингове управління збутом підприємств / М. І. Белявцев, М. М. Беспята // Маркетинг в Україні. – 2010. – № 1. – С. 24-26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mvu_2010_1_7 (дата звернення: 04.05.2020).
2. Білова Н. Податки і бух облік, золотий фонд / Н. Білова. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/golden/g-01/article-10485.html> (дата звернення: 04.05.2020).

Наукове електронне видання

***ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ
XXI СТОЛІТТЯ ОЧИМА МОЛОДІ***

МАТЕРІАЛИ

IV Міжвузівської студентської наукової конференції

(20 травня 2020 року, м. Харків)

Відповідальний за випуск:

*канд. пед. наук, доцент **О. В. Мельникова***

*Відповідальність за зміст та дотримання вимог академічної
добросовісності несуть автори та їх наукові керівники*

Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
Україна, 61002, м. Харків, вул. Алчевських, 29.

Україна, 61002, Харків,
вул.. Алчевських, 29
www.hnpu.edu.ua